

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

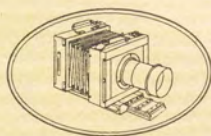
Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Af en lille Mands Dagbog

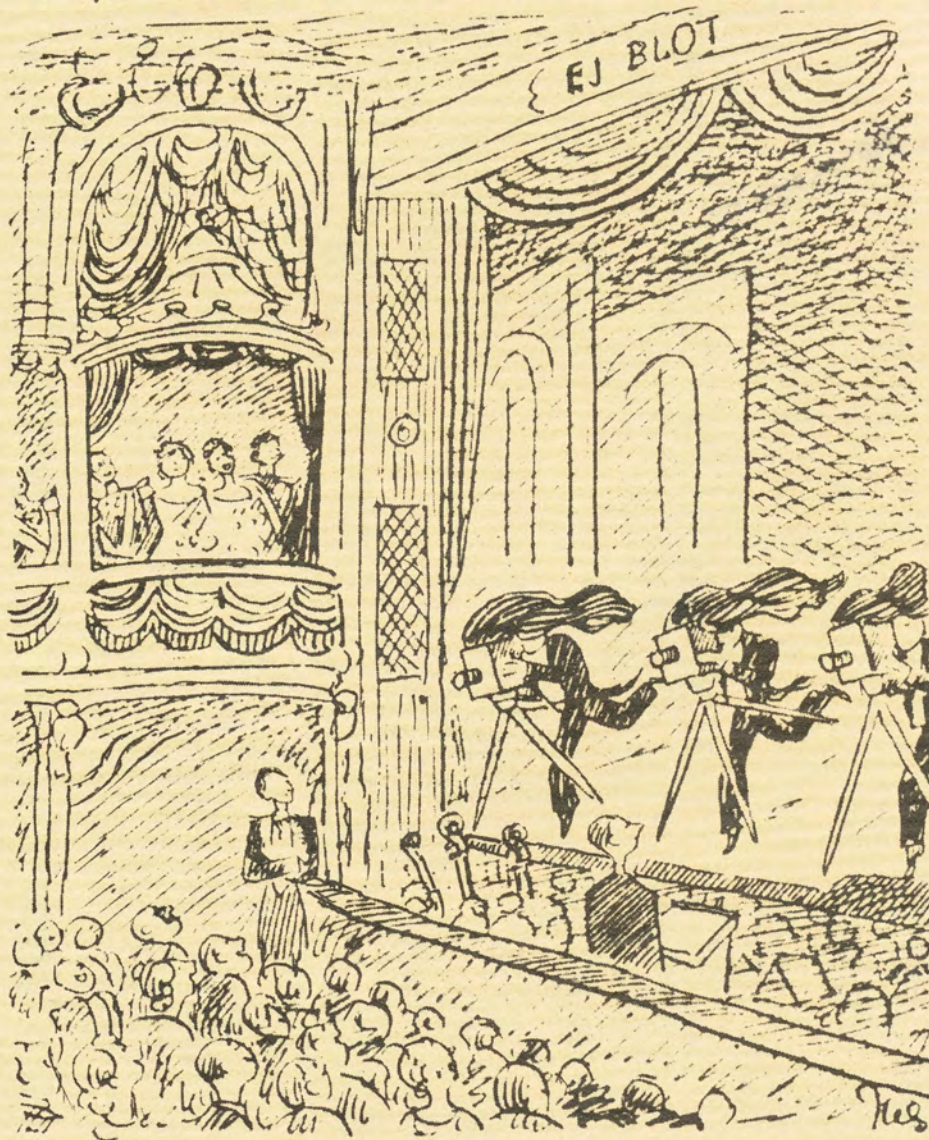

FOTO ARTIKLER

REPRESENTANT **FRANZ HOPF.**
KØBENHAVN - HELLERUP.

Danmarks Fotomuseum

Forside: Fotografernes 'indtogsmarch' i Det Kongelige Teater.

Indhold

2

Forhandlerkatalogernes historie

1. del

Flemming Berendt

14

Fotograf-dynastiet Christensen

Dorte Pedersen

17

Her er mit liv....

Henrik Steinmetz

24

Daguerreotypiet på Island

Inga Lara Baldvinsdottir

29

Besøg på Institut Lumière

Flemming Berendt

34

'DREJ & SE - FILM'

Danske stumfilmsfotografer:

Hans Waagø

Margurite Engberg

36

'Bog- & udstillingsomtale'

40

'Samlerdillen'

Zeiss og spaltelukkeren

Svend Frederiksen

44

Bevaring af fotografika:

Noget om lysmåling

Svend Frederiksen

48

Haka-Expometer model I

Sigfred Løvstad

50

I 'Nellerødmandens fodspor'

Dorit Madsen

54

'Dit & Dat'

Landsmøde & generalforsamling

Den 21. april i Odense

Layout & redaktion: Flemming Berendt

Forhandlerkatalogernes historie

Flemming Berendt

1. del

I en række artikler vil danske og udenlandske salgskataloger blive gennemgået med eksempler på hvad der blev tilbudt af fotografika. Da de fleste fotografiske artikler kom fra Tyskland og England vil illustrationerne bære præg af dette.

"Amatorfotograferne rekrutteres jo i Reglen fra de mere intelligente Samfundslag, idet der jo kræves en vis Norm af Intelligens for at kunne forstaa Fotograferingen og til at have Interesse for Naturens Skonhed og fæstne disse Skønhedsindtryk paa Pladen".
Reimert Kehlet 1915.

Verdens første 'forhandlerkatalog' med fotografisk udstyr blev udgivet i august 1839. Den begrænsede sig dog primært til at være en håndbog¹ i brugen af Louis Daguerre's daguerreotypiapparat og kemiske proces, samt en præsentation af det tilhørende udstyr - på den tid betegnet "Utensilier"².

I Paris og andre europæiske storbyer var der kun få "forretninger" som havde udsalg af fotografika - gerne et supplement til optiske eller mekaniske etablissementer. De mange tekniske redskaber, der var nødvendige: retort til destillering af vand, polérblok, pladeskruestik og spritlampe, var for det meste håndfremstillet.

Den første procesbeskrivelse³ med tilhørende daguerreotypikamera nåede frem til Danmark den 5. november 1839.

Et af de steder, hvor de tidlige daguerreotypister kunne gøre deres indkøb, var hos Christian Smidth's etablisement i Silkegade. Dette kombinerede reparations- og indkøbsværksted fremstillede eller forhandlede: matslebne spejlglass,⁴

galvaniske plader, som kunne tåle afpudsning efter to fikseringer.

Man kunne også købe det såkaldte klorguld (Fizeau-guldopløsning) kaldet 'guldvand'. Der blev ligeledes forhandlet: skyllekar, skåle, miksturglas, guttaperkaskåle⁵ og flakoner til klorguld. I 1840 leverede forretningen et planslebet spejl til Den Militære Højskoles daguerreotypikamera.

I stigende takt med at flere og flere vordende daguerreotypister begyndte at daguerreotypiere blev der behov for specialforretninger på området. Det store kendte optikerfirma Cornelius Knudsen på Købmagergade i København fulgt op af estimerede guldsmedeforretninger blev efterhånden således gradvis leveringsdygtige. På de viste illustrationer præsenteres et udvalg af fotografiske effekter som giver et ganske godt indtryk af dette.

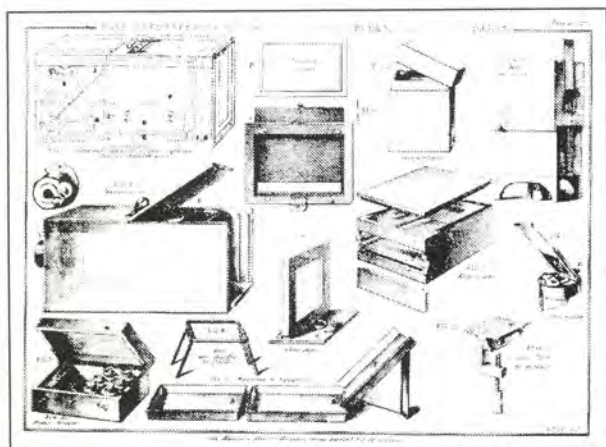
¹ Den første brugsvejledning & katalog blev publiceret af kuriositetshandler Giroux i Rue du Coc-Saint-Honoré, som også havde eneret på fabrikationen af kamera med udstyr. Der blev udgivet ca. 45 udgaver det første år. Mange ubesvarede spørgsmål vedr. disse publikationer er blevet beskrevet af Pierre G. Harmant i Norsk Fotohistorisk Journal nr.3, juli 1976. Side 38-55.

²Brugbare redskaber.

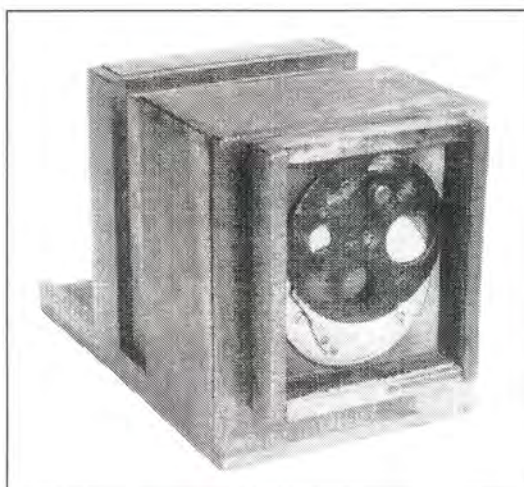
³ Daguerreotypikameraet befinder sig på Danmarks Tekniske Museum.

⁴ Daguerreotypikameraet befinder sig på Danmarks Tekniske Museum. En kopi fremstillet af medlemmer af DFS kan ses på Danmarks Fotomuseum i Herning.

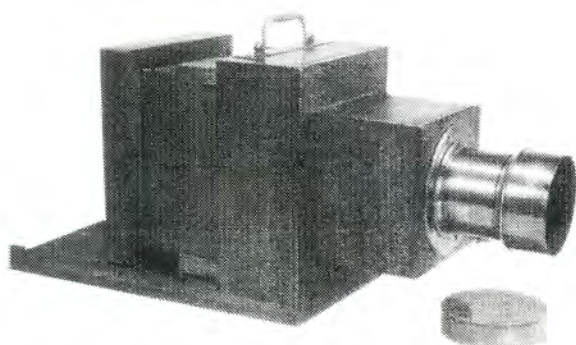
⁵ Plantesaft, harpiks fra perchatræet.

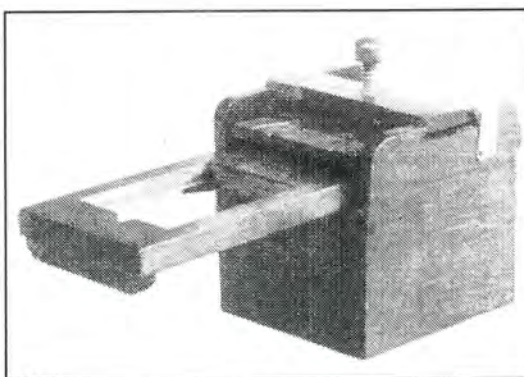
Brugsanvisning fra ingeniør Buron, Paris.
Ca. 1841.

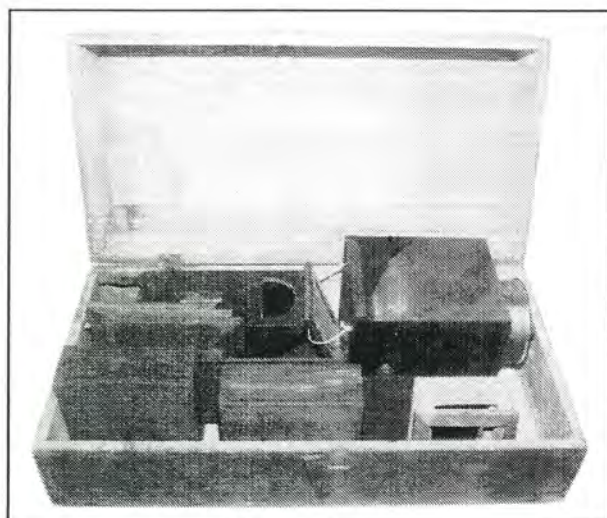
Daguerreotypikamera. Paris ca. 1842.

Daguerreotypikamera med forlænget
tubus. Objektiv: Charles Chevalier.
C. 1845.

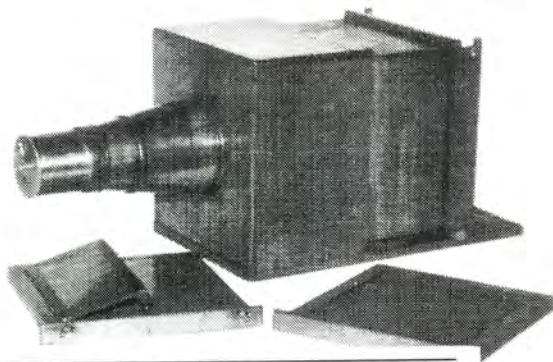
Sensibiliseringskasse til $\frac{1}{4}$ plader, med
indbygget beholder til jod- eller
bromopløsning. Ca. 1844.

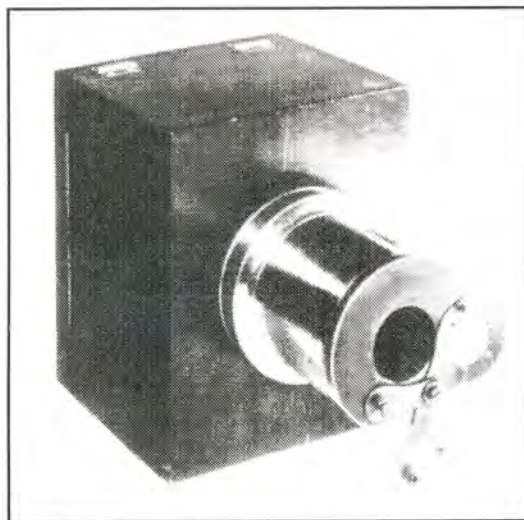
Komplet daguerreotypiudrustning i
transportkasse. Ca. 1845.

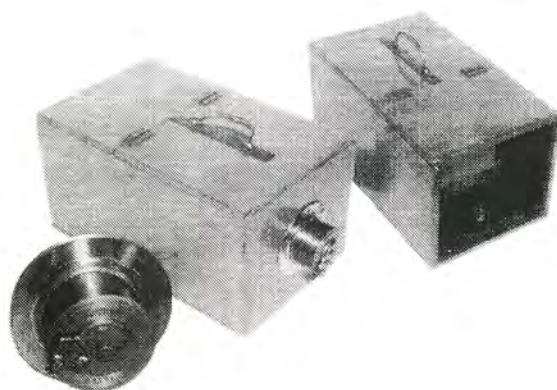
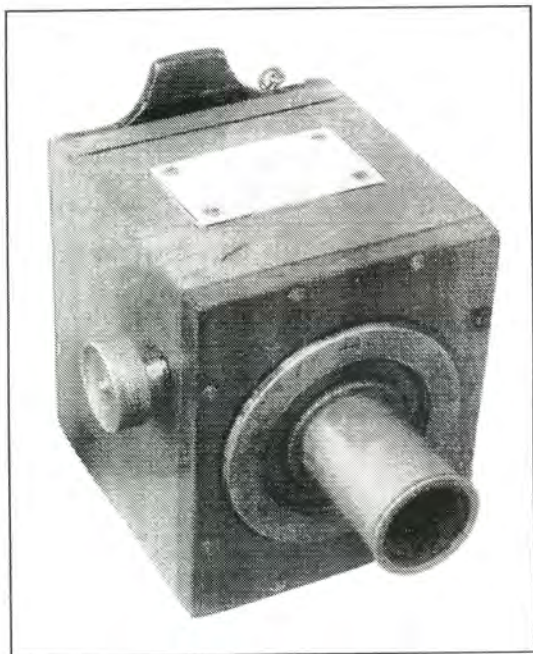
Opstillet daguerreotypiudrustning,
ca. 1845.

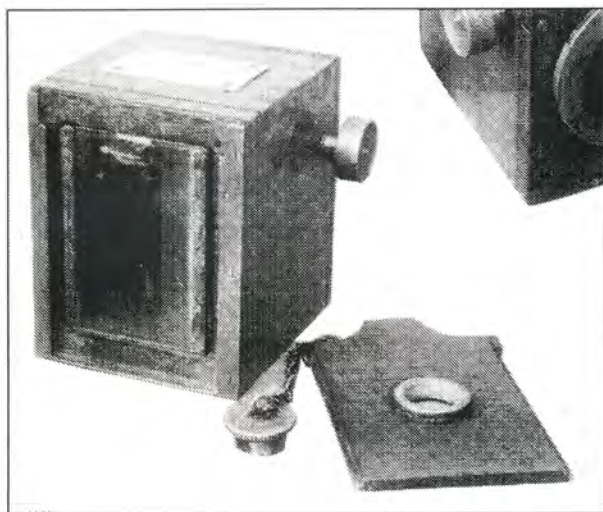
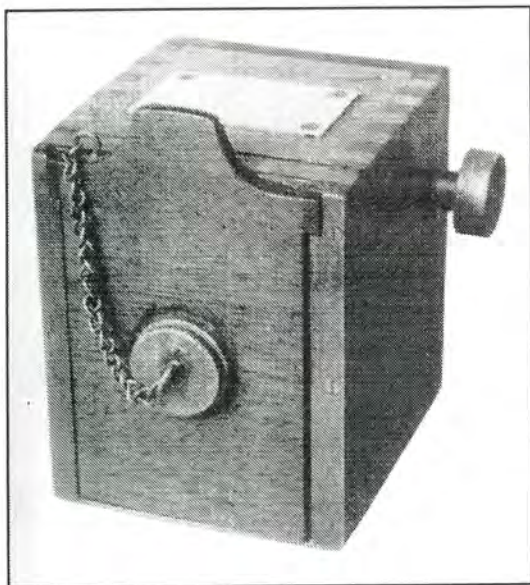
Daguerreotypikamera, $\frac{1}{4}$ plader. Objektiv: Vallentin, Paris. Ca. 1840.

Daguerreotypikamera 7x10 cm fremstillet af Steinheil i München ca. 1840.

Daguerreotypikamera til $\frac{1}{6}$ plader. Buron Paris. Objektiv: Le Daguerreotype - Santi A. Marseille. Ca. 1841.

3 fotos af Fox Talbot's 'musefælde-kamera', hvori han fremstillede sine albuminbilleder ca. 1841-42.

Helt frem til slutningen af 1850'erne blev kameraer og utensilier forhandlet gennem københavnske apoteker og kemifirmaer. Det kostbare udstyr begrænsede antallet af personer, som beskæftigede sig med den fotografiske metier - kataloger var derfor endnu noget ukendt. De professionelle daguerreotypister bestilte i stor udstrækning deres varer i Berlin, Wien og Hamburg, hvor de nyeste frembringelser kunne erhverves. I 1854 kunne man i Illustreret Magasin nr.9, som svar til en fotointeresseret bl.a. læse følgende:

"Men hertil kommer den Omstændighed, at man her til Lands vanskelig kan faa Apparater, selv de chemiske Præparater erholdes ikke lettelig fra Apotheker eller Materialister. Vi maae derfor nøies med at henvise Vedkommende til de Skrifter, der ere udkomne om Photographien, og af det hele store Repertoire navnlig (maaske foruden det i Norge udkomne temmelig tilbageholdne Skrift)⁶ give Anvisning paa "Repertorium der Photographie"⁷ af A. Martin, k.k. Custos ved det Polytechniske Instituts Bibliotek i Wien, der tillige har meddelt det Vigtigste af Photographiens Litteratur, Pris-Tarif angaaende Apparater osv. Forøvrigt faaes de til Photographier paa Papir nødvendige præparater bedst hos Apoteker Joseph Theyer i Wien".⁸

Et meget tidligt danske katalog for kemiske substanser blev udsendt i april 1861 af kemifirmaet Alfred Benzon. Heri kan man bl.a. læse:

"Chlor-Guld fremstiller jeg deels tørt i to Former - chemisk rent i Glas, der indeholder en fransk Gramme, og i Forbindelse med dets lige Vægt Chlornatrium, eller Chlorkalium, i Glas der indeholde 2 fr. Grammer, - deels opløst, nemlig det rene i 5 Dele Vand med disse Guldpræparater indeholder en Gramme Chlorguld, enten reent eller med Tilsætning. Herpaa ikke anførte sjældnere Stoffer og Præparater anskaffes og tilberedes, hvis disse ikke allerede haves, naar Halvdelen af Beløbet deponeres som Garantie for at det afhentes".

⁶ H.T. Winther: 'Anviisning til paa trede forskjellige Veie at frembringe og fastholde Lysbilleder paa Papir'. Christiania 1845.

⁷ A. Martin: 'Handbuch der gesammten Photographie'. Wien 1854. Reprint: Arno Press, New York 1979.

⁸ Sigfred Løvstad 'Den nærmeste fotohandler for en dansker - en apoteker i Wien'. Orientering nr.3, 1989. Danmarks Fotomuseums Venner.

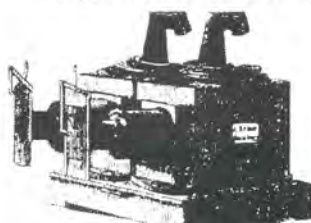
Stehen erfinden
Stereoskop-Ansichten von Hamburg
auf Glas eigener Fabrik.

1873.

St. Rüd., Optiker und Mechaniker, Steinbühlstr. 7 in Hamburg.

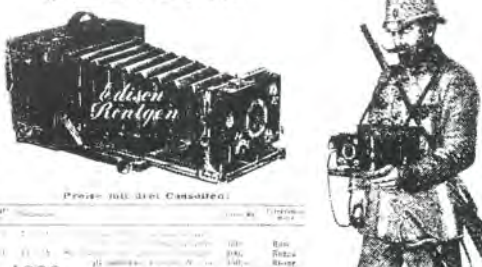
Apparate zur Darstellung der
Nebelbilder (Dissolving views).

1858.

St. Rüd., Optiker und Mechaniker in Hamburg.

„RÖNTGEN“

1898.

Annoncer fra udenlandske kataloger fra perioden 1856 - 1898.

Spiegel-Camera „Phönix“
D. R. G. M.

1899.

Max Steckelmann, Berlin W. 8, Leipzigerstr. 33.

XII. DIVERSE UTENSILIER.

Diamanter i Høyleform, praktiske for mindre Øvede pr. Stk.	2 Rd. 64 β	
Diamanter i Hammerform	2 — 48 —	
Gaslamper for Gasæther med Regulator	» » — 76 —	
Hornskeer, efter Størrelsen 12 β à 16 β pr. Stk.		
Klemmer, amerikanske af Træ til at ophænge Papiret pr. Dus.	» — 36	
» med Gummibånd af Meunier til Plader . pr. Dusin	» — 46 —	
Pincetter af Horn til at tage Papiret af Solvbadet . . pr. Stk.	» — 28 —	
Skabeloner af Staal til at beskære Visitkort efter	» — 60 —	
» af Glas til samme Brug.	» — 24 —	Facet 30
» af do. ovale til Visit-Brystbilleder med Knop	» — 24 —	
Thermometre, indblæste i Glas med Papirskaala	» — 1 —	
Salvprovere (Argentometer) med Etnis	» — 1 —	

Side XII fra Goecker's 1866 katalog.

Priser pr. Comptant

over

Artikler til Fremstilling af Lysbilleder

hos

Alfred Benzon,

Kjøbenhavn, Østergade 18.

	Rd.	β	
Æther, absolut (Fl. m. 13 Uc. 60 β)	64	Pd.	
Aetskali	16	Uc.	
Aetsnatron	20	—	
Alcohol, absolut (Fl. m. 14 Uc. 56 β)	56	Pd.	
Alun, brændt	32	—	
Arrowroot	48	—	

OTTO WERNHARD

München, Sonnenstrasse 24-25.

General-Oplag fra Firmaerne: C. A. Steinheil Söhne
H. Mackenstein i Paris.

Complete Indretninger

Udstyr.

Haand-Apparater.

Tourist-

saavelsom alle

Utensilier, Plader, Chemikalier, Papir, Forstørrelses
Apparater etc.

— Prisouranter paa Forlangende. —

pris-Cons. Nr. Pladstørrelse

0	1/4	Sorte med Bronzerand pr. Dous.	2 Rd. » 3 β
1	1/6	Do. - Do. - Do.	1 - 4 - 8 -
2	1/9	Do. - Do. - Do.	1 - 4 - » -
3	1/6	Do. - Do. - Do.	1 - 5 - » -
4	1/6	Do. - Do. prima Do.	2 - » - » -
5	1/4	Do. - Do. — Do.	2 - 2 - 8 -
6	1/4	Do. - Do. prima Do.	2 - 4 - » -
7	1/3	Do. - Do. — Do.	5 - » - » -
8	1/3	Do. - Do. prima Do.	5 - 3 - » -
9	1/6	Do. - Guldrand Do.	2 - 2 - 8 -
10	1/6	Do. - Do. extra fine Do.	2 - 3 - 8 -
11	1/4	Do. - Bronzerand prima Do.	2 - 3 - » -
12	1/4	Do. - Guldrand Do.	2 - 4 - » -
13	1/4	Do. - Do. extra fine Do.	3 - » - » -
14	1/3	Do. - Do. Do. Do.	5 - 3 - » -
15	1/6	tonfarvede med forgyldt Ring	2 - 5 - » -
16	1/6	Do. - Do. Do.	3 - 1 - » -
17	1/4	Do. - Do. Do.	4 - 3 - » -
18	1/3	Do. - Do. Do.	6 - 3 - » -
19	1/2	Do. - Do. Do.	9 - » - » -

Udsnit af danske- og et udenlandsk katalog.

Julius Jacobsen,

Bredgade Nr. 12 i Kjøbenhavn,

er stedse forsynet med efternævnte til

Photographien

henhørende Gjenstande til hosføiede Priser.

Prisfortegnelse

OVER

Fotografiske Apparater

OG

Artikler

fra

Lund & Engelsted,

små opr. Etabl.

27, St. Kongensgade 27,

KJØBENHAVN. K.

Opmærksomheden henledes paa Forretningens optiske Afdelings rigtholdige Lager af Brillor, Nistkister etc. i anerkjendte udmærkede Kvaliteter til meget billige Priser.

ST. KONGENSGADE 27. 17

Kopierklemmer,
pr. Stk. 5 Øre.

Maaleglas.
Pris til 50 Gram Kr. 0.00.
— 100 — 1.25.

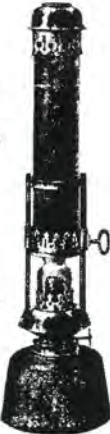
Magniumslamper
fra Kr. 6.00.

Magniumspulver 35 Øre pr. 5 Gram

Mørkkammerlamper.

Petroleumslampe (Fig. 1) med rødt
Glas og Hætte.
Pris Kr. 2.35.

Petroleumslampe (Fig. 2) med gult
og rødt Glas og Hætte.
Pris Kr. 3.50.

ST. KONGENSGADE 27. 17

Magasin Kamera „Zeus“ I og II.

„Zeus“ er et meget praktisk Haand-Kamera, det Apparatet har Magasin til 12 Plader, hvilket ved en sikkerengende Mechanisme kommer i Virksomhed som de tre optagere.

Det er forsynet med en automatisk Filmtræder i Form af et U-hjul. Apparatet er solidt og elegant forarbejdet i poleret Nøddetræ, er forsynet med Søger, Tids- og Øjeblikslukker samt et fortrindig aperturisk Objektiv, som tegner særlig smukke og skarpe Billeder.

„Zeus“ leveres i 2 Størrelser:

Nr. I til Plader 6 x 9 Ctm.	Pris Kr. 25.00.
„ II — 9 x 12 —	— 35.00.

Materiel hertil henholdsvis Kr. 7.00 og 8.00.

NB. Apparatet „Zeus“ kan ogsaa fås med et billigere, mindre lysstærkt Objektiv.

Nr. I Pris Kr. 20.00.
„ II — — 30.00.

I et andet katalog fra Julius Jacobsen i Bredgade 12 får man endnu tilbudt camera obscura apparater, som annonceres således:

"Camera Obscura haves deals af fransk Fabrikat, forarbejdet af Valnøddetræ, deals af dansk Fabrikat, af Mahognitræ. Foruden de Lageret værende Constructioner, udføres ogsaa saadanne, som særskilt opgives". Priserne var følgende: ¼, 12 og 14 Rd. ½, og 1/1, 20 og 26 Rd. Ethvert Camera er forarbejdet af smukt poleret Mahognitræ, indrettet efter nyeste Construction paa en akkurat og hensigtsmæssig Maade. Ligeledes er ethvert Camera indrettet saaledes, at der dermed kan opnaaes den samme Billedstørrelse i horizontal som vertical Retning, uden at Cameraen behøves at lægges om; for Exempel til Udførelse af Grupper".

I 1866 udsender grossist Adolph Goecker fra sin privatbolig i Store Kongensgade 42, et katalog der bærer titlen:

"Conditioner og bemærkninger. Lager og Udsalg en gros & détail af alle til Photographien henhørende Chemicalier, præparerede Papirer, Apparater, Utensilier, Rammer m.m."

Det lille katalog, 22x14 cm, har ingen fotografier eller stregtegninger, men blot beskrivelser af produkter med tilhørende priser. Det fremgår også at Ad. Goecker har haft indkøbskontakter med fabrikanter mange steder i Europa og så langt borte som i Amerika, hvorfra man bl.a. fik passepartouts.⁹ Det må have været en ret indbringende forretning at handle med fotografiske artikler når man tager i betragtning, at fotograf Rudolph Striegler (1816-1876), i 1862 havde en årsindtægt på 10.000 rdl., Georg E. Hansen (1833-1891) 5.000 rdl. og August Kirchhof (1822-1886) 2.000 rdl., omregnet til dagens kurs ca. 850.000, 450.000 og 200.000 kroner.

Tiden var endnu ikke inde for kontokunder eller ustabile betalere - det hedder på første side:

"Priserne ere pr. Contant uden Forpligtigelse. Naar ved Indsendelse af Ordre ikke medfølge Contanter eller Anviisninger paa herværende solide huse, hvilket navnlig maa finde Sted ved Ordre fra Sverrig og Norge, tages Beløbet paa Postforsku."

Fremmede Papirer og Penge modtages til Dagens Cours. Credit gives kun undtagelsesviis ved nærmere Bekjendskab eller yderligere Sikkerhed".

Kemikalier leveres fra depotet Ferd. Beyrich i Berlin via kemifirmaet L. Tvede, 'Handel og Apothekernæring' i København. Albuminpapir indkøbes hos det Sachsiske firma Anschütz. Objektiver leveres fra Emil Busch i Rathenow med General-Depot i Skandinavien. Herudover leveres objektiver fra firmaerne: Voigtländer & Sohn, det engelske Shepherd og Dallmeyer. Til atelieret tilbydes

"Antik udskaarne Mobler, Ballustrader, Postamenter og Udhængs-Kasser, saasom Skamler, Stole, polstrede og med Rørsæde, Borde etc. leveres paa Bestilling til billige Priser". Endelig reklamerer man for diverse utensilier bl.a.: "Diamanter i Hovleform, Gaslamper, Hornskeer, Sølvsprovere, Medicinallodder og Sandure (Tidsmaalere)".

Kataloget anvendtes af Ad. Goecker personlig under sine repræsentationsrejser i Danmark, Sverige og Norge.

En anden betegnelse for katalog blev lanceret af firmaet Lund & Engelsted, som kalder det en 'Prisfortegnelse' udsendt i 1895 fra adressen Store Kongensgade 27, Kjøbenhavn K. Prisfortegnelsen indleder med ordene:

"Til Vejledning for de mange som ønsker at dyrke den nyttige og fornøjelige Sport Amatørfotografien, udsender vi hermed en Prisliste med et udvalg af de bedste og mest praktiske Apparater for Amatører".

På besøg i en fotoforretning

Det meget mystiske, vanskelige og uforståelige ved amatørfotograferingens kunst blev af mange opfattet som en slags sortkunst, som almindelig dødelige ikke kunne beskæftige sig med. Andre var af den mening at det hele gik som fod i hose, George Eastman havde jo selv sagt, at man blot behøvede at købe et Kodak-apparat "trykke på knappen" så ordner 'Vor Herre' resten. Reimert Kehlet fortæller os: "At der kræves en vis norm af intelligens for at forstå fotograferingen...." Vi vil prøve at forstå, hvad det er han egentlig mente. Hvilke problemer amatøren havde at slås med - hør blot.

⁹ Kataloget tilhører Goecker Prof-Service. Kopi findes på Danmarks Fotomuseum i Herning.

Januar 1873

Netto pr. Contant

uden Forbindelse

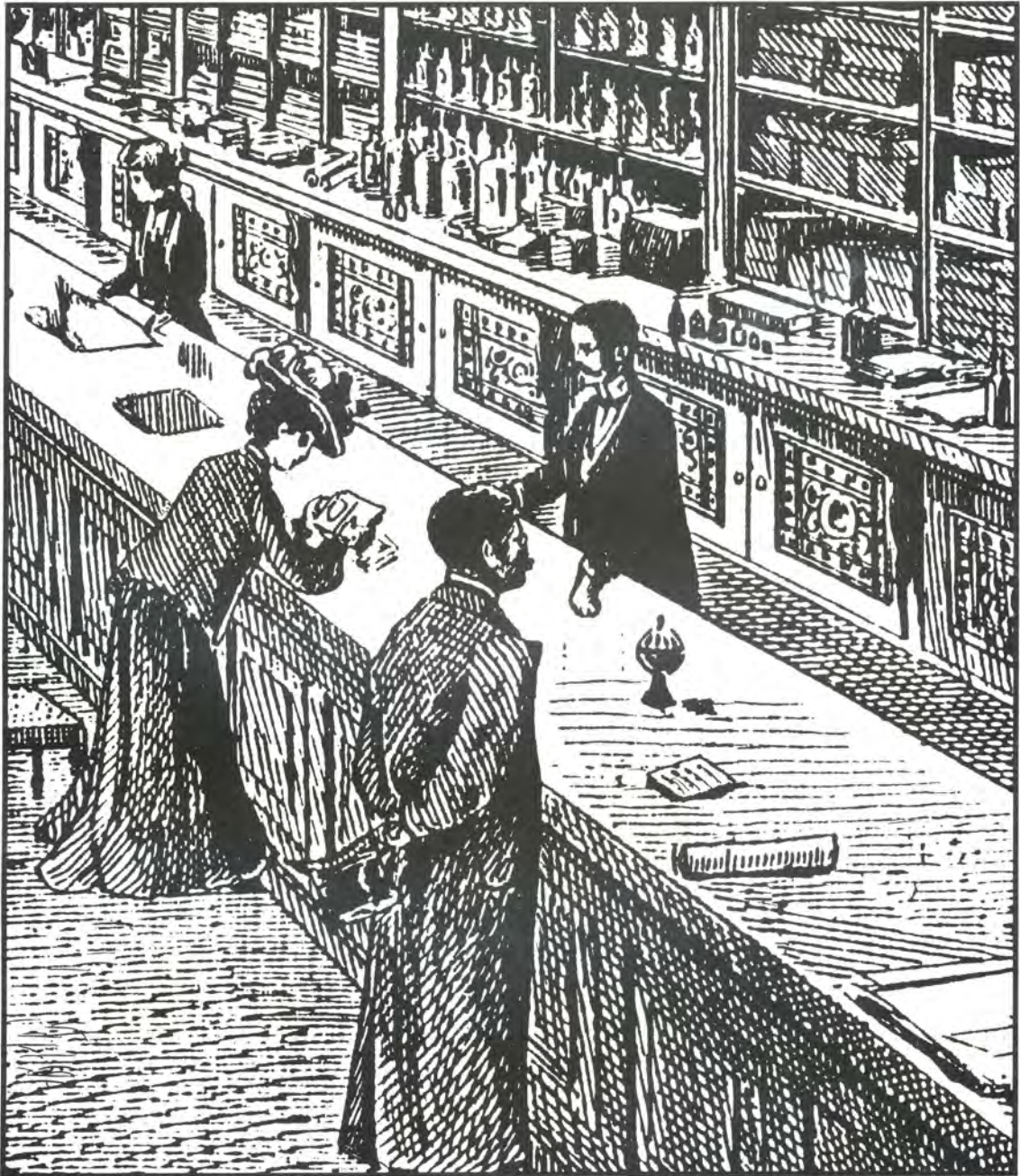
Priscourant

Mansfeld Büllner & Lassen.

Lager af fotografiske Artikler
Kjøbenhavn, Frederiksberggade 12.

500 Gram or 1 dansk lb				500 Gram or 1 dansk lb			
	500 Gram	100 Gram	10 Gram		500 Gram	100 Gram	10 Gram
Aether absolut	64	13		Pod-Natrium	21 76	4 40	7 48
Alkohol	48	10		" sublimet	23 44	4 80	7 48
Bomuld kem. ren	1 64	36	4	Lak negat. x retouch	1 16	64	96
Borax pulver	76	16	2	d. blaa		72	44
Brom-Ammonium	5	1	12	Autolein til Blyantretouching pr. 50	48		
- Cadmium	11 64	2 40	28	Pariserrødt I til Bladspidsning	2 88	60	7
- Kalium	3 32	68	8	Phosphorsurt Natrium	48	12	2
Caolinjord	14	4		Pyrogallussyre I	14 28	3 48	36
Cerat, Berliner Fabrikat, pr. 50	20			Salpeter-Kali kem. ren	30	7	
Cerotine " pr. 50	24			Salpetersyre kem. ren	28	6	
Citronsyre	3	64	7	d. raa	18	4	
Collodium raa 4%	86	20		Salpetersurt Sølv	30	6 20	62
Collodium " 2%	70	16		Saltsyre raa	6	2	
d. Alkohol	70	16		Schellak hvid og let løslig	1 64	36	4
Negative Collodier pr. 1/2 50	1/2 50	1/2 50		Skydebumuld, almindelig	7 48	1 60	16
Beryllium Coll.	1 16	60		d. faldet, syrefri	25 32	5 16	56
Haloid-Coll.	1	62		Svovlsyre raa	6	2	
Dr. Schipperangs d. i originale	1 64	34		Svovls. Sernaryd. Ammon.	24	5	
Fæstet med Blyplombering	1 64	34		Trippelse, til Bladspidsning	60	16	2
Cyankalium	1 84	40	5	Under svovlsurt Natrium	14	8	
Dextrin	28	6		Fotografiske Papirer pr. 1/2 50			
Dobbel Chlor Arksølv sublimet	2 78	52	6	Albumin: Dansk Udskeet raa rind	20	6	1 32
Dobbel kulsurt Natrium	14	4		d. Anscheid, I	35	9	2
Edikesurt Natrium	40	9		Britagne udvigt I	40	11	2 4
Guld: Chlorguld, pr. 1/2 50	90	1/2 50		Bryller I meget orant	45	12	2 1
Chlorguldkalium	90	1/2 50		Geifer I stærkt glans	50	13	3
Guldsalt	54			Algeinpapir, raa, til Retanche			2
Gummi arabic.	80	20	3	Arrovroot hvidt			2
d. . . pulver	1 24	28	3	Cartonpapir 3 del. hvidt II	50	13	2
Lis-Edike, stærkeste	1	24	3	3 del. . . I	55	14	3
Sannvitriol kem. ren	14	3		3 del. chamois I	58	15	3
Sod-Ammonium	21 76	4 40	44	4 del. hvidt I	68	18	3
- Cadmium	21 76	4 40	44	4 del. chamois I	70	19	4
- Kalium	18 36	3 72	38	chamois Glacé elegant	60	16	3
- Lithium	37 48	5 64	60	Alle andre artikler havees haa Lager billigt.			

Den ældste priscourant fra et dansk katalog, 1873.

Den personlige betjening var i højsædet når kunderne blev ekspederet i de utrolig store og velassoterede fotoforretninger.

Lofter udført i hvidt matglas - reoler udført i mahogni og hyggelige demonstrationslokaler for kunderne var en selvfølge.

I det herrens år 1892 kom en dame/herre ind i en fotoforretning på Strøget, hun forklarede, at det måske vist var lykkedes hende at frembringe et negativbillede på pladen, men at det var plat umuligt at få det kopieret over på et stykke fotopapir! Hun havde endda lagt papiret under pladen - ovenpå var anbragt 6 bind af Salomonsens Konversations Leksikon - alligevel var det ikke lykkedes hende at 'presse' noget billede ud af pladen. Hun fortalte også, for yderligere at lægge 'pres' på forehavendet, havde hun tillige anbragt Traps Topografiske værk, men desværre med samme negative resultat. Ekspedienten forsøgte meget høfligt, at udspørge den unge dame om, hvorledes hun havde behandlet de indkøbte plader. Den unge dame forklarede, at hun ganske vel vidste, at fotografiske glasplader var modtagelige for lys, men det kunne vel aldrig skade at kigge lidt på dem, når bare det skete i al gesvindighed. Den

lidt forlegne fotoekspedient beroligede hende med, at utrolig mange glasplader gik til spilde på denne og lignende måder - der blev statistisk set, kun anvendt en fjerdedel af de producerede fotografiske glasplader.

Et grossistfirma i slutningen af 1800'tallet var som regel ejet af én person, som havde ansat et vist antal medhjælpere som modtog bestillinger pr. post eller ved personlig henvendelse. Herefter blev varerne rekvireret fra udlandet eller fremtaget fra eget lager. Til sidst blev de bestilte vare indpakket og tilsendt kunden, enten pr. postopkrævning eller fremsendt pr. bud. I København modtog man post 4 gange dagligt samt én gang om søndagen. En del grossister havde endog fået konstrueret hestetrukne lukkede varevogne til udbringning af deres produkter til de enkelte forhandlere •

Fotograf-dynastiet Christensen

Dorte Pedersen

Horsens Avis 12. februar 1889.

Fotograf Christian Christensen (1828-1920) var, som mange andre, først uddannet maler, senere fotograf og etablerede eget atelier i 1856 - først i Ørum ved Vejle, siden i Hedensted. Han deltog i krigen 1864, men straks derefter åbnede han atelier i Haderslev. Få år efter sælger han atelieret og flytter til Havremark i Gl. Haderslev sogn. I oktober 1871 overtager han Aug. Prytz's (1833-ca. 1885) atelier i Viborg for en kort periode, hvorefter han flytter fra by til by i de næste mange år: Grenå, Nykøbing M, Løgstør, Næstved, Vordingborg, Køge og Hillerød. Chr. Christensen har tre sønner som alle bliver fotografer. De har selvfølgelig fulgt med ved alle flytningerne - det nævnes at sønnen Carl, hvis skolepligtige alder er fra 1869-76, når at gå i 11 forskellige skoler!

Sønnerne

De tre sønner er: **Peder** Christensen (1856-1943), som kalder sig Peter. **Abel** (1859 - ?) og Carl (1862-1928). I 1883 optager Chr. Christensen sønnen Peder i forretningen i Næstved. Peder genkender vi alle fra forsiden af Bjørn Ochsners bog 'Fotografiet i Danmark 1840-1940' siddende på firmaets cykel iført høj hat, med sørgeflor (!). Abel udvandrer til Amerika 21 år gammel og etablerer sig som fotograf i Kent, Ohio, men den historien egentlig handler om er sønnen **Carl**. Han deltager også i faderens forretning og opfinder iflg. Bjørn Ochsner en type kollodiumpapir 'Excelsior-Celloidin'. I Horsens Avis den 12. februar 1889 læser vi under overskriften: "En ny dansk Opfinder". Her gøres der rede for at Carl Christensen har opfundet en fremstillingsmetode for kollodiumpapir til øjeblikksbilleder. Sammen med et amerikansk firma, der har påtaget sig at udnytte hans opfindelse, prøver man først med håndkraft at efterkomme behovet for papir, men efterspørgslen er så betydelig at man må fremstille en maskine, som i løbet af een dag kan præstere en mængde som svarer til een engelsk mil færdig til brug. Carl kommer til Europa i efteråret 1888 for at finde en papirfabrik, som kan levere papir i ruller på 1.000 meters længde og med en bredere base for den fotografiske emulsion. 2 dage senere bringer

En ny dansk Opfinder. En Opfindelse, ved hvilken en dansk Mand i Amerika har gjort stor Lykke, er nu af ham bleven forplantet hertil, og synes på sigt at have det Bæddet at skulle stabe en Industri, der kan blive af ikke ringe Betydning både for det indenlandske Forbrug og for Export. En dansk Fotograf ved Navn Christensen, der for 1 1/2 Aars Tid siden rejste til Amerika, har der fundet en ny Fremstillingsmaade for fotografisk Papir til Øjeblikksbilleder, og han traadte i den Anledning i Forbindelse med et amerikansk Firma, der paatog sig at udbytte hans Opfindelse. I Begyndelsen blev Fabricationen drevet ved Håndkraft, men senere blev Affættningen saa betydelig, at der maatte konstrueres en Maskine, som i Løbet af 1 Dag kunde præstere en engelsk Mil af det paagjældende Papir, fuldstændig færdigt til Brug. Da man imidlertid ikke var fuldt fornøjet med det Papirstof, der henhættedes ved Fabricationen, tog Hr. Christensen i November Maaned i Tjor til Europa og fandt endelig i Sachsen en Papirfabrik, der kunde levere det fornødne Materiale i Ruller paa 1000 Meters Længde, og som derved fik en betydelig Affættning. Siden sin Tilbagerejse til Amerika besøgte Hr. Christensen, der er hjemmehørende i Silkeborg, denne By, og der blev da ogsaa i Papirfabriken der gjort Forsøg med Tilvirkning af det nye Papir, foreløbig dog kun ved Håndkraft. Imidlertid har dette Produkt allerede fundet en betydelig Anvendelse hos Ljøbenhavnske Fotografer, og man haaber ogsaa at finde Anvendelse for det udenfor Danmark, idet man gaar ud fra, at naar det amerikanske Selskab kan være i Stand at indføre Materialet fra Europa, vil det ogsaa kunne betale sig at bringe Export i Stand mellem andre Lande.

samme avis en notits med overskriften: "En gammel Opfindelse". Nu kan man læse at de herrer fotografer Johan Braae (1840-1915) og Johannes Zehngraf (1857-1908) har henvendt sig til avisen og kritiserer Carl Christensen på det groveste, opfindelsen er ikke ny og ikke C.C.'s ejendom, de to herrer kendte allerede for 8 år siden den måde at præparere papir på, og nu udgiver C.C. den for sin egen. For 8 år siden var C.C. medhjælper hos fotograf Zehngraf i Århus, der meddelte ham recepten på behandling af kollodiumpapir. Der blev afgivet det løfte af C.C., at han ikke måtte benytte opdagelsen for sig selv i Europa. Århus Stifttidende bringer begge disse notitser få dage efter, men den 28. marts 1889 svarer C.C. igen med disse ord:

En gammel Opfindelse. Vi omtalte forleden, at en ung dansk Mand ved Navn Christensen i Amerika havde opfundet en ny Art præpareret Papir til Fotografer, som i høj Grad letter Fotograferingen. Efter hvad der nu meddeles os er denne Opfindelse imidlertid givet til ny eller den nævnte Hr. Christensens Ejendom, idet d. Hr. Fotografer Braae her i Byen og Zehngraf, tidligere bosat i Aarhus, nu Fotograf i Berlin, allerede for 8 Aar siden kjendte den Maade at præparere Fotografpapiret paa, som Hr. Christensen nu udgiver for sin Opfindelse, og det oplyses endvidere, at Christensen i Virkeligheden kun exploiterer Andres Ideer. For ca. 8 Aar siden var han nemlig Medhjælper hos Fotograf Zehngraf i Aarhus, der meddelte ham Recepten paa Behandlingen af Papiret, idet der dog blev taget det udtrykkelige Løfte af ham, at han ikke måtte benytte den for sig selv her i Europa. Det har han jo ganske vist, som det synes, heller ikke gjort, idet han først har bragt det frem i Amerika. I Løbet af det sidste Par Aar have dog flere andre Fotografer end de oprindelige Opfindere kjendt den nye Præparationsmethode, og benyttet præpareret Papir ved Fotograferingen. Det er os saaledes bekendt, at ogsaa Fotograf Schmidt her i Byen i de sidste Aar har kjendt og brugt Opfindelsen.

Horsens Avis 12. februar 1889.

"Hr. Redaktør!

Tor jeg rette et Par Bemærkninger til Dem i Anledning af Artiklen 'En gammel Opfindelse' i Deres ærede Blad af 15de Februar 1889. Efter samme Artikel skulde jeg undertegnede have udgivet denne gamle Opfindelse for min egen uden Ejendomsret. At dette er en Vildfarelse skal jeg herved søge at bevise Dem. Klorsølvskollodiumprocessen er hverken opfundet af Fotograferne Braae, Zehngraf eller mig, nævnte Opfindelse var gjort af den bekendte Videnskabsmand G. Wharton Simpson (1825-1880) længe før ovennævnte Herr eller jeg havde nogen Idee om Fotografien, saa det vilde være en temmelig stor Frækhed at udgive Wharton Simpsons Opfindelse for min, men selv har jeg gjort adskillige Forbedringer ved Processen, som jeg skal tillade mig at omtale.

Processen var kjent af mig længe før jeg som Medhjælper var engageret hos Hr. Zehngraf, men ved overtagelsen af hans forretning i Aarhus modtog jeg samtidig hans Recept paa Tilberedning af Klorsølvskollodium; at jeg skulde have afgivet noget Løfte om ikke at udnytte samme, er en stor Usandhed. Da jeg er temmelig godt inde i Kemi vedrørende Fotografien, begyndte jeg med ovennævnte Recept som Grundlag en Deel Experimentier og Forskninger, da nemlig Recepten

Nyhedsudstilling
af alle Sorter
Fotografi - Apparater
og Utensilier
førstkommende Onsdag den 13de ds.
paa Hotel Royal fra Kl. 9—1 og 2—6.
Alle Amaterer og Fagfotografer ind-
bydes.
Christensen & Sørensen,
Aristopapirfabriken i Silkeborg.

Aarhus Stiftstidende 11. maj 1896.

som jeg modtog den havde sine store Mangler, hvilket jeg søgte at overvinde. Deels var Tilbredningen af Kolodiumen for kostbar og deels var Papiret ikke holdbart mere end et Par Dage efter Præparationen, hvilket gjorde det unyttigt som Fabriksprodukt. Jeg er nu i stand til af fabrikere Papiret fuldstændigt holdbart og en Deel bedre, end det nogensinde er lavet af d. Herr. Braae og Zehngraf. Mine Forbedringer vidste Hr. Zehngraf at vurdere, da jeg i November 1888 under mit Ophold i Berlin hilste paa ham hos Hoffotograferne Reichard & Lindner, hvor han var beskæftiget som Medhjælper; han bad mig ikke een, men flere Gange om at meddele ham disse Forbedringer, hvilket jeg naturligvis ikke gjorde. Hvis denne Recept, som jeg nu er i Besiddelse af, skulle have tilhørt Hr. Braae og Zehngraf for flere Aar tilbage, maa jeg meget beklage, at nævnte Herr ikke have forstaaet at udnytte den bedre, da jeg har Haab om i Løbet af et Par Aar at kunne erhverve mig en Formue ved samme. I øvrigt henviser jeg til medfølgende Blad 'The Sun' af Jamestown af 3 Dec. 1888. De vil der kunde finde Oplysning om min Virksomhed i Amerika.

Ærb.

Carl Christensen. Kemist for American Aristotype Co. Jamestown N.Y. 7de Marts 1889".

Se det var jo en helt anden historie som Carl Christensen i øvrigt bliver meget velhavende på!

Rentabel

Den 16. juni 1890 kan Århus Stiftstidende bringe endnu en lille krølle på historien under overskriften: "En rentabel Opfindelse". Det fremgår af artiklen at C.C. har etableret en fabrik for Aristopapir i Silkeborg, hvorfra han forsyner hele landet med sit produkt. C.C. går i compagni med cand pharm Johannes Sørensen - både atelieret og

Chr. Christensen fotograferede ca. 1890 sin søn Peter Christensen - en af de første 'mobil' fotografer i Danmark. Det kgl. Bibliotek.

En rentabel Opfindelse.

For længere Tid tilbage er det her blevet omtalt, at en dansk Fotograf i Amerika havde opfundet en jæregen Papirsort, kaldet Aristopapir, der havde vundet en saadan Udbredelse, at han havde kunnet anlægge en betydelig Fabrik hertil i Amerika.

Den Paagjældende er en Søn af Fotograf Christensen i Silkeborg, og da han for omtrent et Aarstid siden kom her til Europa for at besøge forskellige europæiske Papirfabrikker, der mulig kunde levere ham et Materiale, som egnede sig til Tilvirkning af Aristopapiret, besøgte han ogsaa sin Fødeby, og han etablerede på i denne en Filial af sin amerikanske Fabrik, fra hvilken Danmark forsynes med dette Papir.

Det synes nu, som om denne Forretning er bleven af en saadan Betydning, at Papiret vil blive udbredt ligesaa hurtigt i Europa som i Amerika. Der er for Tiden Tale om

Aarhus Stiftstidende 16. juni 1890.

slutter: "Hr. Christensen er i Ordets rette Betydning en Self-made Man, der begyndte paa bar Grund, og allerede nu nyder den største Anseelse i den berlinske Forretningsverden".

papirfabrikken ledes i fællesskab af de to. C.C. opholder sig nok mest i den tyske fabrik. Omkring 1904 overtager J. Sørensen en mineralvandsfabrik i Århus, hvorefter samarbejdet er slut. Ifølge Bjørn Ochsner mistede Carl Christensen en stor del af sin formue under Den 1. Verdenskrig.

I 1890 sælger han sin fabrik, 'Aristo Paper Works' til Kodaks grundlægger George Eastman, og flytter til Berlin. Hans svigersøn direktør Carl Gustav Caroc bliver Kodaks første danske direktør.

Avissskriveriet fortsætter imidlertid dog i et andet spor. Aarhus Stiftstidende skriver den 22. august 1893 under overskriften: "Paa Veje til at blive Millionær". I en korrespondance fra en af bladets medarbejdere, der besøgte tyske badesteder hedder det: "I Ahlbed traf vi bl.a. en ung Landsmand, Hr. Carl Christensen, der med sin Kone og lille Datter nød godt af den friske Strandluft og de ypperlige bade. Hr. Christensen var for nogle Aar siden en temmelig ubekendt Fotograf i Aarhus og er nu paa vej til at blive Millionær i den tyske Hovedstad". Herefter berettes om hvordan han har opfundet og realiseret sin opfindelse, og notitsen

I 1894 besøger Carl Christensen igen Danmark, og fremviser i Dansk Fotografisk Forening prøver på sit papirs fine kvalitet - portrætter udført af en førende berlinsk fotograf, desuden udlover han en konkurrencepræmie på 300.- kroner til de fotografiske medarbejdere der udfører de bedste billeder på hans papir, som C.C. har sat i produktion under navnet Excelsior, pengene skal bruges på en studierejse i udlandet. Senere rejser han til Göteborg og Stockholm med samme formål, papiret har også i Sverige stor succes. Det nævnes i samme notits i Århus Stiftstidende at C.C. har solgt sin opfindelse i Nordamerika for en sum af 75.000.- Reichmark, det må have været en net sum dengang.

I vores samling af visitkortbilleder har vi mange optaget af Carl Christensen fra hans år i Silkeborg, fremstillet på meget smukt papir. Det er dog umuligt at afgøre hvilket papir det er, men man har vel lov til at gætte på, at han brugte sit eget fabrikat. Billederne er lyse og lette, nogle med et let rosa skær.

Tak til Poul Ruggaard Porse for opsporing af avisartikler og notitser samt ansporing til denne historie. ●

Her er mit liv.....

Henrik Steinmetz

Henrik Steinmetz.

Flemming Berendt ringede en dag og spurgte, om jeg kunne have lyst til på et medlemsmøde at fortælle lidt om min tid i fotobranchen.

Jeg sagde ja, men er alligevel lidt betænkelig, da jeg ikke rigtig ved, hvad jeg har indladt mig på, for hvad kan interessere forsamlingen? Selv om jeg synes, at jeg har tilbragt 32 meget spændende år med foto, så er jo ikke sikkert, at andre synes det samme.

Jeg har ikke prøvet dette her før, så I må bære over med, at jeg, ligesom dronningen ved hendes nytårstale, bruger manuskript, for ellers får jeg ikke det hele med.

Billedmateriale har jeg ikke rigtigt noget af. Det er underligt, at man i fotobranchen ikke har ret meget fotografisk materiale om egne aktiviteter, men man har måske haft nok i at sælge udstyret i stedet for at bruge det. Igennem mange år deltog jeg i omkring 50 møder i brancheforeningen, og mig bekendt findes der ikke et eneste foto af forsamlingen.

På den anden side skulle det vel være muligt at tale om løst og fast i en god halv times tid, så jeg vil begynde med begyndelsen, og så må vi jo se hvor mange af jer der falder i søvn inden jeg er færdig.

Begyndelsen

Det lå ikke i kortene, at engroshandel med foto skulle være mit levebrød igennem så mange år. I hele min barndom var jeg fast besluttet på at ville være DSB-mand, idet jernbaner har interesseret mig, siden jeg som

3-årig fik en trætog i julegave. Den dag i dag må jeg tilstå, at jeg stadig er lidt bidt af sporvogne og jernbaner. Men da jeg var ved at være færdig med realklassen, var der et opslag i skolen om et spedititionsfirma, som søgte en elev. Jeg syntes, at det lød interessant, for det havde jo både med jernbaner, fly og skibe at gøre. Jobbet søgte jeg, men fik det ikke. Min mor sagde, at det skulle jeg ikke være ked af, for der lå mange af den slags firmaer inde i Amaliegade og hun foreslog, at jeg tog mit pæne tøj på og simpelthen gik ind hos et af disse firmaer og spurgte chefen, om de havde brug for en elev. Som sagt så gjort.

Jeg tog ind i Amaliegade og det første firma jeg så var flyttefirmaet Adams spedititionsafdeling. Jeg gik ind og talte med chefen, og da det dengang ikke var svært at få arbejde begyndte jeg umiddelbart efter skoleferien som lærling. Det var et dejligt firma at være i, og jeg var der i alt 10 år. Eneste hage var, at de var lidt fedtede med lønningerne. Efter de 10 år var min månedsløn på 800 kr. og det syntes jeg var for lidt, men de ville ikke give sig og smadder sur var jeg, da jeg senere på dagen skulle have nogle papirer skrevet under hos en af vore kunder, firmaet Erik Nielsen, Fotografisk Handelshus, i Rosengården. For ikke-stedkendte vil jeg oplyse, at Rosengården er en lille gade, som ligger mellem Kultorvet og Fiolstræde lige ved Nørreport Station. Vi skulle sende et parti Exakta-66 retur til Dresden. Erik Nielsen havde importeret og solgt 50 stk., men måtte tage dem retur fra fotohandlere på grund af en konstruktionsfejl. Man fik dog kun fat på de 48, så de manglende to må være noget værd for samlere i dag. Hvad er dog det for at ansigt at stille med sagde de i firmaet, og jeg måtte så hoste op med årsagen.

Et par dage senere, da jeg kom igen, fortalte de mig, at de lige stod og manglede en mand med mine kvalifikationer til at forestå deres forsendelser til Grønland. Hvis jeg var interesseret, ville de give mig 1000 kroner i månedsløn.

Det var jeg selvfølgelig glad for, men jeg måtte dog fortælle dem, at mit kendskab til foto var begrænset, selvom det altid havde interesseret mig.

Mit første kamera

Som 12-årig lavede jeg mit første kamera i sløjdklassen. Det var et hulkamera og i stedet for film brugte jeg fotopapir. Kemikalierne købte jeg på apoteket, men da billederne blev negative og uskarpe, tabte jeg interessen, indtil jeg fik en 6½x11 box, som man ikke kunne få film til på grund af krigen. Så købte jeg i 1946 en helt ny 6x9 box hos Kodak på Strøget for mit første julegratiale hos Adam som 16-årig og et 6x9 Agfa klapkamera, da jeg var soldat ved det danske kommando i Itzehoe og endelig et i 1954 nyanskaffet Retina 1b. Det var helt i orden sagde

Erik Nielsen. Der var mange i firmaet, som kunne fortælle mig om fototeknik. Bare jeg kunne tage mig af ordrer fra og forsendelser til Grønland så var han tilfreds. Det lød jo godt og jeg slog til uden betænkning og havde min debut i fotobranchen den 1. februar 1956.

Min debut

Firmaet Erik Nielsen var et ungt firma, startet i 1948. Det havde i 1956 egen import af forskellige fotoartikler, bl.a. Exakta kameraer, Aldis lysbilledapparater, Tellko fotopapir, Novoflex objektiver og bælgudstyr samt Altix kameraer. Herudover var man fotogrossist i gammeldags forstand, idet man forhandlede samtlige danske importørers varer. Tingene var ret enkle. Alle varer havde faste udsalgspriser fastsat af de ca. 25 importører, og på disse priser fik man rabat afhængigt af hvilken indkøbsstatus man havde. Størst rabat fik selvfølgelig de ca. 15 grossister, dernæst kom storøftagere, hvoraf der var omkring 10 i Danmark. F.eks. Kongsbak & Cohn, Okholm Foto, Magasins fotoafd., Lytt Foto og flere, som jeg ikke kan huske i dag. Så var der omkring 500 fotospecialhandlere med en årlig omsætning på et vist beløb. De fik 33% rabat på kameraer. Mindre fotohandlere og boghandlere fik 25%. Af den grund var det i realiteten kun importørerne, som kunne forsyne foto specialhandlerne, mens grossisterne udmærket kunne forsyne såvel de mindre fotohandlere som boghandlerne, og det var op til begyndelsen af 60'erne en ganske god forretning. Til at holde styr på alt dette havde vi et tykt ringbind med navnene og rabatgrupperne for alle, som handlede med foto i Danmark. Der udover en såkaldt rabatnøgle, som angav hvilken rabat den enkelte type forhandler kunne få på hver varegruppe. Leverandørerne var organiseret i FOTIM, grossisterne i DFGH og fotohandlerne i DF.

Alt dette havde jeg ikke meget med at gøre i starten hos Erik Nielsen, men ordningen muliggjorde, at vi kunne forsyne vore grønlandske kunder med alle former for fotoudstyr. Den største kunde var Den Kgl. Grønlandske Handel, så var der desuden Kryolitselskabet Øresund, Nordisk Mineselskab, Flådestation Grønnedal samt et antal private næringsdrivende og nogle vejrstationer og ikke at forglemme slædepatruljen Sirius. For at få denne handel til at fungere var det vigtigt, at man nøje fulgte besejlingsmulighederne på de enkelte lokaliteter. Til enkelte destinationer på østkysten var der kun ét skib pr. år, så det galt om at få varerne hjem og få dem pakket og afskibet til tiden. Dengang var der told på fotoudstyr, så vi havde et frilager på toldboden i Amaliegade, hvorfra en stor del af varerne blev pakket og videresendt til Grønland i ufortøjet stand. KGH havde dengang et rigtigt hvalfangerskib med kanon i forstævnen. Skipperen var en på Grønland kendt og elsket person, som gik under navnet Sonja-Larsen, idet skibet hed Sonja. Trods hvalfangerforbud havde Sonja lov til at fange hvaler, da det var en del af kosten for den grønlandske befolkning, især i de små bygder. Sonja skulle have noget fotoudstyr med til et eller andet sted deroppe, og jeg kørte et par

Besøg på Ihagee-fabrikken i 1965.
Til v. en tysk tekniker.

timer før skiffsafgang ud med en kasse, som jeg afleverede til skipper selv. Han var meget venlig og selskabelig og bød på en sludder og en lille én. Da jeg havde travlt blev det kun til én, men jeg fik senere at vide, at Sonja-Larsen godt kunne lide at drikke folk godt til lige inden afgang, og når de rigtigt slappede af, afgik skibet og folk troede at de nu var på vej til Grønland. Reaktionen var sædvanligvis stor rædsel, men det endte altid godt med at de blev sejlet i land med lodsåden i Helsingør. I øvrigt skulle der findes en film om hvalfangerbåden, hvor Sonja-Larsen er blevet purret i sin søde søvn og nu står og skyder hvaler i bar natskjorte.

Fotoeksport til Gaza

I 1957 blev der sendt et kontingent danske soldater til Gaza, og dem fik vi også kontakt med og begyndte at levere fotoudstyr i større mængde dertil. Det foregik dog ikke med skib, men med militærfly, hvilket gav mange store kvaler med toldkontrollen. Senere i 1964 var Gaza-styrken væk, men så fik vi til gengæld et større kontingent danske soldater på Cypren at levere til. Fotohandlerne i Danmark var mildest talt irriterede over denne omfattende aktivitet fra vort firmas side, men den enkelte fotohandler havde ikke rigtigt mulighederne for at kunne organisere en sådan handel både på grund af manglende rabatter og frilagerkapacitet. Efter et par år med Grønland/Gaza handel blev jeg mere og mere involveret i firmaets normale danske salgsarbejde, og da vi i slutningen af 50'erne fik Yashica agenturet blev det mit område, hvor jeg skulle tage mig af både køb, salg & reklame.

I 50'erne havde fotobranchen en årlig udstilling i Politikens Hal i forbindelse med afslutningen af bladets årlige fotokonkurrence. Her deltog firmaet Erik Nielsen også med fremvisning af sine produkter. Jeg var med i

bemandingen af vores stand, og det gav mig den første lejlighed til at lære branchens andre unge at kende.

På photokina

I 1960 var jeg første gang til photokina udstilling i Köln. Den afholdes hvert andet år og er verdens største fotomesse. Turen foregik med tog over Gedser-Grossenbrode i sovevogn og det var meget hyggeligt, fordi der var en masse fotofolk med, som vi havde det fornøjeligt med, først på færgen og senere i toget til ud på de små timer. Mange trængte stærkt til sort kaffe på banegården i Köln, da vi var ankommet om morgenen!

Fra vort firma var vi mange: Erik Nielsen, hans sekretær, vores 2 sælgere og foruden mig et par stykker mere. Hovedformålet med et sådant besøg var selvfølgelig at besøge de fabrikkers stande, som vi repræsenterede i DK og se på nyheder og betjene danske fotohandlere, men en anden væsentlig ting var at se, om der var dukket nye interessante produkter op, som ikke var repræsenteret i DK og så forsøge at kapre agenturet. Derfor havde vi allerede fra første dag travlt med at gennemtrawle udstillingen og da den er stor, skulle vi være mange om det. Jeg var sidst til photokina i 1986, så jeg må have været der et dusin gange og hver gang har været en stor oplevelse.

Firmaet Erik Nielsen – nu A/S – var gennem årene vokset støt og roligt. Roligt er måske så meget sagt, men vi var nu omkring et halvt hundrede medarbejdere fordelt på 3 arbejdsområder:

Amatørprodukter

Fagvarer

Kontorkopiering.

Det samme galt firmaets lokaleforbrug. Vi havde lokaler på snart alle etager i Rosengården 12, i baghuset og på den anden side af gaden. I 2. baggård havde vi et kælderlokale til opbevaring af emballage mv. Indtil vi fik sat hængelås på døren, var den også natlogi for et par sprittere. Til den kælder vil jeg tilføje en lille personlig historie:

Da jeg var en lille dreng i 30'erne hjalp min mormor en jødisk dame, som boede i en ejendom bag synagogen i Krystalgade, med forskellige gøremål bl.a. indkøb.

Mormor tog mig jævnligt med derind fra Frederiksberg, hvor vi boede, og af og til gjorde vi indkøb hos en koscherslagter, som havde forretning i Rosengården 14. En dag hos Erik Nielsen sludrede jeg med en ældre beboer i ejendommen og han fortalte mig, at den pågældende slagter havde høns i vores kælder. Når de skulle slagtes blev der hidkaldt en rabbiner fra synagogen, som så velsignede hønsene inden de fik hugget hovedet af.

I 1962 blev jeg ansvarlig for salg af amatørafdelingens produkter og Erik Nielsen tog sig af udbygningen af de 2 andre områder, som jeg aldrig har haft noget at gøre med. Året efter solgte han amatørafdelingen til Kristian Kirks Telefonfabrikker, som i forvejen ejede Budtz-Müllers

Eftf. og Fotomagasinet i Odense, et par af landets ældste fotovirksomheder.

De 2 andre afdelinger flyttede Erik Nielsen væk fra Rosengården, så jeg sad tilbage med de medarbejdere han ikke havde behov for og som var dobbelt så mange, som vi skulle bruge i amatørafdelingen. Da jeg samtidigt var blevet chef for det aktieselskab, var mit allerførste direktørjob at fyre 13 gode medarbejdere. Da der på det tidspunkt var fuld beskæftigelse gjorde det ikke så ondt, som det ville have gjort i dag.

Vi havde derefter følgende personale:

1 receptions- og telefondame, som også skrev fakturaer,

2 medarbejdere i ekspeditionen,

2 lagermedarbejdere,

1 chauffør,

1 sekretær,

1 bogholder,

3 mekanikere og

2 sælgere.

Alt i alt 14 medarbejdere.

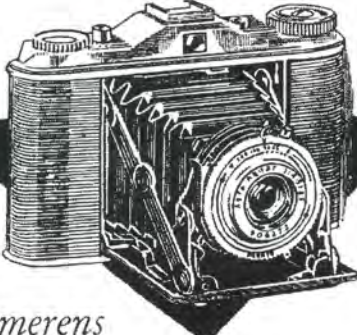
De to sælgere havde arbejdsområde på hver sin side af Storebælt. Sælgeren vest for bæltet var bosiddende i Jylland, men kom sædvanligvis til København en gang om måneden til salgsmøde. På disse møder fastlagde vi salgsstrategi og drøftede salgsmuligheder for nye produkter og prøvede at sjusse os frem til det antal varer, som vi skulle bestille hjem. Indtil begyndelsen af 60'erne var det ikke så svært, idet vi næsten altid kunne regne med at sælge 500 stk., nemlig én til hver af landets foto special-handlere. Ofte var vi i et svært dilemma når vi blev presset af vore leverandører til at købe mere end vi havde lyst til og ofte af modeller, som vi ikke mente kunne sælges på det danske marked og til den pris, som blev forlangt. Mange af leverandører var nogle hårde bananer. Især Yashica var slem til at presse, men sædvanligvis kom vi da til et kompromis, for man havde ikke lyst til at miste et godt agentur, som man havde investeret mange kræfter og penge i at markedsføre. Exakta-fabrikken kunne også godt lide at presse, men de var lidt nemmere at tackle. Deres eneste ubønhørlige krav var, at vi skulle komme til Leipzig-messe hvert halve år.

DDR-messebesøg

Det var mit job fra 1962 og blev til 15 besøg i DDR-tiden. Besøgene syntes jeg ofte var unødvendige, men gav da også mange oplevelser både af positiv og negativ karakter. Jeg boede alle gange hos et ældre ægtepar i Leipzig. De havde oplevet lidt af hvert. Unge under Weimar republikken, voksne og ældre under Hitler-regimet og kommunismen. De var utroligt gæstfrie og gjorde mine ophold hos dem meget hjemlige.

Som messegæst havde man altid det privilegium, at ens bagage sjældent blev åbnet i tolden jeg smuglede derfor altid vesttyske ugeblade med til dem, som jeg købte på hovedbanegården inden afrejsen. De vakte vild lykke og vandrede videre til venner og bekendte senere, så det blev uden tvivl slidt helt op. Jeg var sædvanligvis med tog til Leipzig, idet der i messetiden var direkte sovevogn fra

Lytt præsenterer

Sommerens
Fotoapparat

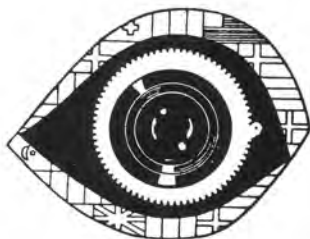
Lytt FOTO KINO Hammerichsgade 4, København V.
Filial: Borgergade 2, København K.

FM

De bedste Resultater
faar De naar vi frem,
kalder og kopierer
Deres Film og Plader

Forsendelse sker franco
Forlang vor Prisliste

A/S
Foto-Magasinet
Bloch, Roulund & Sperling
Frederiksborggade 7.
ved Nørreport Telf. 3410.

photokina Köln

DEN INDBYGGEDE AFSTANDSMAALER — ER TIDENS LØSEN

Allé de nye moderne Kameraer:

LEICA
CONTAX
PEGGY
CLARIVID
PROMINENT
ROLLEIFLEX
ROLLEICORD
SUPER-IKONTA

føres paa Lager

Lad os demonstrere en af
ovenstaaende Modeller for Dem

BRUGTE KAMERAER TAGES I BYTTE

KONGBAK & COHN

Nygade 2 København K. Telf. C. 2569 - 12569

Danmarks Fotomuseum

København. På en af turene var Fiol-Teatrets folk med og de fyldte det meste af sovevognen. De skulle optræde i Berlin og var som bekendt venstreorienterede. Hele selskabet fik deres bagage endevendt i Warnemünde, mens tolderne overhovedet ikke rørte min, da de så at jeg skulle til messe. En anden gang jeg var dernede i bil, skulle jeg bagefter til Hamburg over Helmstedt. Her havde østtyskerne en af deres chikanedage, og der var 10 km bilkø ved grænseovergangen. Da politimanden ved køns begyndelse fik at vide, at jeg kom fra messe i Leipzig, bad han mig køre frem i overhalingsbanen og jeg kunne køre direkte til grænsen og over uden besvær. Forhandlingerne med Exakta foregik gerne over et par dage på deres stand. Exakta-fabrikkens folk deltog kun når det drejede sig om tekniske spørgsmål og reklame, hvorimod det var folk fra Berlin, tro mod DDR-regimet, som forhandlede priser og leverancer. Nogle var OK, andre nogle dumme svin, men man lærte ret hurtigt at skille bukkene fra færene. Jeg erindrer bl.a. direktøren for Meyer objektiv fabrikken i Görlitz. Han var et ualmindeligt tiltalende menneske. Han var overbevist socialist af hjertet og var ikke specielt begejstret for DDR-systemet. Andre var medlemmer af partiet blot for at gøre karriere.

En festaften

En aften var jeg med disse fotofolk til gallamiddag i restaurant "Rotes Haus" i Leipzig. Det var en festlig aften med god mad og masser at drikke og der blev udbragt diverse skåler om et godt kamerasalg, og stemningen var ret animeret. På et tidspunkt blev jeg spurgt hvad jeg synes om det politiske system i DDR.

Jeg svarede at det var da et glimrende system, og alle

smilede venligt, men så tilføjede jeg: Blot vi aldrig får et tilsvarende i DK. Først var der lidt forlegen tavshed, men så begyndte selskabet at grine. Næste morgen var jeg lidt fløv og tænkte jeg, at jeg nok havde været lidt uforskammet som gæst, men ingen tog mig det fortrydeligt op, og jeg var senere glad for, at jeg fik markeret mit politiske synspunkt, for så vidste de forskellige, hvor de havde mig.

Reklamechefen hos Exakta havde en kone, som var på det nærmeste døv. Høreapparater var et fjernt begreb dengang i DDR. De var nærmest af samme model som fru Møhges i "Matador". Han havde hørt, at man i Danmark havde et af de bedste i verden fra firmaet Oticon, men det var kun partispidserne i DDR, som kunne få fat i sådant ét. Tilfældigvis boede Oticon i samme ejendom som os i Frederiksberggade, så jeg lovede at prøve at få fat i et til mit næste messebesøg, hvor jeg havde det med. Et halvt år senere var jeg igen i Leipzig og havde den glæde at høre at reklame-chefens kone havde fået sin livskvalitet forbedret med flere hundrede procent og kunne høre næsten normalt. Betalingen blev prompte betalt med Zeiss-objektiver til Exakta, som jeg tog med hjem som prøver. Det var en af de gode oplevelser jeg havde på mine messebesøg.

I 1963 skete der en skelsættende begivenhed i fotbranchen, idet den tidligere beskrevne fotoordning med faste udsalgspriser og rabatter faldt sammen. Monopolmyndighederne havde længe været efter os, men vi kunne ikke rigtig blive enige om en ændring, som kunne godkendes. Året før var "oms'en" blevet indført. Det var en afgift på 9% i engrosledet og mange fotohandlere følte, at på denne afgift, som blev lagt på leverandørernes faktura, skulle de også tjene 33%, og det var jo ikke intentionen. Så var der imidlertid dukket en ny fotohandel op i København. Det var det svenske firma "Broddman" som havde købt "Polyfoto"s forretning på strøget. Lige pludselig satte dette firma alle fotopriser ned med 20% og indførte dermed med ét slag fri konkurrence i fotbranchen. Resultatet var, at de fleste importører indførte nettopriser med kvantumrabatter og i visse tilfælde vejledende udsalgspriser, men fotbranchen blev derefter aldrig, hvad den havde været.

Kirk-epoken

Nu var Erik Nielsens amatørafdeling som sagt blevet et selvstændigt datterselskab af Kirks Telefonfabriker, og vi antog nu et andet navn, nemlig "film-o-matic". Da koncernen havde ledige lokaler på hjørnet af Strøget og Gl. Torv flyttede vi dertil i 1965, og jeg fik en af Københavns flotteste udsigter, idet mit kontor lå i hjørnejendommen lige over indgangen til Bodeckers hatteforretning. Der er nok mange af jer som kan huske den. Samtidigt indgik vi et samarbejde med Budtz-Müllers Eftf. i Odense, idet de fremover skulle sælge vore varer vest for Storebælt og vi skulle til gengæld sælge deres øst for, og vores ene sælger blev derfor ansat

hos dem. BME havde netop fået et nyt agentur, nemlig Orwo film, idet Agfa-fabrikken i DDR havde brudt helt med hovedvirksomheden i Vesttyskland og fremover ville markedsføre sine film under eget navn. Det var en udmærket vare, og især de sort/hvide film solgte vi mange af. Vore første fælles salgsfremstød bestod i, gennem lodtrækning, at invitere 30 fotohandlere til et besøg hos Orwo, Praktica, Exakta og Leipzig-messen.

Den foregik pr. bus, og var meget fornøjelig med visse genvordigheder. Bl.a. husker jeg, at fotohandlerne blev indlogeret på 15 dobbeltværelser på et gammelt hotel i Wolfen med i alt kun et toilet – og det var forstoppet! Det var dog kun én nat inden turen gik videre til Leipzig og Dresden. Alle tog det med højt humør!

Hos Erik Nielsen A/S (Nu kaldet film-o-matic a.s.) havde vi rigtigt fået gang i Yashica salget og da Kodak i slutningen af 1965 introducerede Super-8 småfilmen, havde vi allerede solgt de første Yashica Super-8 småfilmskameraer til nogle hundrede af landets fotohandlere. Nu manglede bare filmene, og de kom et par måneder senere.

Vor nuværende dronning, dengang kronprinsesse Margrethe var en af de første, som købte et Yashica Super-8 kamera hos Magasin. Hun havde det med på sin rejse til Sydamerika, og pressen herhjemme og i udlandet viste mange billeder med hende og kameraet, hvilket var fin PR. Herudover var der kommet flere gode Yashica modeller. Bl.a. havde vi stor succes med Electro-35, som havde elektronisk lukker. Måske husker nogle endnu vore annoncer som sagde "blot ved lyset fra en tændstik". Kameraet var meget robust, og vi solgte det første gang til fotohandlerne ved at smide det på gulvet, når vi kom ind i forretningen for bagefter at vise, at det fungerede 100% efter den tur. Det blev solgt hver gang. I dag, så mange år efter, tør jeg godt røbe, at vi jævnligt måtte udskifte repræsentanternes kameraer, når det var blevet for ramponeret. Alle fotohandlere havde jo ikke tæpper på gulvene. Alt det gjorde, at vi i 1965 havde et forrygende Yashica salg, og vi var det år blandt de to bedst sælgende lande i Europa og jeg blev sammen med agenten for Italien inviteret en tur til Japan i to uger.

I Japan

Det blev en meget spændende rejse med at hav af oplevelser. Først var vi indlogeret på et hotel i Tokyo og et par dage senere kørte vi med tog til den by, hvor Yashica havde sine største fabriker. De var indrettet i fabriksbaser, hvor man tidligere spandt silke, men som var blevet nedlagt, da nylonstrømperne kom på markedet. Ved ankomsten til byens banegård holdt der 2 limosiner udenfor. Den ene med det italienske flag og den anden med det danske flag på køleren, og så blev vi standsmæssigt kørt til fabrikken som et par præsidenter. På fabrikken blev vi ført op til direktionslokalerne, hvor Dannebrog og det italienske flag var hængt op, og man spillede så den italienske og danske nationalmelodi over virksomhedens højttaleranlæg. Så drak vi orangeade, for

man drikker ikke spiritus i arbejdstiden i Japan og gik derefter rundtur og besøgtede produktionen. Om aftenen var der middag med japanske specialiteter på hotellet, hvor vi boede, og den næste dag tog vi tilbage til Tokyo. Her besøgte vi også en lidt mindre Yashica fabrik, hvor man fremstillede deres spejlreflex og tilbehør dertil. Sightseeing blev der da også tid til. Bl.a. kørte vi med canonball-toget til Kyoto med en fart på over 200 km/t, hvilket var ekstremt i 1966. På hjemturen til Tokyo blev vi stærkt forsinket, da noget af banelegemet var styrtet sammen på grund af et kraftigt jordskælv om natten. Jeg mærkede det ikke, da jeg har et godt sovehjerte.

Da vi kom et par år længere frem, besluttede Kirk-koncernen, at vort firma og BME i Odense skulle fusionere. Da vore lokaler på Strøget var meget dyre og BME havde til huse i en meget velegnet og moderne bygning i udkanten af Odense, blev det besluttet, at virksomheden skulle placeres dér. Jeg blev spurgt, om jeg ville flytte med derover, men det var jeg ikke meget for, idet min familie og min omgangskreds boede her i København. Det viste sig, at man faktisk kun var interesseret i at flytte Yashica-agenturet, og jeg spurgte derfor koncernledelsen, om jeg ikke kunne overtage selskabets øvrige agenturer, idet jeg i mange år havde haft en drøm om at starte mit eget firma.

Eget firma

Det var man faktisk ikke uinteressant for dem, for så slap de for problemer med at slippe af med et varelager på 3-400.000 kroner samt inventar m.v., så aftalen blev, at kunne jeg overtale Yashica til, at agenturet blev flyttet til BME i Odense, så kunne jeg overtage resten af agenturerne og betale varelageret over et år og købe firmabil og inventar for kr. 30.000 kontant!

Aktionen lykkedes. Jeg fik en kassekredit i min bank på kr. 80.000 mod sikkerhed i mit hus og lejede nogle lokaler i Falck-huset på Kalvebod Brygge. Jeg kaldte mit nye firma for "Cinematic", idet firmaet på Strøget jo hed "film-o-matic" så der var en vis navnelighed, og den 6. januar 1969 begyndte jeg som selvstændig fotoimportør med følgende agenturer:

Exakta

Aldis

Novoflex

Weinert

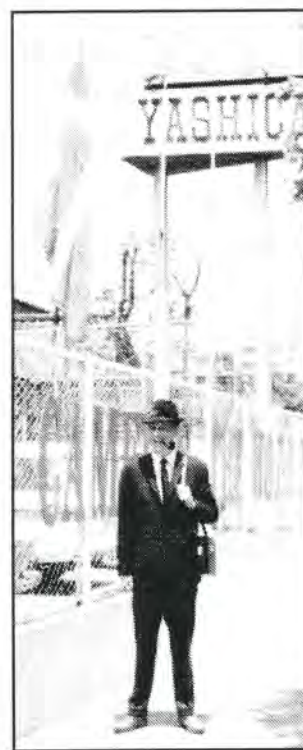
Yderligere beholdt jeg leverancerne til de danske soldater på Cypren.

Jeg begyndte beskedent med en kontordame, en repræsentant samt en deltidslagermand.

Jeg kom godt i gang og var i stand til at indfri de 12 vekslers å kr. 25.000 som jeg havde skrevet på, men inden det første år var gået krakkede en fotohandler, hvor jeg havde kr. 40.000 tilgode for levering af Aldis lysbilledapparater. Det var noget som sved, og det tog lidt tid at komme over det. Der var nu kommet så mange fremragende japanske spejlreflekser på markedet, at det begyndte at blive svært at sælge Exakta og samhandelen

med østtyskerne blev mere og mere bøvl, så jeg meddelte dem på et tidspunkt, at jeg agtede at ophøre med samarbejdet, idet jeg var begyndt at sælge Kowa spejlrefleks både i 24x36 og 6x6. Det blev de meget kedede af og spurgte, om jeg ikke kunne komme til Berlin og drøfte sagen med dem. Det ville jeg ikke, men sagde at de kunne komme til København. Sagen endte med et kompromis, idet vi mødtes i Warnemünde.

Her gentog jeg min beslutning om at stoppe Exakta-salget, men de foreslog, at jeg fortsatte og samtidigt

Henrik Steinmetz på messe.

begyndte forhandlingen af Praktica, idet de viste mig nogle nye modeller, som de netop skulle til at introducere. De var meget tiltalende og det samme var prisen. Det gav jeg udtryk for, men sagde samtidigt, at samhandelen med DDR var så vanskelig, at jeg ikke ville. Enden på historien blev, at jeg fremover kunne købe såvel Praktica som Exakta hos deres datterselskab i Holland og få varerne fra deres lager der. Samtidigt kunne jeg komme til at forhandle Orwo, idet Kirk-koncernen i 1970 var gået konkurs. Så var der jo ikke noget at betænke sig på.

I mellemtiden havde jeg fået agenturet for Rowi fototilbehør og Kako elektronbliz, så efterhånden havde Cinematic et ganske komplet og godt importprogram og vi havde en årsomsætning på et par millioner og var flyttet først til Gentofte og senere Herlev. Man sagde dengang jeg startede for mig selv, at det som en tommelfingerregel tager 5 år at få et nyt firma til at køre, men for mit vedkommende tog det 7 år, men jeg har aldrig været nogen sælgertype.

Da jeg fik Praktica-agenturet havde jeg ikke nogen handelsrejsende, men jeg var overbevist om egne evner og rejste rundt i landet for at præsentere de nye kameraer. På en uges tid kunne jeg nå at besøge ca. 25 fotohandlere og kom lidt slukøret hjem fordi jeg kun havde solgt kameraer til 2-3 af dem. Noget måtte gøres og jeg besluttede så at tage nogle gode almindelige brugsvarer med til en rimelig pris og med en god avance til mig. En ny ting til hver rundrejse, og det gav pote. Ved besøg hos 25 fotohandlere kunne jeg nu sælge noget til 23 af dem, og det gav blod på tanden og da Praktica kom med mere salgbare kameramodeller fik jeg også dem med på ordresedlerne. Siden 1971 havde vi huset fotobranschens finansieringsselskab, Foto-Køb. Det var etableret af fotoleverandørerne med henblik på finansiering af købekontrakter for fotohandlerne. Omsætningen var i mange år ikke ret stor. Jeg var direktør for selskabet, og der kom en ældre bogholder et par timer hver lørdag for at ordne papirerne, og jeg fik 100 kroner om måneden for at lægge skrivebord, lys og varme til. Da mit firma, Cinematic, på det tidspunkt kun havde eksisteret i et par år var det en lidt anden vinkel til kontakten til fotohandlerne, så det var en meget god ordning. I 1979 ønskede vi at intensivere afbetalingssalget i branchen og ændrede finansieringen af afbetalingssalget radikalt ved at tilbyde fotoudstyr med en udbetaling på 10%, et rentetillæg på 10% og restbeløbet betalt over 10 måneder. Ordningen blev en bragende succes og vi var pludselig 6 medarbejdere beskæftiget hermed, og ordningen med visse reguleringer kørte frem til 1985, hvor vi måtte erkende, at afbetalingshandel med købekontrakter var passé, og vi overdrog finansieringen til Finax (nu Acceptcard). Vi nåede på 5 år at omsætte 50.000 købekontrakter på i alt godt 100 mio kroner!

Da jeg ikke kunne passe både mit importfirma og finansieringsselskabet, afviklede jeg Cinematic over nogle år. Alle mine aktiviteter i fotobranschen sluttede i 1988 – 32 år efter at jeg var begyndt hos Erik Nielsen i Rosengården.

Pensionist-afslutningen

I 1988 købte jeg alle Foto-Købs nødlidende fordringer, som jeg i de efterfølgende år forsøgte at inkassere samtidigt med, at jeg har lavet regnskaber for nogle mindre firmaer udenfor fotobranschen. De gamle fordringer er jeg heldigvis færdig med, for de var seje, men jeg er glad for i dag, at jeg stadig kan være aktiv med mine regnskaber og dermed kan supplere folkepensionen.

Inden jeg slutter, vil jeg gerne sige lidt om den fothistoriske interesse, som jeg har haft i mange år. Når man har tjent til det daglige brød i mere end tre årtier på foto, så synes jeg, at det også var spændende at vide, hvornår det hele begyndte og hvordan. Jeg har læst meget herom og har sågar importeret og solgt udenlandske fothistoriske bøger foruden de par bøger, som jeg allerede har vist jer.

Overalt har jeg i fotobranschen mødt en kolossal interesse herfor og det samme noterede jeg, da Løvstad i sin tid oprettede Danmarks Fotomuseum i Herning. Derfor undrer det mig lidt, at der ikke er flere medlemmer fra branchen i DFS¹, da der hos såvel importører som fotohandlere har været beskæftiget i tusindvis af mennesker. Selv om man måske ikke har lyst til at deltage i medlemsmøderne er vort tidsskrift og temanumrene mere end kontingentet værd.

For snart 70 år siden blev jeg døbt "Henrik Steinmetz Andersen", men i fotobranschen var jeg altid "Henrik Andersen". Af forskellige familiære grunde droppede jeg "Andersen" i 1989, hvorfor jeg i dag ifølge CPR-registret kun hedder "Henrik Steinmetz".

Det var, hvad jeg kunne berette om mine år i fotobranschen. Er der nogle spørgsmål hertil, besvarer jeg dem gerne, hvis jeg kan og hukommelsen rækker.

Foredrag holdt i DANSK FOTOHISTORISK SELSKAB den 16. september 1999. ●

¹ År 2001 var der 37.

Daguerreotypiet på Island

- og de første fotografer

Inga Lara Baldvinsdóttir

Den første omtale jeg kender af fotografiets fremkomst på Island er af fysikeren J.G. Fischer og kan dateres til 1852. I den beskrivelse som blev udgivet af Det Islandske Litterære Selskab finder man en nøjagtig forklaring på camera obscura, eller 'mørkehus', som det blev kaldt på Island. Det er lidt usikkert hvorvidt dette hjælpemiddel nogensinde har været kendt på Island. I slutningen af beskrivelsen hedder det:

"Dette instrument har i den sidste tid fået stor betydning, efter at franskmændene Daguerre har opdaget den beundringsværdige kunst at kunne aflæse skarpe og bestandige fotografier af hvilken som helst genstand. Der er knyttet mange vanskeligheder til denne kunst, fremgangsmåden er så indviklet at vi ikke tør begive os ind på en beskrivelse".¹

Uundgåeligt er spørgsmålet om hvorvidt islændingene havde forudsætninger for at forstå hovedpunkterne i Daguerres opfindelse hvis den var blevet offentliggjort i 1852.

Da dette blev skrevet havde få islændinge set et fotografi.² Enkelte var på deres udenlandsrejser blevet portrætteret, men det var kun få personer fra særlige samfundsgrupper: embedsmænd, studenter i København og forretningsmænd (jfr. Billede 1).³

Den første islandske fotograf, Helgi Sigurdsson (1815-1888, drog i 1846 hjem efter fuldførte studier i København. Han havde da en alsidig studiekarriere bag sig. Oprindeligt begyndte han på jurastudiet, men skiftede studie og læste medicin. Fra 1842, fulgte han samtidig undervisningen i tegning ved Kunstakademiet. Han fik eksamen som udlært tegner i ca. 1845.⁴

Nogle få af hans billeder er bevaret, en skitse fra hans studietid ved akademiet, samt nogle tegninger og malede portrætter.⁵ Helgi var en billedkunstner som vendte sig imod fotografering, en udvikling som hos andre udenlandske fotografer på dette tidspunkt.

Men før vi begynder at berette om Helgis fotografiske karriere, er det på sin plads at beskæftige sig med nogle islandske traditioner omkring midten af det 19. Århundrede og vurdere hvilket grundlag der var på den tid for fotografering på Island.

Fotografiets fremkomst var nær knyttet til forandringerne i det europæiske klassesamfund, med en voksende borgerstand og storbyer som følge af den industrielle revolution. Fotografernes kunder var stort set byboer, hvor befolkningstallet var tilstrækkeligt stort til at drive et fotografisk atelier. Den islandske samfundsstruktur var på mange måder forskellig fra det industrielle Europas.

Island manglede flere af forudsætningerne for fotografiets udvikling som vi kender det på kontinentet. Der var kun småbygger på Island. I perioden 1836-62 var Reykjavik den eneste lovæssige bebyggelse i landet. Der var imidlertid stor vækst og fremgang i Reykjavik i årene 1844-47. På det tidspunkt blev Altinget genoprettet og latinskolen flyttede tilbage til byen, der blev stiftet en præsteskole, trykkerier blev etableret og domkirken udvidet. Reykjavik havde i 1835: 639 indbyggere, i 1850: 1149, og i 1860: 1444. Langsomt men sikkert blev der også andre steder i landet etableret bysamfund. Akureysi havde i 1835: 56 indbyggere, i 1850: 187, og i 1862: 286. I Isafjörður 1835: 37, 1850: 90 og i 1860: 218 indbyggere.⁶ Tæt bebyggede områder var m.a.o. minimal da de første fotografer etablerede sig.

Selv om bønderne drev fiskeri og forskellige andre håndværk, smedearbejde eller bogbinderi, så var dette kun at betragte som ekstraarbejde. Deres udkomme kom først og fremmest fra landbruget. På grund af de primitive produktionsforhold var landet ikke

¹ J.G. Fischer: "Edlisfræði". København 1852, s.325.

² Theodor Frederikson (1876-1940) fortæller at første gang han så et fotografi var på hans konfirmationsdag i 1890. Han voksede op under almindelige kår i et afsidesliggende landsbysamfund. Flatøy i Skalfanda. Sandsynligvis kan mange fortælle lignende historier. Theodor Fredriksson: "Verum". Reykjavik 1941, s.93. Enkelte havde på udenlandsrejser

³ På Islands Nationalmuseum findes der 15 daguerreotypier, heraf 7 af kendte personer, 4 af disse er embedsmænd og 3 studenter i København. Nationalmuseet Halldor J. Jonsson: "Skrá yfir sólmyndir í Þjóðminjasafni" (opr.)

⁴ Ang. Kunststudier og Helges biografi, se artiklen af Jon Sveinsson: "Helgi Sigurdsson" i Matthias Thordarson: "Íslenskir listamenn í Reykjavík 1920.

⁵ Efter sin død testamenterede Helgi sine billeder til Málverkasafn Reykjavíkur (senere Listasafn Íslands). En oversigt findes i Matthias Thordarson (1920) s.60ff.

⁶ Björn Teitsson: "Íslandske köbsteder 1600-1800" i "Urbaniseringsprocessen i Norden" del 2, Oslo 1977, s.96f.

tilstrækkelig velstående til at kunne skaffe sig en værdiløs genstand som et fotografi.

Der fandtes således ikke, som på kontinentet, grobund for portrætfotografering på Island i den periode.

De første portrætmalere man har kendskab til på Island var tre præster: Jon Gudmundsson (1631-1702) i Feli i Sléttuhlid, Jon Gudmundsson (ca.1635-1696) i Stærra-Arskogi og Hjalta Thorsteinsson (1665-1754) i Vatnsfirdi. Fra omkring århundredskiftet til omkring 1850 kom der fire uddannede billedkunstnere hjem fra studier i udlandet: Sæmundur Magnusson Holm (1749-1821) præst på Helgafelli, Helgi Sigurdsson, som tidligere nævnt, Thorstein Gudmundsson (1817-1864) fra Hlid i Gnupverjahreppi og Sigurd Gudmundsson maler (1833-1874).⁷ Ingen af disse kunne forsørge sig ved sin kunst. De arbejdede med fremstilling af altertavler, ofte efterligninger af kendte billeder eller portrætter.

Biskop Steingrim Jonsson skriver i et brev til præsident Jon Sigurdson om Thorstein Gudmundsson:

*"- alle hans tanker og længsel er at blive maler, specielt portrætmaler, han tror til og med at det vil lønne sig godt at praktisere dette her til lands, der er få konkurrenter og mange synes det er stateligt og fint at se billeder af sig selv og sine. Dette tror jeg han har ret i".*⁸

Forestillingen om at der skulle være et behov for islandske portrætmalere var i virkeligheden urealistisk. Da Thorsteinn var færdiguddannet og vendte hjem var han først ansat som arbejder hos sin far, siden arbejdede han som sadelmager og husmaler.

Der er bevaret ca. 10 portrætmalerier efter ham. I første række selvportrætter, billeder af faderen, hans broder og svigerinde. Dette viser at markedet for portrætmalere var lille.⁹

I det omfang man kan drage slutninger ud fra mængden af det efterladte materiale, var portrætmaleriet lidt mere omfattende for Sæmundur og Helgis vedkommende. Den mest produktive var dog Sigurdur Gudmundsson. De omkring 100 portrætter fremstillet i tidsrummet 1848-67.¹⁰ Portrætmaleriet kan således ikke siges at

være særlig udbredt på Island i dette tidsrum. Selv blandt nationens førende mænd var det ikke almindeligt at lade sig portrættere.

"Selv om Islændinger rejste udenlands på den tid ligesom biskop Steingrimur til indvielse i 1824 tænkte de ikke på at få lavet et portræt af sig. Den eneste som var bevidst nok var, som i alt andet Magnus konferensrad", siger Pall Melsted i sine memoirer.¹¹

Da fotografiet kom til Island omkring 1850, var der ingen tradition for portrætmaleriet i landet. Dette sætter Island i en særstilling. Her blev fotografiet forgængeren for maleriet, modsat hvad der var tilfældet på kontinentet.

Da Helgi Sigurdsson, under sit ophold i København, begyndte at sætte sig ind i Daguerres metode, det må have været i 1845-46, var der kun gået 6 år efter at de første daguerreotypier var 'aftaget' i de andre nordiske lande.¹² Fotografiet havde på dette tidspunkt heller ikke nået nogen større udbredelse i Danmark.¹³ I disse år havde der kun været 6 fotografier i København Benedikt Grøndals historie fra københavnertiden fortæller noget om hvorledes fotografiet blev vurderet:

*"Senere begyndte Helgi at arbejde med daguerreotypier; fotografiet var endnu ikke kommet til landet. Han gjorde det meget dårligt: den gang havde han opholdssted i St. Kongensgade, hvor en gruppe islændinge lod sig fotografere, en af dem var Konrad (Gíslason), han lagde en æbleskal over det ene øje, men Helge sa det ikke og kunne ikke forstå hvorfor billedet sa sådan ud".*¹⁴

Når man tager udgangspunkt i den adresse, Bendikt nævner, ved man hvilken fotograf Helgi stod i lære hos. Den eneste fotograf som havde atelier i St. Kongensgade det år var den tyske fotograf Gustaf Adolph Schatzig, forhenværende portrætmaler.¹⁵ En lignende historie er blevet fortalt om Helgis fotografering da han kom tilbage til Island. Han begyndte i landbruget hos sin fader, Sigurdur Helgasson (1783-1870), på gården Jorfa i Kolbeinstadahreppi. Historien blev offentliggjort under titlen "Smælki" (små stykker) i avisen "Thjodvilje" (Folkeviljen) efter århundredskiftet, og er sandsynligvis skrevet af redaktøren til avisen, Skula Thoroddsen:

"Helgi/ arbejdede engang med fotografering, og tog et billede af sin far, men det gik ikke bedre end, at der hvor hovedet skulle have været, der blev moddingen anbragt i

⁷ Halldór J. Jónsson: *Mannamyndir Sigurðar Gudmundssonar málara i Arbók Hins íslenska fornleifafélag* 1977, s.6f.

⁸ Nationalbiblioteket 427, fol. Steingrims brev, dateret 13.8. 1844.

⁹ Matthias Thordarson (1925) bd.2. s.100ff.

¹⁰ Halldór J. Jónsson (1977) s.6f.

¹¹ Pall Melsted: *Endurminningar* København 1912, s.42. Det bør her påpeges at han giver handlingen "á ta et bilde" betydningen af at male et billede. Senere benytter han samme udtryk om at fotografere. Maleriet af Magnus Stephensen blev malet af Carl Albrecht Jensen i april 1826.

¹² Bjørn Ochsner: *Fotografiet i Danmark, København 1974, s.8.*

¹³ Bjørn Ochsner: *Fotografer i og fra Danmark* bd.1 og 2. København 1969.

¹⁴ Benedikt Grøndal: *Dægradvöl*. Reykjavík 1965, s.147.

¹⁵ Bjørn Ochsner (1969) s.480.

stedet for, da sagde den gamle Sigurd: "stygt har jeg været, men aldrig så stygt".¹⁶

I disse historier kommer der en typisk folkelig indstilling til noget nyt. Fotografiet blev latterliggjort. Hvis man skal tro på rygtet, så var det eneste Helgi fik ud af fotograferingen at folk lo af ham.

I begyndelsen blev fotografiet på lignende måde modtaget i udlandet. Ironien blev publiceret i utallige karikaturtegninger som f.eks. kvindelige modeller fastbundet i gabestokken. Portrætmalerne levede i yderste elendighed, mens fotografierne og 'fotogalskaben' blomstrede i Frankrig.¹⁷ På Island var det for det meste komiske fortællinger i stedet for karikaturer, som dominerede.

Det er umuligt at vide, hvor længe eller i hvor høj grad Helgi drev sin fotografering. Man kender ingen originalbilleder fra hans hånd, sandsynligvis er billedet af hans fader Sigurd en kopi af originalbilledet til Helgi (billede 2).¹⁸ Helgi arbejdede med landbrug til 1866. Han blev da præsteviet i Setberg i Grundarfjord og senere præst i Melum i Melasveit. Endelig bosatte han sig på Akranes. Ved hans død i 1888 blev fotografiapparatet med tilbehør opgjort til kr. 10,00, dvs. samme pris som en hel båd for fire med tilbehør.¹⁹ Sandsynligvis må man antage at det var Helgis eget fotografiapparat. Prisen virkede åbenbart meget høj - ved auktionens begyndelse blev 'fotografiapparat og stativ' solgt til Bjarna Jörundsson, smed, fra Akranesi for 45 ore.²⁰

Den anden islandske fotograf hed Siggeir Pálsson (1815-1866), født samme år som Helgi. Han var søn af en sysselmand og blev student fra Bessastada skole. Siggeir beskæftigede sig med flere ting. Han drev landbrug og handel samtidig med, at han underviste. De nedskrevne oplysninger om Siggeirs fotografiske aktivitet er ud over det almindelige. Breve fra ham er blevet opbevaret i præsident Jon Sigurdssons og student Pals Pálssons brevsamlinger.

Vinteren 1856-57 boede han i Christiania sammen med to norske handelsmænd, Bruu og C. Gerhardt Hansen, der sommeren før havde drevet forretning på Island. Siggeirs arbejde var at hjælpe dem med en udvidelse af deres forretninger. Samtidig arbejdede han med sine egne studier rådgivet af Jon Sigurdsson.²¹ Siggeir havde

Fotograf Siggeir Pálsson.

ikke velovervejede planer om sin studieretning. Han skriver:

*"Jeg lever foreløbig i habet om, at tilfældighederne en eller anden gang vil lade mig komme på noget i vinter, som jeg kan have brug for, så jeg ikke kommer lige så uvidende hjem, som da jeg rejste".*²²

Senere skriver han til Jon:

*"Endnu har jeg ikke truffet videnskabsmændene som du fortalte mig om i brevet, jeg må først snakke med min garver, for jeg tror jeg kan gøre mere lykke med hænderne hos ham, end med hovedet hos de andre".*²³

Siggeir skrev ikke mere om sine studieplaner i brevene, men den 1. Maj 1857 begyndte han at fotografere.²⁴ En uge senere sendte han sin kusine, Sigríð Thorgrímsen, som opholdt sig i København hos Jon Sigurdsson, et billede af sig selv:

*"Et misfoster der skal forestille mig selv, men er blevet altfor mørkt".*²⁵ *"Jeg ved ikke andet end at dette må være den styggeste som er blevet fotograferet i Christiania i vinter".*²⁶

¹⁶ Thjóðviljinn, 19. XVII. 20 (5.tbl.29.1.1903).

¹⁷ Om karikaturfotografering, se Rolf H. Krauss: *Die Fotografie in der Karikatur*, München 1978.

¹⁸ Nationalmuseet. Mms. 22061. Jamf. Halldor J. Johnsson.

¹⁹ Rigsarkivet, arkiv over Myra- og Borgaardfjordsysle XI.12. Skiftebog 1877-1888.

²⁰ Rigsarkivet, arkiv over Myra- og Borgartfjordsysle X.5. Pantebog 1873-1879.

²¹ Jamf. Rigsarkivet, E.10.12. Brevsamling Jon Sigurdsson, Siggeirs brev dateret 31.19.1856.

²² S.st.

²³ S.st.

²⁴ S.st. brev dateret 1.5.1857.

²⁵ S.st. brev dateret 8.5.1857.

²⁶ S.st. brev dateret 15.5.1857.

Siggeirs læremester hed Carl Christian Wischmann,²⁷ en dansker som oprindelig var portrætmaler, men som begyndte at daguerreotypiere og senere at fotografere. Wischmann var avanceret i faget. Da Siggeir i 1857 opholdt sig i Christiania, havde han optaget fotografier til masseproduktion af f.eks. kronprinsen af Sverige og Norge, senere af Oskar 2. med kone og datter.²⁸

Det er bemærkelsesværdigt at Siggeir valgte at 'aftage' daguerreotypier i stedet for fotografier med 'våde' plader. Daguerreotypiernes blomstringstid var jo forbi. Få år efter at Siggeir havde lært sig at daguerreotypiere, var det også slut i de andre nordiske lande.²⁹ Han anvendte m.a.o. en gammel metode, som også var betydelig dyrere. Dette kom til at virke uheldigt for hans fremtid som fotograf.

Sommeren 1857 var Siggeir sammen med handelmanen Bruu og sammen drog de til Eskelfjord, Vopnafjord, Raufarhöfn, Eyjafjord og Akureyri for at sælge varer.³⁰ Om efteråret var Siggeir på Hallfredarstadur en gård i Öst-Island. Herfra skrev han dette brev til sin bror Pall. Men før han fremkom med sit ærinde fortalte han Pall hvad han havde foretaget sig i den sidste tid:

"På Eskjuffjord luvede jeg daguerreotypier, eller som nogle siger: solbilleder. Denne "sport" lærte jeg mig i Norge sidste vinter, mest for underholdning, men også i håbet om at arbejdet ville kunne lønnes sig på steder hvor teknikken endnu var ukendt. Men det begyndte ikke godt. Jeg kunne ikke gøre det jeg havde lyst til, først og fremmest på grund af vejret. Der var for lidt lys. Som du måske kan huske er Eskjuffjord næsten indelukket af høje fjelde så lyset ikke kommer ind. Men alligevel tog jeg 5 billeder, som var brugelige. Jeg lever i håbet om at det bedre vil lykkes til foråret når det bliver lysere og solen står højt på himlen. Så skal jeg være klar, ikke mindst efter at jeg er blevet klar over at der er mange som har tænkt på at benytte den nye kunst".³¹

Derefter spurgte Siggeir sin bror Pall om et lån på 5 speciedaler så han kunne købe det nødvendige udstyr til at kunne fotografere. Pengene skulle Pall sende til præsidenten Jon Sigurdsson der skulle indkøbe tingene for Siggeir. *"1/6 rammer af de simpleste til daguerreotypier". Han sagde at han ikke brød sig om flere end 3 dusin, og hvis pengene ikke rakte til, var det nok med 2 dusin".³²*

"Jeg trænger også til nogle flere småpensler og en bog med farver, så jeg kan gøre mine udlændinge rode i kinderne. Desuden trænger jeg til en lille flaske med præpareret bromkalk, kalk som indeholder en bestemt

mængde brom, en passende mængde til at dampe pladerne".³³

Her får vi at vide at Siggeir har farvelagt sine billeder. Dette var almindelig praksis fra daguerreotypiernes fremkomst. Et år senere skrev Siggeir til Pall, takkede for pengene og fortalte om sin nyhvervede fotografering:

"Udstyret kom ikke for end ved høsttid. Nu var dagen blevet kort, mørk og næsten ubrugelig for fotografering. Vanskelig var det også på grund af dug og fugtig luft, som er almindelig på den tid. Det var gaet darligt med solfotograferingen i sommer, og grunden kan ikke være nogen anden end at udstyret har taget skade af det fugtige klima sidste vinter. Det lykkedes at frembringe nogenlunde skarpe billeder, men de blev meget mørkere nu end dem som var optaget i Norge. Jeg har ingen anden forklaring end at præparaterne må have taget skade. Ved høsttid fik jeg nyt udstyr. Jeg troede at også noget af dette var ødelagt, men har ikke haft tid til at afprøve det endnu. Der er få som lader sig fotografere. Folk synes det er sloseri at bruge penge på noget så unødvendigt som et fotografi".³⁴

Der var i virkeligheden en række hindringer for at kunne praktisere fotografering i Austfjorden i 1860. De nødvendige præparater var vanskelige at skaffe og opbevaringsmulighederne var dårlige i de uopvarmede huse. Siggeir havde valgt en vanskelig fotograferingsmetode og der skulle ikke meget til for det gik galt. Der var kun lys nok midt på sommeren, hvis Siggeir havde lært sig at optage fotografier med våde plader, ville problemerne have været færre.

Det ser ud til at Siggeir, for det meste, har udøvet sin fotokunst i den lille landsby Eskifjord, som blot bestod af 5 huse. Beboerne her var: bogtrykker Carl Tulinus, handelsmand Niels Bekk, snedker Gisli Arnason amtsborgmester Jonas Thorssteinsson og daglejer Benjamin Arngrimsson - de øvrige i kommunen drev landbrug.³⁵ Samfundet havde endnu ikke nået det økonomiske niveau, som kunne skabe muligheder for fremstilling af fotografier.

Men Siggeir gav ikke op. Det sidste man hørte om hans fotografering var i et bevaret brev, dateret 19.1.1860. Der var da gået 3 år siden han havde forladt Norge og begyndt at fotografere i sit hjemland. Det blev ikke til nogen større produktion. I det første år 1857, havde han optaget 5 billeder. Brevet fortæller ikke om hvor mange billeder der blev lavet de to næste år, dvs. 1858 og 1859, men det man får at vide er, at folk ikke ligefrem har løbet benene af sig for at blive fotograferet.³⁶

²⁷ S.st. brev dateret 1.5.1857.

²⁸ Susanne Bonge: *Eldre norske fotografer*, Bergen 1980, s.430f.

²⁹ Bjørn Ochsner (1974) s.9.

³⁰ Nationalbiblioteket, 2412/4to. Brevsamling: Pals Palsson, Siggurs brev dateret 8.1.1858.

³¹ S.st.

³² Riksarkivet, E.10.12. Brevsamling Jon Sigurdsson, Siggeirs brev dateret 9.1.1858.

³³ S.st.

³⁴ Nationalbiblioteket, 2412/4to. Brevsamling: Pals Palsson, Siggurs brev dateret 11.11.1859.

³⁵ Rigsarkivet, mandtal for Holmasokn i Sudur-Mulasysle 1860.

Præsten Guttormur Pálsson.

Sigurdur Helgason med Dannebrogssorden.

"Jeg gjorde kun lidt lykke med handværket. Der er for få her som vil spendere et fotografi på sig selv. Desuden er det meget vanskeligt at fragte sit udstyr fra den ene sted til et andet. Jeg er sådan set fornojet med de få billeder jeg har taget, men de er klart af ringere kvalitet end dem jeg tog i Christiania. Jeg lægger skylden over på det fugtige klima, som det er vanskeligt at beskytte apparat og materialer imod. Jeg tror det blir tid for jeg betaler de penge jeg skylder dig med at tage et daguerreotypi af dig, fordi det lønner sig sikkert ikke at slå sig ned i Reykjavik som en Daguerreotypist".³⁷

Siggeirs fotografering afsluttedes i 1862 - da blev han udnævnt til præst i Skjeggjastad på Langanesstrand. Han havde sit embede frem til sin død 4 år senere. Ved opgørelsen over hans dødsbo, var der, bortset fra et gældsskrav på 334 rigsdaler fra handelsmændene C. Gerhard Hansen og Bruu fra den periode hvor Siggeir havde opholdt sig i Christiania 10 år tidligere, ingenting, der pegede tilbage på hans arbejde som fotograf.³⁸

Der findes ingen efterladte originalfotografier fra Siggeir. Da der ikke fandtes andre fotografier på Østlandet på den tid, er der en mulighed for, at et portræt af præsten Guttorm Pálsson (1775-1860) i Vallanesi er en kopi af et billede Siggeir har taget jfr. Billede 3).³⁹ Havde det ikke været for Siggeirs brevkontakt med sine to venner, havde hans bidrag til historien været glemt. Et år efter at Siggeir havde stillet sig selv spørgsmålet om det kunne lønne sig at praktisere daguerreotypien i Reykjavik, tog tre fotografer, med en helt anden fototeknik, ophold i byen. Det var danskeren Friis og to nyudlærte fotografer, restauratør R.P. Hall fra Reykjavik og handelsmanden Gudbrandur Gudbrandsson fra Gunderfjord. I 1861 havde de alle arbejde som fotografer i Reykjavik.⁴⁰ Modtagelsen af disse tre kommer i stedet for Pals tabte svar til Siggeirs spørgsmål.

Oversættelse fra Norsk ved Flemming Berendt - med sprogfaglig assistance af norskfødte Tove Schönberg-Hemme.

Artiklen stod første gang trykt i 'Arbok hins Islrnska Fornleifafélags 1982'. Oversat til norsk af Sigurdur Johannesdottir og trykt i 'Norsk Fotohistorisk Arbok 1983/84'. ●

³⁶ Nationalbiblioteket, 2412/4to. Brevsamling: Pals Pálsson. Siggeirs Palldottirs brev dateret 7.5.1858.

³⁷ S.st. Siggeirs brev dateret 18.1.1860.

³⁸ Rigsarkivet, Skjalasafn N.-Mulasysler. Fskj. Skiftebog nr.12, 1867-70.

³⁹ Nationalmuseet, Mms.873. Jamf. Halldor J. Jonsson (1977)

⁴⁰ Det bør nævnes at i 1858 vendte Jon Chr. Stephansson hjem fra sin læretid som bådebygger i København. Han havde også haft arbejde på et bådebyggeri i Ronne på Bornholm, der havde han lært sig at fotografere. Jon praktiserede vaadpladeteknikken efter at han var kommet tilbage til Akureyri. Jamf. Nationalbiblioteket 303. Folio. Brevsamling. Magnus Eiríksson. Jons brev dateret 20.10.1872 og Eirík Sigurdsson: "Gamli timburmeisterinn á Akureyri" i Súlur 13. Árg 1977.

'Lumière Institutet'

Brødrene Lumières museum i Lyon

Flemming Berendt

'Chateau de Montplaisir'

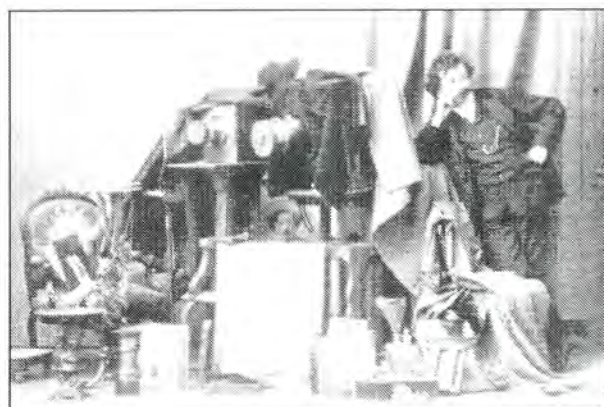
"Om kort tid vil verden være farvegal, og Lumière vil være den ansvarlige".

Alfred Stieglitz.

"Chateau de Montplaisir"

Næste mål for rejsen til det sydfranske var Lyon. Frankrigs næststørste by er lidt af en perle. Smuk gammel bykerne, brede boulevarder, store parker med folkeliv, men ikke mindst en base for det legendariske franske køkken. Det var imidlertid noget helt andet prosaisk der var målet: 'Institut Lumière', grundlagt i 1982, - 20 minutters kørsel med metro fra byens centrum. Det enormt store hus, med tre kvistårne, kaldet 'slottet', blev oprindeligt bygget af Antoine Lumière (1840-1911) mellem 1895 og 1901, som privatbolig. Det pompøse hus er i dag indrettet som filmmuseum og specialbibliotek, som et minde om August- og Louis Lumière¹. Brødrene var de første til at fremvise levende billeder mod betaling, den 28. december 1895 i Paris.

Den egentlige opfinder af kinomatografien var englænderen Augustin Le Prince (1841-1890)². Den endnu eksisterende filmstrimmel fra 1888 viser trafikken på Leeds Bridge optaget næsten 6 år før

Fader Antoine Lumière i sit atelier, 1870.

Auguste- og Louis Lumière i deres laboratorium.

¹ Objektiv nr.71, 1995, s.66-73

² Christopher Rawlence: The Missing Reel, The Untold Story of The Lost Inventor of Moving Picture, Collins, London 1990.

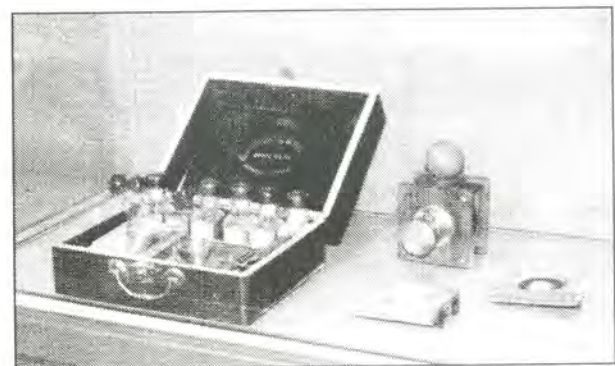
Her levede familien Lumière.

Gamle klenodier fylder rummet.

Zoetrop og Praxinoskopet.

Verdens første Instant-kamera fremstillet af Dubroni.

brødrene Lumière's 'le cinématographe' var en realitet. Flere andre opfindere var på banen, men som sagt det blev brødrene Lumière som fik æren, inklusiv de mange millioner franc som fulgte i kølvandet.

Museet

Efter at have passeret hovedindgangen står man i en højloftet hall, hvor en smuk trappe fører op til etagerne ovenover. Ved trappens begyndelse troner en stor udskåret hanekylling i egetræ - firmaets berømte logo.

Det første rum i stuetagen viser den besøgende, hvorledes familien Lumière levede, omgivet af brødrenes efterladte effekter. Den smukke stue har vinduer, som vender ud mod den store have, der omgiver huset. Det næste rum indeholder et visuelt og konkret materiale omkring fotografiets opfindelse.

I midten står et 3x3 meter bord, hvor det omfattende industrikompleks, 'Lyon-Montplaisir', til fremstilling af autochromplader, er bygget som model. Den årlige produktion af autochrome efter Første Verdenskrig var oppe på 2.500.000 stk.

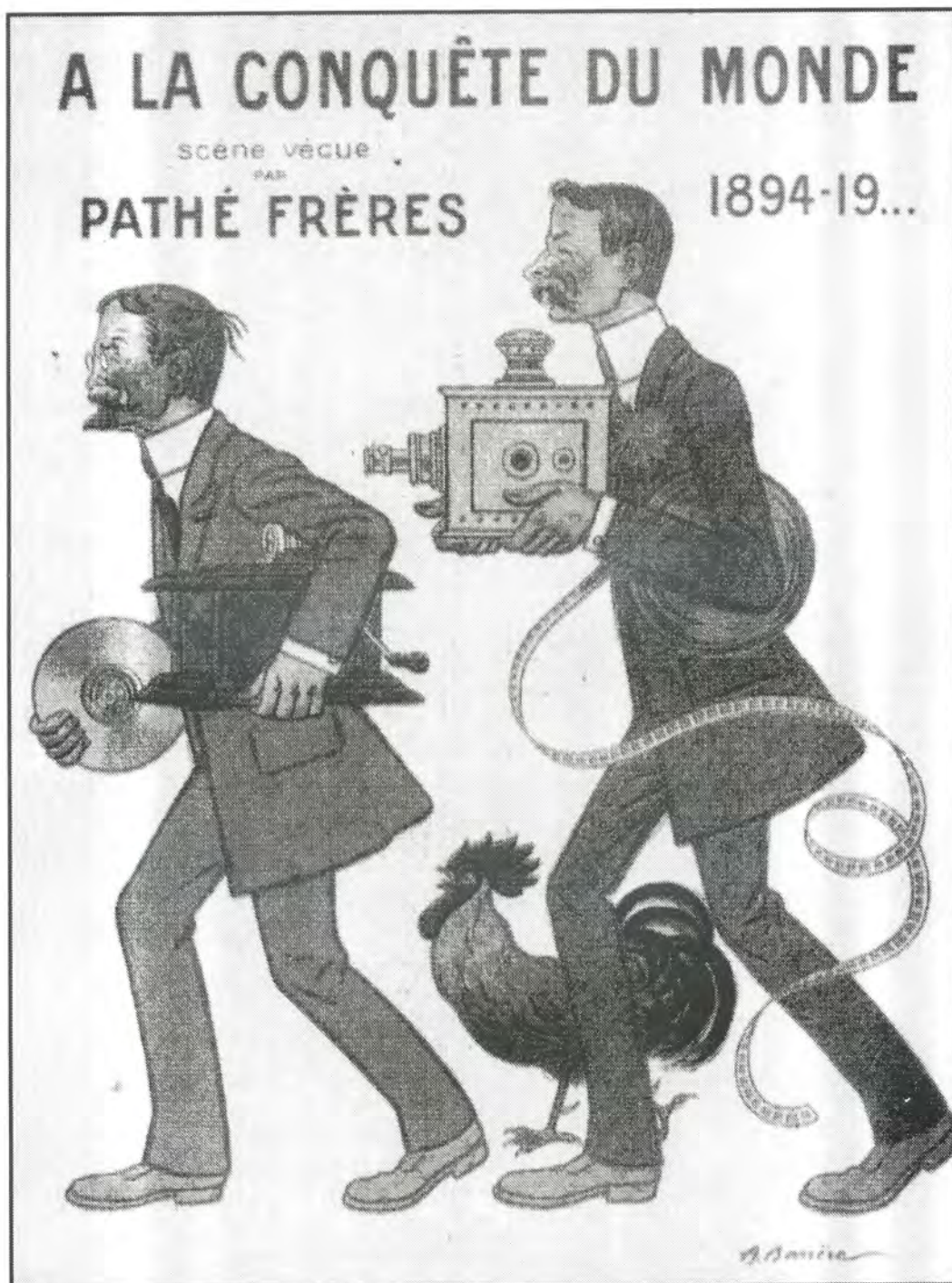

Bogen med beskrivelsen af Lumière's Autochromeplade.

Foto: F. Berendt

I det næste afsnit af rummet, som er opdelt i båse, ser man Lumières 'le cinématographe', deres første kinooptager, fremvisnings- og kopieringsapparat - drejende på en rundel. Her sænker stilheden sig over den besøgende.

Plakater, annoncer og fotografier tydeliggør tiden omkring 1880'erne frem til Den første Verdenskrig. August Lumière's lille bog, hvor han beskriver og præsenterer autochromepladen i 1907³, er anbragt i

Brødre Charles- og Emile Pathé var blandt de første som lancerede de 'levende billeder'. Filmatiseringen af Victor Hugos 'De Elendige' gav et overskud på ikke mindre end 1.200.000 franc.

*En af museet's mange litografiske billeder med motiver
fra de 'levende billeders' verden.*

CINÉMATOGAPHE
LUMIÈRE

Véritable Maison LUMIÈRE
Créée en 1896

GRAND CAFÉ
14, Boulevard des Capucines, 14
ENTRÉE: 1 fr.

Programme du 3 au 10 Décembre 1898

- 1 Basse-Cour.
- 2 Les Cygnes.
- 3 Embarquement lac d'Evian.
- 4 Cathédrale de Cologne.
- 5 Baignade de Nègres.
- 6 Bal des Sablaises.

COURSE DE TAUREAUX
Grand tableau en 2 parties de 8 vues

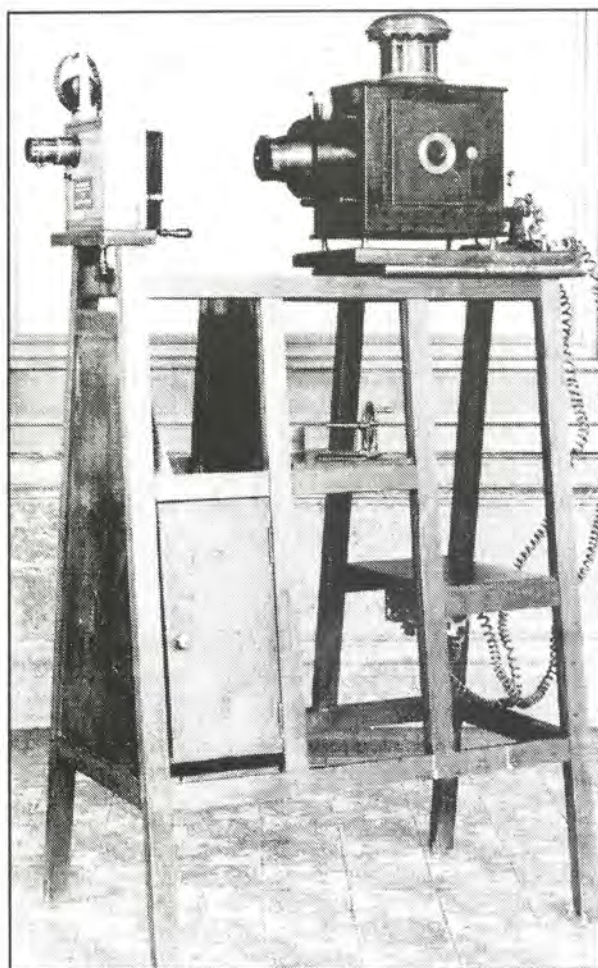
- 7 Encierro de Toros.
- 8 Entrée de la Quadrilla.
- 9 Passement du manteau.
- 10 Banderilleros.
- 11 Estocada.
- 12 Mort du Taureau.
- 13 Enlèvement du Taureau.
- 14 Second Taureau.
- 15 Saut du Mur et Charge finale.
- 16 Discussion Politique.
- 17 Bataille de Femmes (nouvelle).

PROJECTIONS de PHOTOGRAPHIES
des Couleurs Naturelles
de LA MAISON LUMIÈRE

- 1 Le Chapitre à Notre-Dame-de-Fourvière.
- 2 Passage du Ruisseau.
- 3 Un Salon.
- 4 Bouquet de Lilas.

Tous les Soirées, changement du Programme à 8 h. 1/2 du soir.
Séances de 2 h. 1/2 à 6 h. 1/2 et de 8 h. 1/2 à 11 h.
Imp. Schneider et Cie, 40, rue Milton, Paris.

Kino-plakat fra 1896.

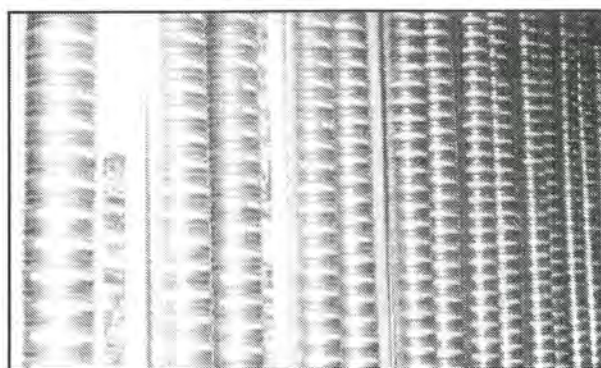

Brødrene Lumière's 'le cinématographe' optager og fremviser.

en særlig montre - at det den næste dag lykkedes at finde et eksemplar hos en antikvarboghandler i byens centrum - gør ikke oplevelsen ringere, bogen befinder sig nu på Danmarks Fotomuseum.

Det næste udstillingsrum, med to imponerende oliemalerier af brødrene på væggen, er flankeret af små sorte kasser, hvori man kan betragte et udvalg af Lumière brødrenes egne eksperimentelle autochromer. De første farvefotografers motiver var natur, opstillinger og stilleben inspireret af epokens malerikunst. I en række montre ses de kemiske og mekaniske redskaber, bl.a. en række fine mikroskoper, som blev anvendt ved deres utallige eksperimenter. I det sidste rum har man opstillet samtlige indspillede Lumièrefilm i deres blikemballage - et imponerende syn!

Første etage, som oprindeligt har været soverum og gæsteværelser, er omdannet til udstilling af fotografier optaget af ekspeditionsfotografer på rejser til fremmede lande bl.a. de franske kolonier. De anvendte fotografiske materialer var Lumière's autochromplader.

Samtlige Lumière indspillede film!

Efter at have passeret den midaldrende franske kustode, som absolut KUN talte fransk - blev spadsereturen ude i den smukke gamle have en værdig afslutning på dagens ekskursion. •

³ Objektiv nr.41, s.38-43.

'DREJ & SE - FILM'

DANSKE STUMFILMFOTOGRAFER:

Hans Waagø

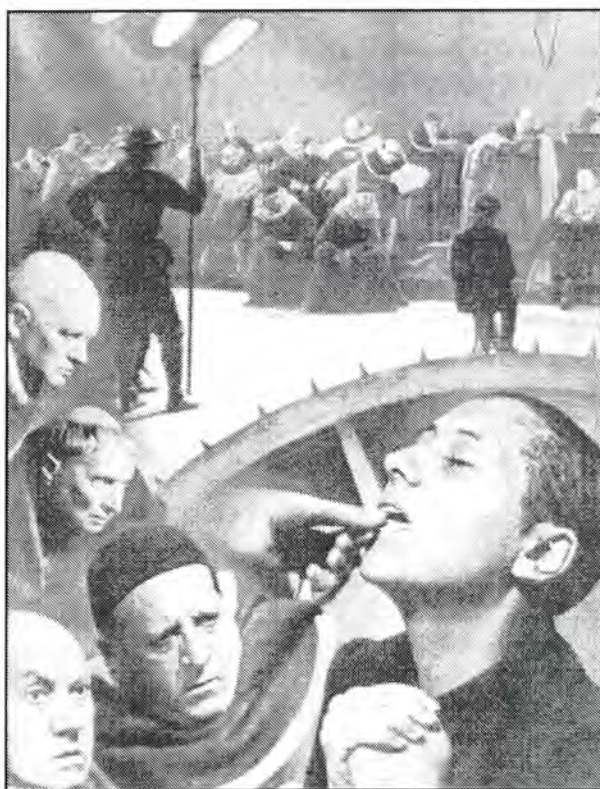
Marguerite Engberg

Hvad fik Carl Th. Dreyer til at vælge Hans Waagø som fotograf, da han skulle igang med optagelserne til sin første film 'Præsidenten'? Det kan undre. Dreyer havde i mere end 5 år arbejdet hos Nordisk Films Kompagni i Valby og havde der mødt så fremragende filmfotografer som Johan Ankerstjerne, Louis Larsen og Marius Clausen, for blot at nævne de vigtigste. Men Dreyer valgte ingen af selskabets fotografer, men Hans Waagø, der aldrig havde stået bag et filmkamera. Dreyer har haft vægtige grunde dertil. Waagø havde nogle kvaliteter, som Dreyer regnede med at kunne bruge. Men hvilke? Ja, lad os se på, hvem Waagø var og se, om vi derigennem kan forstå Dreyers valg.

Hans Waagø er født i Ringkøbing den 4. juni 1882 og døde i København den 3. august 1944. Han tog som ung til København for at blive uddannet til telegrafist. Efter endt uddannelse fik han ansættelse i Marineministeriet. Ved siden af sit arbejde var han en ivrig amatørfotograf og interesserede sig specielt for farvefotografiets muligheder. Han blev snart et aktivt medlem af Københavns fotografiske Amatørklub (KFAK) og udviklede sig til ekspert i farvefotografi. For Illustreret Tidende fotograferede han kunst fra byens skiftende udstillinger, ofte smukt tonede fotografier. På Illustreret Tidendes redaktion mødte han journalisten Herman Bente, den senere direktør for Jonals Co. Waagø delte sin store interesse for farvefotografi med udgiveren Martius Truelsen. Da denne besluttede at udgive et fagtidsskrift for KFAK, foreslog han Waagø at blive bladets redaktør. Waagø tog imod tilbudet og fra januar 1912 til udgangen af 1919 udkom dette tidsskrift en gang om måneden med Waagø som redaktør indtil udgangen af 1917.

Amatør-Fotografen

Tidsskriftet, der fik navnet Amatør-Fotografen, bragte i hvert nummer en række artikler af faglig interesse, foruden praktiske råd og vejledning om fotografering. Det er i sit udstyr et meget smukt tidsskrift med mange glimrende gengivelser af ikke blot sort-hvide fotografier, men også tonede og farvede fotografier. Der var i hvert

Plakat fremstillet som fotomontage for filmen Jeanne D'Arc.

nummer og hver gang skrevet af Hans Waagø. Rubrikken fyldte i almindelighed en side i tidsskriftet og var bygget op på samme måde hver gang: To (enkelte gange kun et) indsendte fotografier blev afbildet og analyseret af Waagø. Det var meget pædagogiske analyser af såvel teknisk som æstetisk art. Waagø nøjedes nemlig ikke med at komme med gode råd med hensyn til valg af blænde, belysningstid etc., men han bedømte også motivvalget og udpegede fordele, fotografen eventuelt kunne have opnået, hvis han var gået tættere ind på motivet, eller flyttet kameraet på anden måde, eller hvis han havde afskåret fotografiet anderledes. Det var skarpsindige analyser, der vidnede om Waagøs store kendskab til kameraet, og det har utvivlsomt været disse usædvanlige artikler, der har givet Dreyer lyst til at udnytte Waagøs ekspertise i sin

første film. Ved udgangen af 1917 ophørte Waagø som redaktør af Amator-Fotografen. I decembernummeret 1917, det sidste nummer, Waagø var redaktør for, forklarede han, hvorfor han havde været nødt til at nedlægge sit hverv. Han sagde "at beslutningen var fremtvungen af den ekstraordinære Kraftanspændelse, Krigsforholdene har medført for mig indenfor Embedstjeneste". Kort efter fik han et nervesammenbrud på grund af det stressende natarbejde i Marineministeriet. Han opgav sit job og fik udbetalt en mindre pension. Efter at have kommet sig, blev han i 1918 ansat på Nordisk Films Kompagni som kameramand på Dreyers første film 'Præsidenten'.

'Præsidenten' er kendetegnet ved en for en begynder usædvanlig sikker billedskæring og komposition, og selvom meget må tilskrives Dreyers talent, har Waagø utvivlsomt en del af æren, da han har forstået at understøtte Dreyers talent. Dette smukke arbejde kommer især frem i de scener, der foregår i præsidentens kontor og hjem, hvor netop billedskæring og kompositionen af optagelserne er meget harmonisk. Hans Waagø var kameramand på endnu to film for Nordisk: Spillefilmen 'Kærlighedsvalsen' instrueret af A.W. Sandberg i 1918 og en kort farce, 'Atlantas Bortførelse', indstuderet af Kaj Mervild i 1919. Hermed sluttede Waagøs forbindelse med dansk film.

Efter at have arbejdet hos Nordisk i to sæsoner blev Waagø ansat af Kodaks danske direktør C.J. Caroc som eksperimentator og demonstrator af de nye planfilm. Det var igen Waagøs pædagogiske evner, der var grunden til denne ansættelse. Han blev desuden interesseret i røntgenfotografering og udviklede sig hurtigt til at blive den førende på dette felt. I 1925 tog han sammen med Caroc til Berlin, hvor de begge skulle arbejde for Kodak. De blev der til 1927. Efter hjemkomsten, hvor Waagø ikke længere havde et arbejde, købte han en bolsjefabrik, som han drev til sin død, og som skaffede ham til livets ophold. Han arbejdede stadigvæk med fotografering, bl.a. sammen med Herman Bente på Jonals. Fra Jonals stammer bl.a. den collage som Waagø komponerede til Ebbe Neergaards bog om Th. Dreyer fra 1940: 'En Filminstruktørs Arbejde. Carl Th. Dreyer'. I 1938 blev han redaktør af Dansk fotografisk Tidsskrift, der var udgivet af Dansk Fotografisk Forening. Dette tidsskrift redigerede han med stor dygtighed lige til sin død. ●

TV-serie om Asta Nielsen

Der arbejdes intenst på en TV-serie/spillefilm og en dokumentarfilm om verdensstjernen Asta Nielsen. Det er filminstruktøren Torben Skjød Jensen, kendt for sin dokumentarfilm om Carl Th. Dreyer.

Som den unge Asta Nielsen har man valgt skuespillerinden Vivian Nielsen¹ og Birgitte Federspiel som den ældre diva. DR TV's dramachef Ingolf Gabold har afsat ca. 7 millioner kroner til det tredelte projekt. Den bliver i 2 dele hver af 50 minutters varighed. Det er tanken at TV-filmen derefter skal klippes om til en spillefilm som skal distribueres af ASA film. Det Danske Filminstitut har bevilget ½ million kroner i støtte til dokumentarfilmen.

TV-serien bliver fremstillet som fiktion, men baseret på virkelige begivenheder i Asta Nielsens liv. Dramatikeren Peter Asmussen er ved at skrive manuskriptet. En stor del af handlingen foregår i Asta Nielsens lejlighed på Peter Bangs Vej på Frederiksberg i København. Det bliver spændende om det lykkedes Torben Skjød Jensen at levendegøre 'Die Asta' fantastiske liv.

Henrik Stangerup forsøgte sig i 1966 med en portrætfilm, som desværre blev en fiasko. Kemien mellem den da 83-årige filmdiva og Stangerup var mildt sagt talt for anstrengt. Filmhistorikeren Marguerite Engberg, som overværede optagelserne i Lejligheden på Peter Bangs Vej beretter om et par ordvekslinger mellem den unge Stangerup og Asta Nielsen. Stangerup sagde på et tidspunkt:

"Fru Nielsen, kan De ikke lige se her hen?", hvortil A.N. rasende svarede: "Det er kun min grønthandler, der kalder mig for fru Nielsen. Jeg hedder enten Asta Nielsen eller 'Die Asta'", en anden gang sagde Stangerup: "Asta Nielsen, vil De ikke lige se op, så bliver deres øjne så smukke", hvorefter det lød tørt fra A.N.: "Mine øjne er altid smukke".

Asta Nielsen nedlagde veto mod at filmen blev vist offentligt. Asta Nielsen instruerede senere en portrætfilm hvor hun og Poul Reumert blev portrætteret i en samtale - den havde heller ingen succes. TV-serien får titlen 'Afgrunden', samme titel som hendes debutfilm med Poul Reumert fra 1910. Præsentationen af det store projekt er planlagt til at falde sammen med en stor udstilling i Berlin om verdens første 'stjerne' - 'Die Asta'. ●

¹ Vivian Nielsen spillede i 1998 'Die Asta' på Kaleidoskopteatret på Nørrebro.

BOG- & UDSTILLINGSOMTALE

Poul Pedersen: Fotografens Århus 1926 - 2001. 228 sider. Format: 24,5x18 cm. indbundet. Illustreret i farve og s/h. Kr. 290,- Forlag: Århus Byhistoriske Udvalg, Vester Allé 12, 8000 Århus C. ISBN 87-89386-64-7.

Mangeårigt medlem af vort selskab, fotograf Poul Pedersen har gravet dybt og inderligt i sit store arkiv der indeholder billedokumentationer helt tilbage fra hans far, Thomas Pedersens tid. T.P. etablerede fotografisk atelier i 1926 - det blev videreført af Poul Pedersen, hvis fotografiske etablissement omfatter næsten enhver form for opgaver. Arkitektur, kirke og museumsfotografering til bl.a. plakater, bøger og lignende. Arkivet indeholder desuden den største samling af sagnsten samt de af naturen efterladte sten fra sidste istid.

En detalje fra Væksthuset i Århus Botanisk Have. Optagelse fra 1973.

Den fotografiske erindringsbog indeholder mere end 300 billeder der skildrer 75-års byliv- og udvikling. Bogen indeholder desuden en række fremragende portrætter af kendte århusianere fra 1930'erne og 40'erne. Portrætter af Marguerite Viby (1928), digteren Hans Hartvig Seedorff (1929), skuespilleren Erling

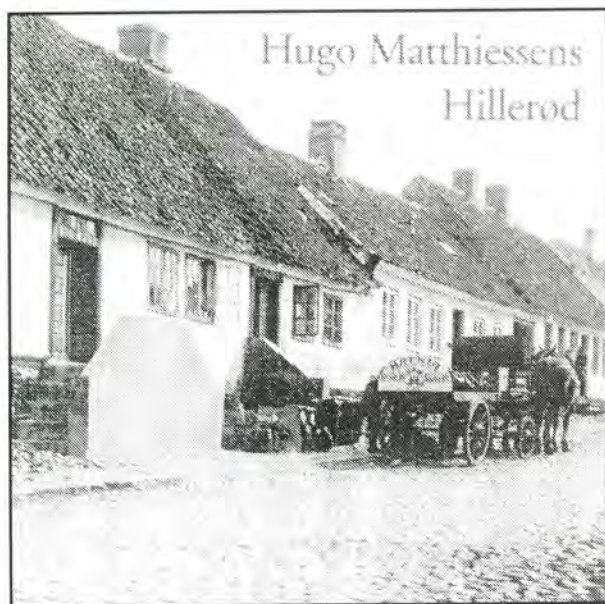
Schrøder (1930), skuespiller Olaf Ussing (1932), forfatteren Richard Gandrup (1932), og atomfysiker, professor Svend Werner (1948).

Poul P. præsenterer en række flotte og beskrivende fotografier af byens udvikling i 1950'erne. En stribe eminente reklameoptagelser viser med stor tydelighed atelierets formåenhet. Som kunstkender og med personligt forhold til mange udøvende kunstmalere bl.a. Asger Jorn, Per Kirkeby og Svend Wig Hansen er fotografierne af disse malere og deres værker af stor interesse.

Poul Pedersen beskriver spøgelsesfuldt, og med lune, sine og faderens erindringer i korte afsnit. Bogens mange fotografier er gengivet smukt i farve og sort/hvid som duo-tryk. Det er en flot billederindring der skildrer to generationers forretningsindsats - ikke kun fikseret på kroner og ører, men også med stor fotografisk og kunstnerisk indsigt. Udover at have siddet i bestyrelsen for Danmarks Fotomuseum har den flittige fotograf og hans kone Dorte fundet tid til at levere værdifulde artikler og fotos til vort tidsskrift *Objektiv*. ●

Poul Malmkjær: Far til fire - historien om en filmsucces 2264 sider. Format: 29x21,5 cm. Indbundet 223 sider og gennemillustreret i s/h og farve. Kr. 249,- Forlag: P. Haase & søn as, ISBN 87-559-1158-7.

'Far til fire' filmene blev skabt i årene 1953-1961. Det blev til 9 stk. som blev modtaget med stor succes af et filmhungrende publikum. Danmark længtes efter noget at grine af - landet var stadig præget af krigstidens gråhed og tørvehørm. Det hele begyndte med den muntre tegner Kaj Engholms tegneserie "Far til Fire" som blev læst af hele befolkningen. Populære skuespillere som: Ib Schønberg, Peter Malberg, Poul Richhardt, Ove Sprogø samt Birgitte Bruun. Men ikke mindst hovedaktørerne Mie, Ole, og lille Per var med lige fra starten i 1953. Bogen fortjener at blive set og læst. Poul Malmkjær har med stor grundighed gravet historien frem og præsenterer den med et velskrevet sprog, som støttes af de mange billeder, hvoraf mange ikke er set før. Genoplev de glade, sunde og altid 'artige' børn. ●

række meget nutidige og moderne motiver af landet og dets indbyggere, som er ganske ukendt for mange danskere. Farvebillederne er enkeltoptagelser som hver på sin måde skildrer hverdagsproblemer og leveforhold der har skabt en nation opbygget gennem årtusinder. Et land fyldt med kontraster. Det eventyrlige lys over det vindblæste land er med til at gøre bogen både ejendommelig og seværdig. ●

Flemming Beyer: Hugo Matthiessens Hillerød. Format: 20,5x20,5 cm. indbundet 48 sider illustreret. Kr. 120,-. Forlag: Hikuin, Moesgård, 8270 Højbjerg, telf. 8666 7666. Fax: 8627 2378. ISBN 87-90814-15-0.

Museumsinspektør ved Nordsjællands Folkemuseum i Hillerød, Flemming Beyer og Henrik Gjode Nielsen har stået for dette års topografiske bog på grundlag af Hugo Matthiessens efterladte glasplader optaget med et 'Nellerød-kamera'. Flemming Beyer har i et par afsnit beskrevet kamerabygger Jens Poul Andersens arbejde.

Fotografierne af Hillerød er optaget i årene 1920-21 samt i 1924. Efter en fagmæssig beskrivelse af byens udviklingshistorie. Hugo Matthiessen beskriver udviklingen i 1925 med følgende ord: "Empiren virkede dog kun som en ydre Skal, bag hvilken Staden gemte sit Væsen; thi selvom der ingen fremragende Bygninger fandtes, skyldes Hillerød dog først og fremmest Barokken sit Særpræg. Det var den, som gav Bybilledet Dybde og Karakter, og lige til de sidste Menneskealdres Byggeri sprængte det, stod det i Pagt med Stadens Fortid og Traditioner. Fremfor alt havde Kvisthusene Borgerret i Byen, og Minder om svundne Dages Købstadside lever endnu, spredt hist og her i den nymodens Ramme". Efter disse vise ord er det kun at anbefale en bog med de smukkeste gamle fotografier af en svunden tid. Trykningen perfekt - køb - nyd den. ●

Christoffer Regild: Intense Scotland. Format: 29,5x24,5 cm. indbundet 91 sider illustreret i farve og s/h. Forlag: politisk revy, Nansensgade 70, telf: 3391 4141. Fax: 3391 5115. ISBN 87-7378-225-4.

I januar 2002 var der en udstilling i Fotografisk Center, Gammel Strand 48, hvor man viste en række fotografier optaget i Skotland omkring 1998. Fotografen Christoffer Regild har med sine fotografier indfanget en

Gerardo Acereda Valdés: Cien Años de Cámaras Españolas. (Spansk kameraer gennem 100 år). 224 sider. 16,5x23 cm. 140 fotos i s/h. 5.995 pesetas (Euro 36,03). Forlag: Omnicón, S.A. Hierro, 9 - 3a, 7 28045 Madrid. Fax: 91 528 13 48. E-post: omnicon@skios.es ISBN 84-607-1676-7.

Det er ikke mange bekendt at Spanien har sin egen kameraindustri som på mange måder adskiller sig fra den øvrige europæiske produktion. Fotohistoriker og kamerasamler Gerardo Valdés har skrevet en fremragende bog om produktion og kameratyper fra 1890 frem til 1900. Bogen er opdelt i perioder: 1939-1936 og fra 1939-1900. Et appendix giver oplysninger om kamerafabrikker, kronologi over kameratyper - specielt omtales de mange spoletyper og mekaniske detaljer. Valdés fortæller bl.a. om et af Europas første 35 mm kameraer patenteret af firmaet Lleó y Asociados i 1908!.

Den flotte bog med farveomslag indeholder desuden 140 flotte sort/hvide billeder - et udsnit af Valdés egen samling, som regnes for den største i Spanien. Næste gang turen går til Spanien skal man have øjnene åbne for spanske kameraer som ofte kan findes på de mange loppemarkeder. ●

STEREOSKOPBILLEDET

INTERVIEW MED LEIF HAMMELEV

Til sommer indleder udstillingen 'STEREOSKOPBILLEDET - DET FØRSTE MODERNE MASSEMEDIE' sin rejse rundt på en række af landets museer. Leif Hammelev, som snart i 20 år har lavet udstillinger på forskellige museer bl.a. Nationalmuseet, er arkitekten bag udstillingen. Han er nu i gang med forberedelserne på Kalundborg og Omegns Museum, hvor udstillingen skal have premiere. Objektiv har talt med ham.

FB: Stereoskopbilleder - mange kender vel knapt nok begrebet - risikerer man ikke at publikum bliver væk?

LH: Jo, her skal man være særlig opmærksom. Hvis et emne er ukendt, kan publikum heller ikke have nogle forventninger til det, og har de ingen forventninger, kommer de ikke. Så vi har prøvet at se pr-arbejdet mere som en lille formidlingsopgave. Bl.a. har vi en idé om en flytbar pavillon med information og nogle udstillingsbetragtere, som kan stilles op midt på byens gågade, som introduktion til udstillingen. Det er muligt at den form for henvendelse kan opfattes som uirationel og mere påtrængende end man er vant til, men det er nødvendigt, når det drejer sig om et tema, de fleste kun har en vag forestilling om.

FB: Hvad er grunden til at gøre stereoskopbilledet til emne for en stort anlagt vandreudstilling?

LH: At gøre opmærksom på et vigtigt kulturhistorisk fænomen, der er godt på vej til at forsvinde ud af vor historiske erindring. Enhver skoleelev ved jo, at før bilen blev opfundet, lod man sig transportere af heste. De ved også at den moderne flytrafik har sine forløbere i form af balloner og luftskibe, men kun de færreste har kendskab til, at stereoskopbillederne repræsenterer forløberen for hele det område, vi idag definere som de moderne massemedier. Jeg mener, at man kan tale om en formidlingsmæssig forsømmelse.

Modelopstilling.

FB: Hvad er årsagen til denne forsømmelse?

LH: Den skyldes nok, at netop dette medie er særligt problematisk, når det skal formidles via andre medier. Jeg tror selv den mest entusiastiske forlagsredaktør eller programchef får betænkeligheder ved tanken om stereoskopbilleder præsenteret i en form, som udelukker publikum fra oplevelsen af emnets største attraktion, nemlig dets evne til at skabe en rumlig gengivelse af motivet. Hverken de trykte eller elektroniske medier er jo særligt egnede til dette.

FB: 'Det første moderne massemedie' kalder du udstillingens undertitel, hvorfor gør du det?

LH: De moderne massemedier: fjernsyn, video, reklame, illustrerede blade, film osv. har jo det tilfælles, at alle er baserede på det fotografiske billede. De har også det tilfælles, at de har været i stand til at præge vor kollektive bevidsthed i et omfang, der gør dem til nutidens betydeligste kulturelle faktor. Med stereoskopbilledets opdukken, kom fotografierne ud af deres atelier, og for første gang var billedets motiv og køber ikke længere samme person, de enkelte billeder blev masseproduceret i store oplag og deres salgsmæssige potentiale afhængigt af, om det kunne facinere publikum. Det er her, omkring midten af 1800'tallet, fotografiet har sin entré som massemedie, i virkeligheden på de samme præmisser der er gældende for nutidens medieproduktion. Præcis som nutidens medier, bragte stereoskopbilledet alle tænkelige emner: underholdning, seværdigheder, topografi, kunst, kendte menneskers portrætter, pornografi, dokumentariske skildringer fra krige, naturkatastrofer osv.

FB: Hvordan er udstillingen indrettet?

LH: Vi har opdelt billederne i godt 20 forskellige temaer. Hvert tema har en ledsagende tekst, en udstillingsbetragter og to, fire eller seks originalbilleder. Desuden vil der være et dia-show, hvor publikum også vil kunne opleve billederne i tre-dimensionel gengivelse. I montre vises forskellige typer betragtere, og lige nu forhandler vi om muligheden for at vise helt nye eksempler på 3-D mediet i et afsnit af udstillingen, og endelig vil man få lejlighed til at slappe lidt af og sætte sig ved et bord med sin egen betragter og se billeder.

FB: Er der noget den fothistorisk interesserede vil lægge særligt mærke til?

LH: Vi har prioriteret den kulturhistoriske vinkel fremfor en specifikt fothistorisk. Men jeg har haft tusinder af billeder at vælge og vrage mellem, og derfor

Illustreret Tidende viste denne tegning i 1861 under betegnelsen - "Maskiner" og Stereoskopier."

Fig. 949.

haft gode muligheder for også at skele til det fothistorisk interessante og et vist kunstnerisk niveau, uden at det gik ud over det repræsentative. Du må huske, at næsten alle fothistoriens pionere jo har været optaget af stereoskopisk fotografering, så navne som: Roger Fenton, Felix Beato, A. Gardner, Hippolyte Jouvin, F. Bonfils, Francis Frith, W. England, Duboscq-Soleil, Ferrier, E. Anthony, T.R. Williams og Edw. Muybridge er repræsenteret på udstillingen. •

Udstillingen vises i løbet af sommerhalvåret 2002, på KALUNDBORG OG OMEGNS MUSEUM. Adelgade 23, 4400 Kalundborg. Telf: 5951 2141. Fax: 5951 7315. E-Mail (www.kalmus.dk)

'SAMLERDILLEN'

Zeiss og spaltelukkeren

Svend Frederiksen

Navnet Zeiss har altid vakt en forventning om produkter af tårnhøj kvalitet. Godt hjulpet af massiv markedsføring giver navne som Tessar, Sonnar, Ikonta, Contax og Contarex associationer om gedigent fotoudstyr, som er uovertruffet i ydelse og holdbarhed. Og med rette. Der var tale om en virksomhedskultur med en indbygget, faglig stolthed, der aldrig tillod teknisk angribelige kompromiser. Da Zeiss tog kampen op med Leitz om det nye marked for småbilledkameraer, afspejlede denne virksomhedskultur sig under udviklingen af det nye målesøgerkamera Contax, som blev af en helt anden karat end det succesrige Leica. Ikke at Leica'en var af dårlig kvalitet (bevar mig vel), men hos Zeiss havde man med suveræn teknisk indsigt udpeget fire teoretiske svagheder ved Leica'ens spaltelukker:

1. Lukkerens stofgardiner havde begrænset holdbarhed. Desuden ville solen kunne brænde hul i stoffet, hvis objektivet var indstillet på uendeligt.
2. De to gardiner havde kun et simpelt overlap på nogle få millimeter til at holde lyset fra filmen under optrækket.
3. Der var ingen garanti for, at gardinerne fulgtes ad under eksponeringen. Det kunne gå ud over belyningspræcisionen (se Objekt nr.93, side 54).
4. Lukkertidsknappen roterede under eksponeringen. Man kunne utilsigtet bremse lukkeren..

Jeg siger med vilje teoretiske svagheder, for det evigt populære Leica har aldrig været tyngt af disse alvorlige kendsgerninger! Kan man ane en direkte uvilje mod denne spaltelukker? Når man nu havde den rette løsning: Compurlukkeren!

På toppen af de fire nævnte problemer var der jo også den kendsgerning, at verden nåede at ændre sig i den tid, det tog spalten at bevæge sig fra den ene ende af billedet til den anden. I sit fine lille værk "Foto i en nøddeskal" bog 1, beskriver Mogens von Haven fænomenet (side 51). På et af sine balletbilleder viser Mogens en danserinde, som spejler sig. Man ser, at hendes spejlbillede ikke er nået så langt i bevægelsen, som hun selv er! Sådan noget kludder risikerede man ikke med en centrallukker.

Men der var jo et behov for udskiftelige objektiver, og Leica'en var en enorm salgssucces. Så konstruktørerne hos Zeiss under ledelse af Heinrich Küppenbender satte sig den opgave at løse problemerne, og svaret blev Contax. Med en spaltelukker af en konstruktion, som aldrig var set før og heller ikke er set siden. Alle problemer var løst, og Contax'en opnåede et renommé, som til fulde levede op til de forventninger om tårnhøj kvalitet, omverdenen som tidligere nævnt havde til produkter fra Zeiss. Som min personlige kommentar vil jeg tilføje, at løsningen i dag kan virke noget "gumpetung" i forhold til Leica'ens enkle og elegante konstruktion.

Det fænomen, som Mogens von Haven har anskueliggjort, kunne selv ikke Zeiss gøre noget ved. Det blev dog afbødet noget ved at bruge lodret løbende gardiner, så spalten passerede billedfladen på den korte led. Samtidig blev effekten en anden: Objekter, som bevægede sig hurtigt på billedets lange led (det er oftest tilfældet), kom til at læne sig fremover på billedet. Det ser helt godt ud! I Feiningers Fotoskole (side 368) er der et godt eksempel på denne effekt: En racerbil, hvis hjul tydeligt læner sig fremover. Feiningers bringer ganske vist billedet af en helt anden grund og omtaler ikke noget sted i sin bog spaltelukkerens egenskaber. Han nævner heller ikke, hvilket udstyr, der er brugt, men det kan meget vel være et Contax.

Jeg ved ikke, om der var tale om bevidste valg fra Küppenbenders side, når det blev en lodret løbende spalte, men mon dog ikke! Det er en forudsætning for den beskrevne effekt, at spalten starter i bunden af billedet (toppen af apparatet). Det gør den på Contax'en, og det er næppe en tilfældighed.

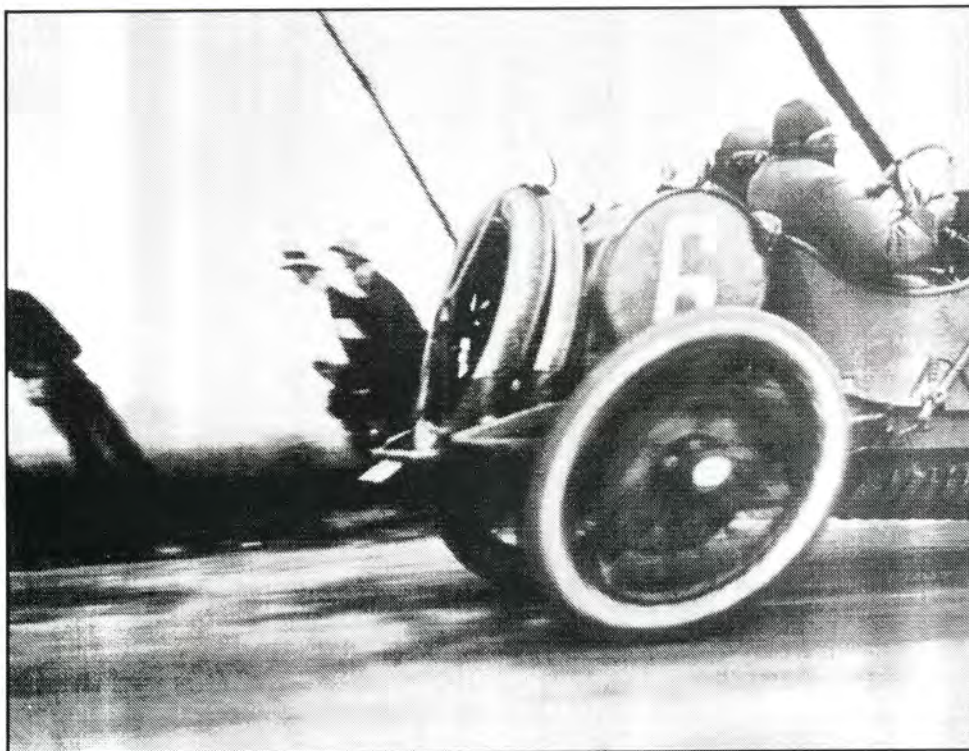
Men lad os se på, hvordan man hos Zeiss løste "de fire problemer". Jeg har valgt at beskrive lukkeren i Contax II, ganske enkelt fordi jeg endnu ikke har prøvet at adskille en Contax I. Lukkeren er i princippet den samme. Blot er lukkertidsindstillingen meget enklere på Contax II, og kamerahuset har en bedre opbygning.

Metalgardiner

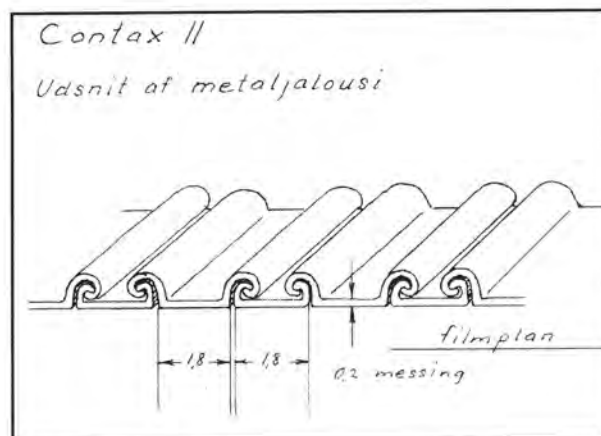
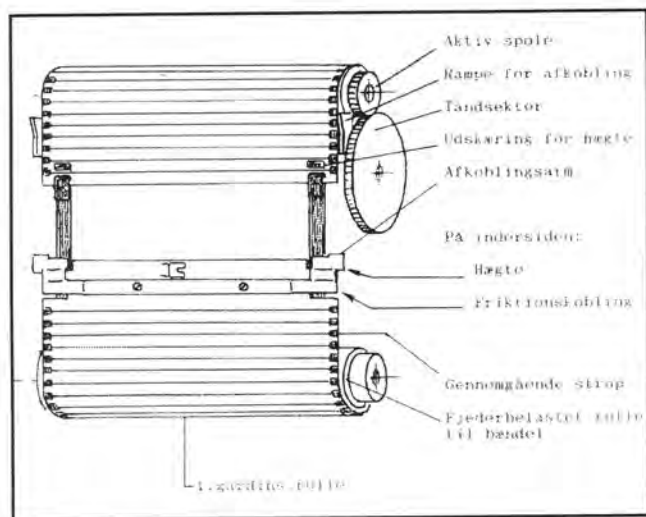
Den nye lukker var forsynet med lodret løbende lukkergardiner af metal i en helt ny, patenteret konstruktion. At de bevægede sig lodret var ikke nogen

I Feiningers 'Fotoskole' side 368 finder man et godt eksempel på, at motivet 'læner' sig fremover.

Endnu et eksempel på spaltelukkerens fortegning. Fotografen har delvis fulgt bilen med kameraet.

nyhed; det havde man brugt mange gange i apparater til storformat. Men selve gardinerne var udformet i kunstfærdigt foldede lameller af metal, som tilsammen dannede et holdbart, lystæt jalousi. Man anvendte først dur-aluminium, men gik ret hurtigt over til messingblik. Problem nr.1 var løst, men det var en dyr løsning.

Konstruktionen var ikke nogen forløber for vore dages lodret løbende metalspaltelukkere, for jalousierne blev rullet op på spoler ligesom stofgardinerne i traditionelle, vandret løbende spaltelukkere.

Lystæt sammenkobling

Første lukkergardin havde på forkanten en kunstfærdig afslutning med to låse, som hængte de lukkergardinerne sammen under optrækket. De to gardiner var ikke blot koblet sammen: 2.gardin hvilede i en fælde på 1.gardin, så samlingen var fuldstændig lystæt. Problem nr.2 var løst.

Sidst i forløbet, når 1.gardin dækkede billedvinduet, løb de to låse op på hver sin rampe og koblede sig af 2.gardin. Dette fortsatte så alene, indtil den indstillede spaltebredde var opnået. Spaltebredden var på denne måde indstillet allerede inden eksponeringen.

Som det måske kan anes i min beskrivelse, var det en lidt følsom konstruktion (ca.0.2mm messingblik) Der kunne være problemer med at få låsene til at virke pålideligt. Enten koblede gardinerne sig ikke sammen, eller låsene faldt ud under optrækket. Normalt virkede lukkeren dog uhyre stabilt.

Fælles bændler

Det er på Leicas lukker det første gardin, som under optrækket driver det andet; et princip som siden hen har inspireret mange andre konstruktører..

På Contaxlukkere er det helt anderledes; det er 2.gardin, som trækker 1.gardin under optrækket (ved hjælp af de nævnte to låse). De to jalousier rulles op på hver sin spole, men der er kun et sæt bændler. Bændlerne er fast

monteret i 2.gardin i den ene ende og i fjederdrevne ruller i den anden. 1.gardin sidder på de samme bændler. Det sidder ikke fast, men er monteret med en friktionskobling. Friktionskoblingen tillader 2.gardin at forudindstille spaltebredden, men sikrer på den anden side, at gardinerne følges ad under eksponeringen. således at den indstillede spalte forbliver uændret under hele forløbet. Problem nr.3 var løst. Denne løsning sikrede, at lukkertiden næsten ikke var påvirket af fjederspænding eller andre kræfter, som krævede justering, og som kunne variere med tiden. (friktion i tandhjul, lejer o.l.). Man har formodentlig skelet til de erfaringer, som man havde fra pressekameraer fra Palmos, Goertz og Ernemann. Disse firmaer indgik jo nu i Zeiss- Ikon koncernen.

Ingen roterende knapper

På Contax II er optræk., lukkertidsindstilling og udløser bygget sammen. Når udløserknappen trykkes ned, kobles lukkertidsknappen fra, så her er ingen roterende udvendige dele. Det var der heller ikke på Contax I. Problem nr.4 var løst.

På andre fabrikater som f.eks. Exakta og Edixa fremstillede man apparater med denne åbenlyse skavank langt op i 60'erne.

De lange tider

Man kan mene, at de principfaste zeissfolk havde fået sig rodet ud i et problem, når det kom til de lange tider. På lukkerkonstruktioner, hvor man bestemmer lukkertiden ved at styre udløsningen af 2.gardin, er de lange tider ikke noget problem. Man kan jo i princippet vente lige så længe, det skal være, med at sende 2.gardin af sted.

På Contax derimod var spaltebredden forudindstillet, og gardinerne startede som en enhed, når udløserknappen blev trykket ned. Men en lukkertid på 1/2

sekund, som var Contax'ens længste tid, ville kræve en spalte på over en halv meter!

Det løste man hos Zeiss ved i stedet at styre gardinernes hastighed. Man kan tydeligt fornemme, at Contax'en får en helt anden rytme, når man skifter til de lange tider. Prisen for denne løsning var en uhyre kompliceret og derfor kostbar mekanik med en masse tandhjul, tandsektorer, mekaniske arme og hæmværker. Al denne mekanik skal helst være ren og velsmurt. De apparater, man som samler kan finde i dag, har ikke været vedligeholdet i mange år. De går utrolig trægt, hvilket ofte har medført kraftig slidtage på knapperne.

Modulopbygning

Heldigvis modsvares behovet for vedligeholdelse af en fornem opbygning i moduler i hvert fald fra og med Contax II. Det er en ret ukompliceret sag at skille en Contax II ad. Proceduren er beskrevet af Thomas Tomosy i "Restoring Classic & Collectible Cameras". På få minutter sidder man med lukkermodulet i hænderne og kan udføre den nødvendige rensning og smøring. Belønningen er en præcist virkende lukker, som hverken kan eller skal justeres. Måske er det Zeiss i en nøddeskal: Præcisionen er indbygget i konstruktionen. Den er ikke afhængig af justeringer! Man ser det også i de uovertrufne afstandsmålere fra Zeiss. Den berømte version med modsat roterende drejekiler (Super Ikonta og Contessa 533/24) skal ikke justeres; hvis tandhjulene er i korrekt indgreb, passer afstandsmåleren! På alle andre fabrikater har afstandsmålerne et stort antal justerskruer, som altid bærer kraftige spor fra adskillige justeringer. Der sidder også drejekiler i nogle Contax modeller (Contax I fra model e). De har en enkelt excenterskrue til justering af afstandsmåleren.

Står man overfor at skulle renovere et Contax, skal man være opmærksom på bændlerne. Friktionskoblingen, som kontrollerer l.gardin, slider direkte på bændlerne. Det er en god ide at undersøge dem, før man køber et apparat. Det kan lade sig gøre ved at afmontere billedrammen (fem skruer). Man kan godt udskifte bændlerne, men det er rart at vide, hvad der venter en, for det er ikke nogen nem reparation!

Super Nettel

I 1934, to år efter annonceringen af Contax, kom Zeiss med endnu et 35mm kamera, Super Nettel. Det havde den samme lukker som Contax, og med korte mellemrum kom yderligere to småbilledkameraer med metalspaltelukker: Nettax og Contaflex. Det sidste drejede sig om det enestående toøjede spejlreflekskamera. Det har intet til fælles med apparaterne af samme navn, som kom efter krigen. Det er som bekendt enøjede spejlreflekskameraer med centrallukker.

Contarex

Da Zeiss midt i 50'erne udviklede Contarex'en brugte man ikke det gamle patent. Man gik over til stofgardiner. På et spejlreflekskamera kan solen ikke brænde hul; spejlet skygger! Desuden kunne man nu fremstille en holdbar dug til gardinerne. Virksomhedskulturen er intakt, for Contarex'en er mindst lige så gedigen og gennemtænkt som tidligere konstruktioner. Det var til gengæld alt for tungt og dyrt.

Igen er der en fals i det ene gardin, så man får en samling, som er helt lystæt under optrækket. Denne detalje kan man endda finde i Dresden ti år tidligere i Contax S. På trods af firmaets opdeling holdt man stilen i både Dresden og Stuttgart!

Panik før lukketid

Senere blev fanen ikke holdt så højt! På SL 706. Zeiss' sidste forsøg på at markedsføre et kamera med spaltelukker, var konstruktionen banal og lettere forældet. Det havde stofgardiner og et ikke alt for lystæt overlap. Bevares, der er stadigvæk spor af kvalitet, men kunderne købte det alligevel ikke. Det gør det til gengæld til et samlersobjekt i dag.

Metal igen

I dag er lukkere med stofgardiner historie. I det hele taget er man gået bort fra de små rullegardiner. Der var et mellemstap (begyndende med Nikon F) med vandret løbende metalgardiner. De lignede slet ikke lukkeren i Contax, for man rullede simpelthen en titaniumfolie op på spoler uden at bekymre sig om at inddele den i lameller. Folien var kun mellem 0.03 og 0.05mm tyk (alt efter fabrikat), men den kunne ifølge Nikon holde til 150.000 eksponeringer. Det var ganske få modeller, som havde denne type lukker. Næsten samtidig kom den såkaldte Copal Hi-Synchro, som man bl.a. kan finde i Nikkorex F. Lukkeren blev senere benævnt Copal Square ligesom sin efterkommer i Nikkormat. Topcon RE, Konica-Refleks m.fl. Det var fremtidens lukkertype med metallameller, som kan foldes sammen i en parallel bevægelse. Dens efterkommere er noget nær den perfekte løsning: De er præcise, holdbare og vedligeholdelsesfrie. De kombinerer elektronisk styring med mekanisk præcision. De kan levere lukkertider fra minutter til så små brøkdeler af et sekund, at det indtil videre dækker ethvert behov. Men Zeiss er ikke med mere. ●

Bevaring af fotografika: Noget om lysmåling

Svend Frederiksen

Lysmåling

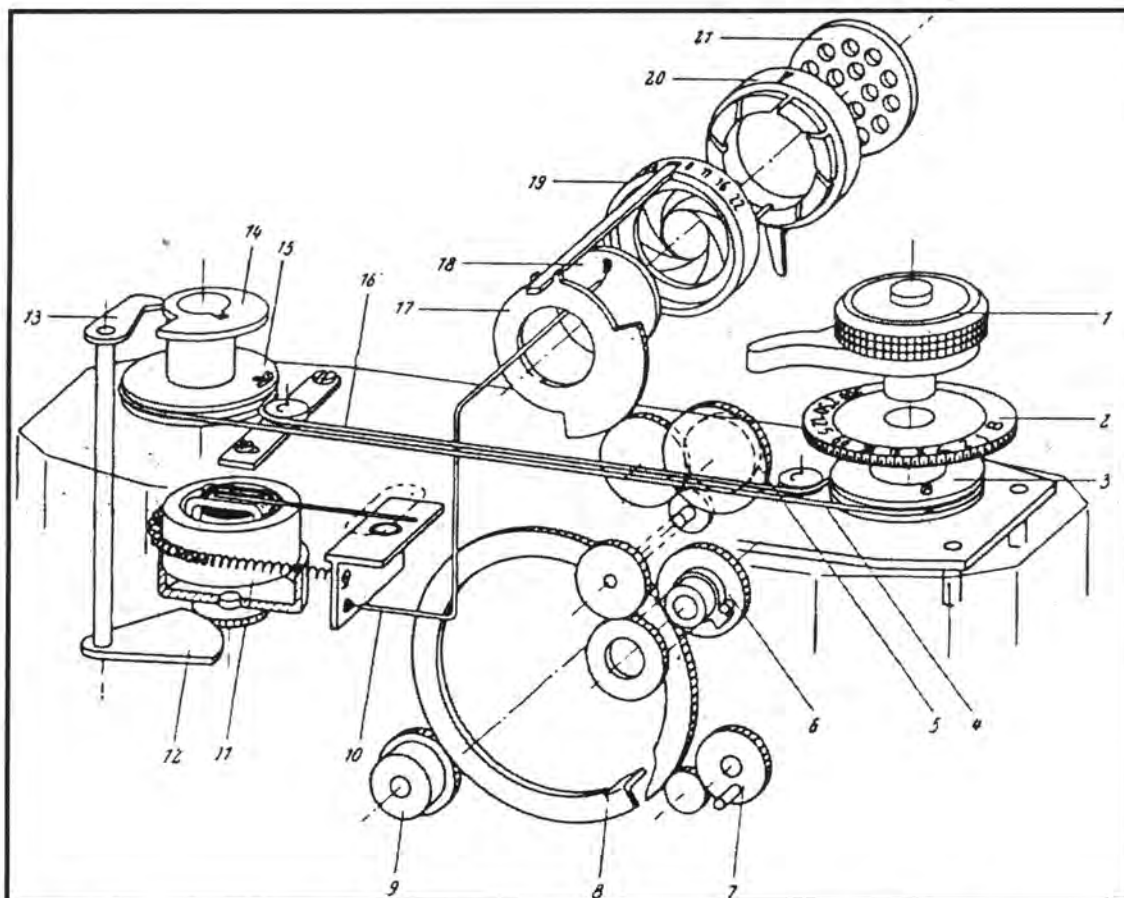
Allerede før anden verdenskrig dukker der kameraer op med indbyggede fotoelektriske lysmålere. Det var bl.a. Zeiss, som var tidligt ude. Det første Contaflex (TLR) havde en indbygget lysmåler med en selencelle. I 50'erne og 60'erne breder denne type sig og bliver efterhånden forsynet med en efterfølgingsviser, som er koblet til lukkertid og/eller blænde. I Contarex har Zeiss løst opgaven ved at sætte en irisblænde foran selencellen og koble den til objektivets blænde, samt ved at forbinde lukkertidsknappen med lysmåleren via et snoretræk.

Mange eftertragtede kameramodeller, som har fundet vej til private samlinger, er på den måde indrettet med en eller anden form for lysmåling. Det kan godt være problematisk:

I modsætning til de mekaniske lukkere og objektiverne, som har vist sig at være overraskende holdbare, har en lysmåler ofte en mere underlødige karakter. Mange samlere har endda fået så nøjsom en indstilling til problemet, at de glæder sig, hvis blot "nålen bevæger sig". At sætte næsen op efter, at måleren ligefrem skal vise rigtigt, anses for utidigt. Men der er ingen grund til at give op på forhånd, for mange gamle lysmålere kan bringes til at virke perfekt.

Advarsel

Lad det være sagt med det samme: Man skal være mere end almindeligt fingernem og forsynet med en engels tålmodighed, hvis man vil gribe ind i de små drejespoleinstrumenter, se fig.1. Jeg vil gerne opmuntre til at gå videre med emnet, men læsere,

Snit af den koblede lysmåler i Contarex.

Danmarks Fotomuseum

som ikke har særlig erfaring med den slags reparationer, er hermed advaret! Og lad os så først se lidt på de forskellige typer lysmåleres indretning.

Selen

Selen er et grundstof, som har den udmærkede egenskab, at det afgiver en svag elektrisk spænding, når det rammes af lys. Ved kraftigt lys kan det blive til ca. 0,4 volt. Det er jo nærliggende at udnytte den egenskab i et kamera. Det er karakteristisk for lysmålere med selencelle, at de ikke kræver en strømkilde, og derfor er uhyre enkle: et drejespoleinstrument forbundet til en selencelle. At måleområdet er beskedent, er en ting, men hvad værre er; selencellen taber pusten med årene, vistnok i takt med at den belyses. Har cellen opholdt sig i mørke det meste af sin tilværelse, skulle den i så fald være så god som ny?

De fleste gamle målere er desværre upræcise, men der er håb! Fabrikkerne foretog ofte en kalibrering ved at indskyde en seriemodstand, se fig.2. Fjern den eller sæt en mindre modstand i, og måleren har fået nyt liv. En tid! Nedbrydningen fortsætter selvfølgelig, så dæk cellen til med et lystæt stykke papir eller lignende, så længe apparatet står i vitrinen.

Cellen kan i nogle tilfælde være så "flad", at det ikke hjælper at fjerne modstanden, men igen er der håb! Man kan sætte en anden og bedre celle i apparatet. Det gælder om at indkøbe defekte målere med raske selenceller. Det kan stadig lade sig gøre for små penge. Har man først skaffet sig et bredt udvalg af celler, kan man som regel finde en, der passer. Hvis ikke, kan man tilpasse en større celle: bare sav og fil i den! Den virker alligevel. Det vanskeligste er at lodde en ledning fast. Jeg har ingen patentløsning på dette problem. Sørg for rene overflader og god varme. Kontroller nøje, at ledningen virkelig sidder fast, inden du sætter cellen i apparatet.

Et sidste tip: Hvis der er brug for en formodstand, så sæt et af de små potentiometre, som moderne apparater er fulde af, ind i måleren. Så kan man kalibrere den præcist.

Det sker bedst ved at måle et "standardlys" dvs. en lyskilde, som kan indstilles på kendte Eksponerings Værdier (EV). En sammenligning med målere af god kvalitet kan også bruges. Mål på en hvid væg lyset fra en arbejdslampe.

CdS

Kadmium Sulfid anvendes til fotomodstande, dvs. modstande, som leder strøm, når de rammes af lys: Jo kraftigere lys, jo stærkere strøm. Da der her er tilføjet en strømkilde, opnår man et meget større måleområde. Metoden er næsten lige så enkel som i selenmåleren: Der er i princippet blot indskudt et kviksløvbatteri eller en anden strømkilde, se fig. 3. Det ser foreløbigt ud til, at CdS celler er holdbare. Der er dog eksempler på, at også de med tiden kan ændre karakter.

For at udnytte det store måleområde er der efterhånden fundet på mange raffinerede indretninger især efter, at man indførte lysmåling gennem objektivet ved største blændeåbning. Lad os se på nogle af dem:

Koblet efterførsviser

Lysmålerens udslag kan ses i søgeren, og en anden viser bringes til at falde sammen med lysmålerens. Arrangementet er overvejende mekanisk. Lukker/ASA indstillingen er koblet mekanisk (snoretræk) til målerens hus, som drejes om sin akse. Jo mere lys, der måles, jo større udslag giver målerens viser. Stiller man nu lukkeren på en hurtigere tid, drejes hele lysmåleren den modsatte vej. Efterførsviseren er koblet til blændens indstilling. Det hele er mekanisk indrettet således, at et trin på blænden kan modsvares af et lukkertrin. Et eksempel på et kamera med denne type lysmåling er Canon F1.

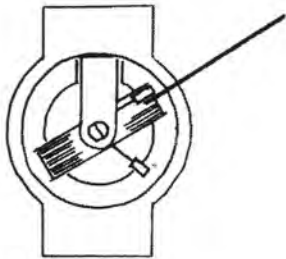
Elektrisk afbalancering

Her er der mange varianter, se fig. 4. Fælles for dem er, at lysmålerens viser skal bringes ind mellem to mærker, plus og minus. Et eksempel fra Nippon er Nikkormat:

For at kunne afbalancere viserens udsving, er lysmåleren sat i serie med en variabel modstand. En kulbelægning berøres af glidekontakter, som styres af lukker-, ASA- og blændeindstilling. De slås så at sige indbyrdes om, hvor stor den indskudte modstand skal være.

I løbet af 60'erne var der næsten ingen ende på opfindsomheden, når det gjaldt koblede lysmålere. Apparaterne kunne være forsynet med snoretræk, kæder, stålwire, tandstænger/ tandhjul eller mekaniske led og vippearmer. Alt sammen noget, som giver en reparatør store udfordringer. Der er

Fig. 1

Drejespoleinstrument
2:1

Fig. 2

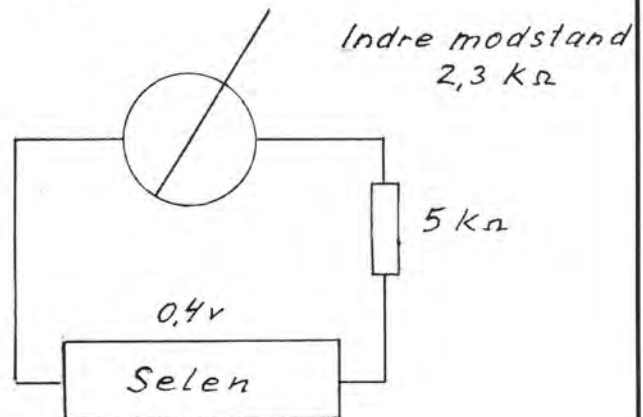

Fig 3

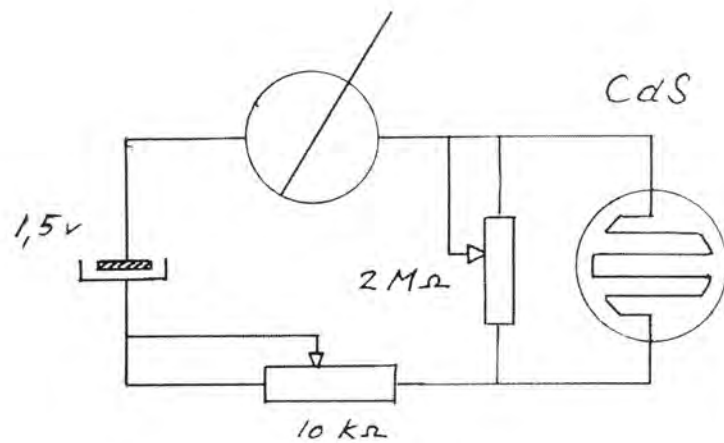
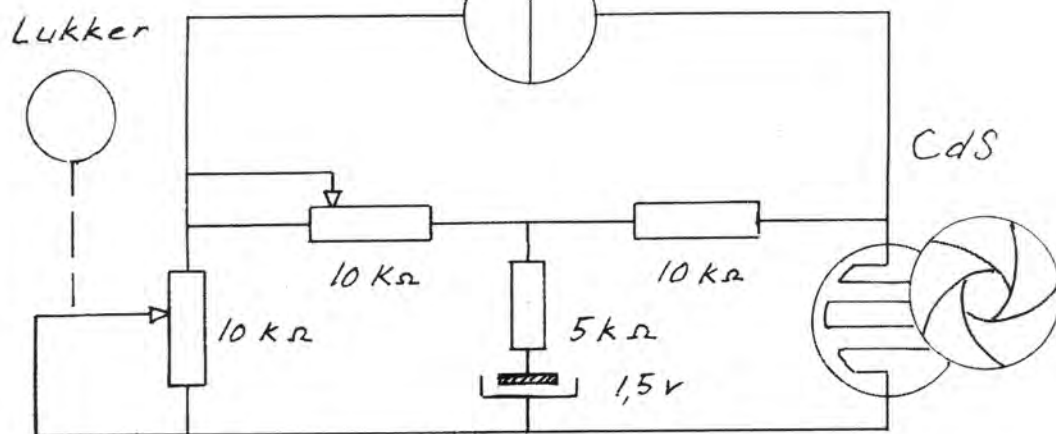

Fig. 4 Miranda - [] +

ikke andet at gøre end at studere mekanikken nøje, inden man forsøger at gribe ind. Faktisk er der sjældent problemer med disse indretninger undtagen netop, når det har været nødvendigt at skille apparatet ad (ofte af helt andre grunde end problemer med lysmåleren). Med andre ord: Det er reparatøren, som skaber nye problemer! Tænk lidt over det.

Hvad går galt?

Hvis en lysmåler er ustabil eller helt "død", er årsagen de fleste gange et dårligt batteri eller dårlige batteriforbindelser. Det bør være fast rutine at checke disse punkter inden man går videre. Check derefter de øvrige forbindelser inkl. jordforbindelsen til instrumentet. Selv solide kobberskinner kan efter en årrække svigte og give nogle meget drilagtige fejl. Skruerne skal løsnes og metallet renses med Zippo eller lignende.

Hvis hele det elektriske kredsløb er i orden, skal årsagen evt. findes i det lille drejespoleinstrument. Her er de almindeligste skavanker:

1. Viseren kan ikke bevæge sig frit, fordi den er blevet bøjet. Eller den hænger fast i de små stopklodser, som med årene kan blive lidt klæbrige.
2. Små jernpartikler er blevet tiltrukket af permamagneten og forhindrer nu nålens frie bevægelse. Denne fejl er slet ikke ualmindelig.
3. Spolens returfjeder er gået løs.
4. Har apparatet været udsat for stød, er spolen måske hoppet ud af sine lejer eller magneten slået løs.
5. Spolen er afbrudt.

Hvis det sidste er tilfældet, er der ingen redning, men de andre fejl kan rettes. En viser kan rettes med en pincet, og jernpartikler kan fiskes ud med en smal strimmel 3M tape. Returfjederen kan loddes fast, hvis man har en lille loddekolbe til elektronikdele (15W). Arbejdet må foregå under lup, og det er nødvendigt med en sikker hånd. En magnetkerne, som er gået løs kan limes fast igen. Det er en stor udfordring. Der er overhængende fare for, at den sarte spole med ophæng kommer i klemme og tager skade. Men da man som regel ikke kan skaffe reservedele (eller prisen ikke står i forhold apparatets værdi), må man enten at kaste sig ud i det delikate arbejde, eller vælge at leve med en defekt lysmåler.

Er spolen hoppet ud af sine lejer, kan den uden videre skubbes på plads igen. Juster evt. spillerummet i lejerne.

Måleinstrumenter

Det omtalte standardlys kan bygges for små midler. Apparatet består af en kasse med en lyskilde, som kan varieres. Køb en almindelig lysdæmper til formålet. Sæt opalglas eller hvidt plexiglas for enden af kassen. Forbind et voltmeter (analogt) til lampen og indtegn en EV skala, idet du måler det varierede lys med en god lysmåler. Kassen fylder ganske vist godt op, men er nyttig, hvis man skal reparere mange lysmålere.

Et universalinstrument bør man ikke spare. Der er af og til udmærkede instrumenter på tilbud til under 100 kr. ●

DANMARKS FOTOMUSEUM

Museumsgade 28, DK-7400 Herning, Tlf. 9722 5322

Åbningstider:
Tirsdag-sondag 12-16.30
I juli alle dage 11-16.30

Öffnungszeiten:
Dienstag-Sonntag 12-16.30
Im Juli jeden Tag 11-16.30

Opening hours:
Tuesday-Sunday 12-16.30
In July every day 11-16.30

Brugsanvisning for Haka-Expometer

Model I

for alle Blendesystemer

Sigfred Lovstad

Som et kuriosum - og i vældig kontrast til det moderne kamera af i dag - fremdrages her brugsanvisningen til en Haga Expometer. De første kemiske lysmålere der blev solgt i større antal kom på markedet i 1890'erne. Haga-Expometer er fra lige efter Den første Verdenskrig. Systemet er at en lille del af en skive selvtonende fotopapir udsættes for lys, der hvor man vil fotografere. Ud fra den tid det tager at tone papiret - svarende til en fast prøve, kan den endelige belysningstid udregnes.

Brugsanvisningen giver et godt indblik i den tids besvær med lysmåling, og det imponerende store udvalg i fotografiske film og plader.

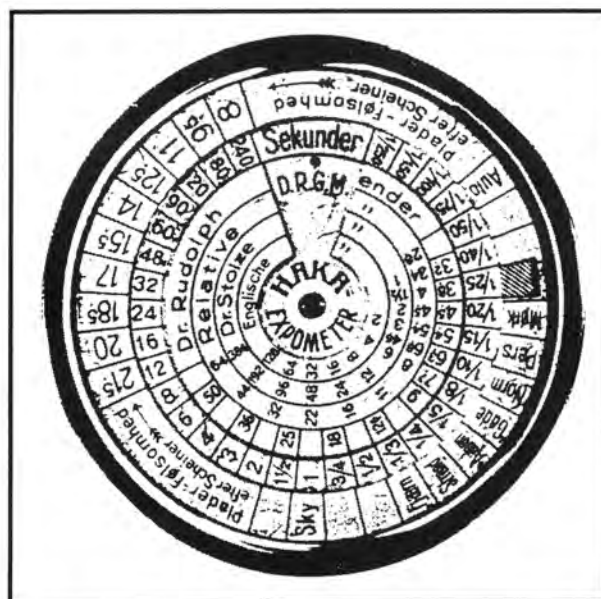
Brugsanvisningen gengives i sin originale version med oversætte- og trykfejl.

Man søger i efterfølgende Portegnelse
Følgeskedsnummeret for den Film eller
Plade man bruger.

Agfa, Chromo	17
» Chromo-Isolar	12 ^a
» Chromo-Isorapid	17
» Extra-Rapid	17
» Filmpakker	17 ^a
» Isolar	17 ^a
» Isorapid	17
» Orto Isolar	12 ^a
» Rullfilm	17 ^a
» Spezial	17 ^a
Anker, Brandt & Wilde	17 ^a
Apollo, Elite	17
» Elite violet	20
Autochrom-Plader (Lumière)	Auto
Bayer, Filmpakker	17 ^a
» Rullfilm	17 ^a
Berolina, Landakabsplade	12 ^a
» ortokromatisk	14
» Ultra-Record, K	17 ^a
» Ultra-Record, W	17
Colonia, bla Etikette	17 ^a
» gul Etikette ortokrom.	14
» gul Etikette antihaleret	17 ^a
» rod Etikette	12 ^a
Eastman, E. R. Plader	14
» ortho Plader	17 ^a
» R. Plader	12 ^a
» S. S. Plader	17
» S. U. R. Plader	17 ^a
» Seed 26 Plader	12 ^a
» Seed 27 Plader	14
» Seed Ortho	12 ^a
Eisenberger, Extra-Rapid	14
» Farver	14
» Orto-antihaleret	14
Ica, Ideal-Extrarapid	14
» Ideal-antihaleret	14
» Ideal-ortokromatisk	14
» Ideal-orto-antihaleret	14
Lloyd	12 ^a
» Maximar	14
» National	12 ^a
» Volta-Extrarapid	17
» Volta-ortokromatisk	14
Ilford, Anti-Gulfilter	17

» Reform	12 ^a
» Ultra-Reform	17
Elko, Ultrarapid	17
» Ultrarapid, antihaleret	14
» Ultrarapid, farvempf.	17 ^a
» Ultrarapid, farvet og antih.	14
Ensign, Filmpakke	17
» Rullfilm	17
Erree, gul Etikette	17 ^a
» lilla Etikette	17
» hvid Etikette	17 ^a
Glock, Fidelitas-Plade	14
» Bona-Plade	14
Goetz, Pakkefilm	17 ^a
» Rullfilm	17 ^a
Guilleminot, Radio-Brom	18 ^a
» Radio-Eclair	20
Hautt, Flavin	17 ^a
» Moment (extrarapid)	17
» Moment ortokromatisk	17
» ortokrom., antihaleret	14
» Ultrarapid	20
Herzka, bla Etikette	14
» Trebund Plade	14
» rod Etikette	17
» Spectro-Plade	17
Herzka, Spectro-Velar	17
» Velar-Plade	17
Hierzog, Chromodux	17 ^a
» Extra-Rapid	17
» Jotha a (Rapid)	17 ^a
» Jotha b (ortokrom.)	14
» Jotha c (orto-antih.)	14
» Normal	14
» Pressoplen-Filmpakke	17
» Reform	11
» Ultra-Rapid	17 ^a
Hofman, Plaufilm Edward	17
Lumière, Autokromplade	Auto
» bla	17 ^a
» Pakkefilm	17 ^a
» Rullfilm	17 ^a
» Zigma	17 ^a
» violet	21 ^a
Mæster, Extra Rapid	17
» gewöhnlich	14
Mimosa, bla Etikette	17 ^a
» bla, antihaleret	14

¹ Artiklen er trykt i 'Orientering nr.9, 1991'. Danmarks Fotomuseums Venner.

* Special-Rapid	17	* blaa ortokromatisk	14
* Versatile	18 ^a	* blaa, orto-antihaleret	14
* Zenith	18 ^a	* Film	15 ^a
Imperial, Flashlight	18 ^a	* gul Etikette	19 ^a
* Ortho. Spec. Sensitive	17	* Ultra Etikette	17
* Ortho. Spec. Rapid	15 ^a	Mono, Cosmos	19 ^a
* Special Sensitive	17	* Doppelschicht	16 ^a
Jahr, gul Etikette	18 ^a	* Extrarapid	17
* rod a, gewöhnlich	15 ^a	* Imperial	11
* rod b, ortokromatisk	15 ^a	* Orto-antihaleret	12 ^a
* rod d, orto-antihaleret	15 ^a	* Perfectol	14
Kodak, Rullefilms N. C.	14	* Ultra	18 ^a
* Rullefilms, Speed Extra-Rapid	15 ^a	Mbuchner Reform	12 ^a
Kraco, Extra-Rapid	15 ^a	Peintz, Antibalo	14
* Orto	15 ^a	* Bromesolv	15 ^a
* Orto-antihaleret	12 ^a	* Perorto, rod	14
Kranseder, Imperial	18 ^a	* Perorto, grøn	15 ^a
Kranz, Bromesolv	17	* Persensio	17
* extrarapid, antihaleret	12 ^a	* Perzanto	14
* Orto	15 ^a	* Solv Eosin	12 ^a
* Orto-antihaleret	14	Premo, Filmpakke	14
* Orto Zeit	11	* Filmpakke Speed, Extrarapid	15 ^a
Lainer, Aia	15 ^a	Sachs, Extrarapid	15 ^a
* Alafarve	15 ^a	* Farvet	14
* Extra-rapid	17	* antihaleret	12 ^a
* højortokrom. Orthoton	15 ^a	* antihalerete Farver	11
* antihaleret Orthoton	15 ^a	Schleußner, blaa Etikette	17
* antihaleret Alafarve	14	* gul Etikette	12 ^a
* lichteischwache Ortho Ré	13 ^a	* gul Moment	17
* Ré-Plade	12 ^a	* Inalo	15 ^a
Langer, Etha-Plade	14	* ortokromatisk	15 ^a
* Germania	12 ^a	* rod Etikette	18 ^a
* Germania, farbenemph.	12 ^a	* Viridin	17
* Helios	12 ^a	* Viridin-Inalo	17
* Vigor	18 ^a	Dr. Stock, Extra-Rapid	17
* Vindo-Portrait	18 ^a	* gewöhnl. Emulsion	14
Leonar, Grøn-Etikette	12 ^a	Talbot, Extra sensitive	17
* Lutar, blaa	9 ^a	Unger & Hoffmann, Kromo	17
* Moment, Rod-Etikette	14	* Normal	14
* ortokromatisk	12 ^a	* Westendorp & Wehner, rod	18 ^a
* ortokr., antihaleret	12 ^a	* grøn	14
Lomborg, Adler	17	* kulert	17
* Eiochrom	14	Wiphot, Extrarapid	14
* Eiochrom, antihaleret	12 ^a	* farvet	14
* Extra rapid	18 ^a	* antihaleret	14
* Landskab og Reprod.	9 ^a	* ortokrom, antihaleret	12 ^a
* Pleinair	8	* Ultra	20

Efter at man paa Forsiden af denne Brugsanvisning har fundet det for Pladen eller Filmen opførte Følsomhedsstal (se Anmærkning ved Begyndelsesteksten til omstaaende Plade og Films Følsomhedsfortegnelse), tager man »Haka« Expometeret i Haanden. Dernæst sættes den paa den midterste Skala anbragte fremstaaende skraverede Pil mod det fundne Følsomhedsstal, saaledes at den skraverede Pil dækker Følsomhedsstallet. Ved Autokrompladers sættes Pilen paa Auto.

Paa Expometerets Bagside søger man dernæst det afkortede Ord for Optagelsens Art (man bemærker sig det afkortede Ord som Sky-Fjærn-Strand etc.) For Indendørs-Optagelser gælder Ordet »Mørke«.

Maalingen af Lyset sker paa følgende Maade. Man holder Expometeret vinkelret paa Lyset, som belyser den Genstand man skal optage, thi det er dette Lys som skal maales. Ved Person- og Gruppeoptagelser stiller man sig op ved Gruppen og holder Expometeret paa den angivne Maade. Nu drejer man Skiven med de to paamaalede Sammenligningsfarver saa megnet, at et Stykke af det lystfølsomme Papir kommer tilsyne i Mellemrummet mellem Sammenligningsfarverne. Skulde det lystfølsomme Papir allerede være noget belyst d. v. s. være farvet noget mørkere, saa drejer man ved Hjælp af den lille paa Skiven anbragte Nitte, Skiven nogle Millimeter videre til Siden, saaledes at et Stykke ikke belyst Papir kommer tilsyne.

Fra det Øjeblik, hvor Papiret ligger blottet for Lysets Indvirkning, ser man paa sit Ur, hvilken Tid, der medgaar indtil Papiret har antaget samme Farvetone som den mørke Skala paa Skiven. Man kan ogsaa fastsætte denne Tid uden Ur, idet man i Stedet for Sekunder langsomt begynder at tælle enogtyve, toogtyve, treogtyve med Tryk paa første Stavelse, saaledes at Ordet enogtyvn f. Eks. gælder for 1 Sekund; har man f. Eks. talt til femogtyve, er Tiden, som er gaaet, 5 Sekunder.

Det paa denne Vis opnaaede Secundtal (Papirets Belysningstid) bliver, ved at dreje den overste Skive, stillet udfor Sky, Fjærn, Strand o. s. v. Hvis ikke det fremkomne Tal findes paa Skalaen benyttes den nærmeste Tid. Man kan nu aflæse Belysningstiden for enhver forekommende Blende, idet Blendetallene paa de fire indvendige Skalaer staar udfor Belysningstiden. Her maa man passe ikke at forveksle Skalaerne men bemærke sig det System der passer for Objectivet.

Paa meget mørke Dage maaes Lyset efter den lyse Sammenligningsfarve; da den lyse Farve er 4 Gauge lysere end den mørke, maa det opnaaede Sekundantal multipliceres med 4. Man kontrollerer lettest Sammenligningsfarverne med et Øje, idet man kniber det andet til.

Da Følsomheden af de forskellige Film og Plader hyppigt svinger, er det ikke udelukket, at Resultatet altid stemmer ganske haarfint nojagtigt.

Arbejder man f. Eks. stadig med samme Plade eller Film og er f. Eks. Underbelysning Resultatet, saa maa man stille den skraverede Pil paa den mellemiggende Skalaskive paa det næst nederste Følsomhedsstal, altsaa f. Eks. paa 14 i Stedet for 15^a, hvorefter man Øjeblikkelig opnaar gode Resultater. Skulde denne Forskydning ikke være tilstrækkelig stilles Pilen paa 12^a o. s. v. Er derimod Pladen eller Filmen Følsomhed forhøjet, maa man stille Pilen paa de næst højere Tal f. Eks. paa 17 i Stedet for 15^a. Pladerne og Filmens Følsomhedsgrader er opstillede efter Fabrikanternes egne Angivelser og bære disse Ansvar for Rigtigheden af Følsomhedsbetegnelserne. Skulde der derfor opstaa Urigtigheder i Brugen af en bestemt Plade eller Film skal man blot forskyde Pilen som angivet.

Ved Anvendelse af Gulsiver maa man forlænge den opnaaede Belysningstid med Gulsivens Forlængelsestid.

Udvekslingen af det belyste lystfølsomme Papir sker ved at løfte den øverste Ring, hvori Farvetavlen ligger, fra den underste Del. Papiret kan nu let udtages og et nyt Stykke indlægges ved dæmpet Lys med den gullige Side opad og den hvide Side mod Sandpapiret.

For steds at opnaa de bedste Resultater, anbefaler vi at forny Papirskiven ret hyppigt, navnlig naar man gaar med Expometeret i Lommen.

Ligeledes anbefales det ikke stadig at bære Expometeret i Lommen, da det lystfølsomme Papir taber i Følsomhed, grundet paa Varmen som altid er i enhver Lomme, navnlig Veste- og Benklædelommer.

Erstatningspapiret, som pakkes i smaa Pakker med Papir nok til 300 Optagelser, maa kun aabnes i meget dæmpet Dagslys og ved meget svagt kunstigt Lys, thi naar Papiret først har en Forudfarvning stemmer den opnaaede Belysningstid ikke. Papiret maa opbevares godt tillukket.

»Haka« Expometeret er saaledes indrettet, at det passer til alle Blendsystemer. Følgende Blendsystemer leveres, passende til følgende Objektiver:

Relative Blendere: (Gammelt System) 4,5 5,4 6,8 8 11 16 22 32 44 64 for Keenigott, Leonar, Mono, Nettel, Anastigmat, Rietzschel, Schulze & Billerbeck, Dr. Staëble, Suter.

Dr. Rudolp's Blendere: Relativ 4,5 5,4 6,3 8 9 12,5 18 25 36 50 for: Contessa, Ernemann, Ica, Laack, Meyer, Görlitz, Nettel Aplanater, Plaubel, Rodenstock, Steinheil, Voigtlander, Zeiss og Goerz.

Dr. Stolze's Blendere: 2 3 4,5 6 12 24 48 96 192 484 for Busch, Goerz.

Engelske Blendere: 2 4 8 16 32 64 128 for Kodak.

Et kort Eksempel for Brugen af et Expometer: Man har »Relative Blendere, anvender Agfa-Extra-Rapid-Pladen med Følsomhedsnummer 17 og ønsker at fotografere en Badescene ved Stranden, saa stiller man Pilen paa den mellemste Skive paa 17.

Det lystfølsomme Papir har i Løbet af 15—16 Sekunder naaet den mørke Sammenligningsfarve (eller den lyse Sammenligningsfarve i 4 Sekunder, men da man skal multiplicere den lyse Sammenligningsfarve Tid med 4 for at opnaa de brugelige mørke Sammenligningsfarve, anvender man hyppigst den mørke Farve).

Nu stiller man Sekundtallet 16, som findes paa den overste Skive ud for Ordet »Strand«, som er agivet paa den underste Skive, og nu staar Blendene (den inderste Talrække) og Belysningstid (midterste Talrække) ud for hinanden. Man aflæser: Blende 6,3 eller 6,8 = $\frac{1}{10}$ Sek. Blende 8 = $\frac{1}{10}$ Sek. Blende 11 = $\frac{1}{10}$ Sek. Blende 22 = $\frac{1}{10}$ Sek. For at kunde belyse $\frac{1}{10}$ Sek., maa Blendevæsen paa Kameraet sættes mellem Blende 11 og 22. Ønsker man at belyse $\frac{1}{8}$ Sek., maa man stille Blendens paa 32.

Ved de øvrige Blendsystemer er Brugen den samme.

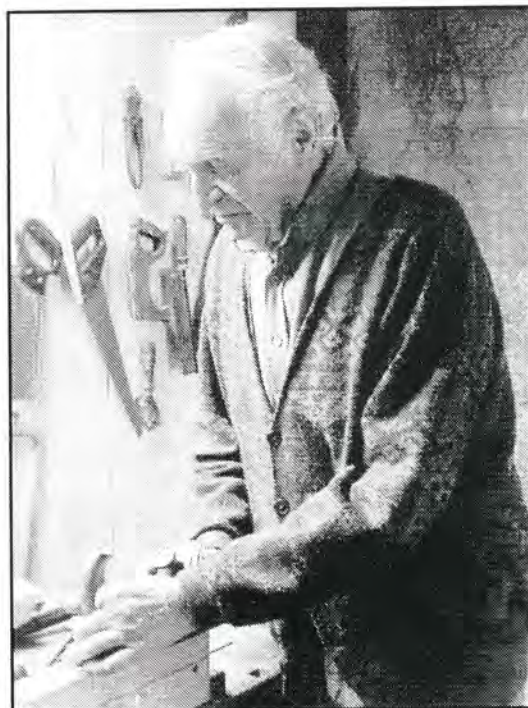
I 'Nellerødmandens' fodspor!

Fortalt af Dorit Madsen

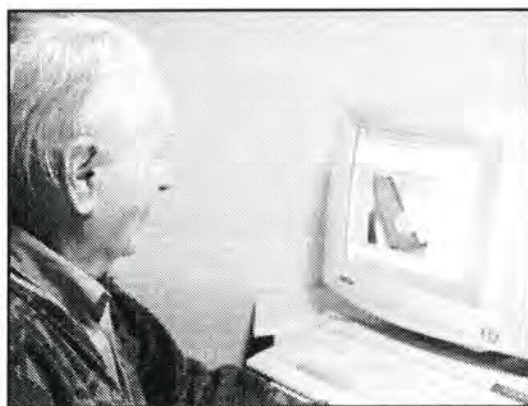
Min far Kaj Madsen's interesse for stereoskopbetragtere er opstået indenfor det sidste årstid. I februar dukkede idéen op om, at eje en gammel stereoskopbetragter efter, at han på antikmessen i Aabenraa havde set to betragtere. Prisen havde han dog ikke lagt mærke til. På en ferietur til Berlin i sommeren 2001 besøgte Kaj et kæmpe loppe- og antikmarked. Her havde en sælger ikke færre end fire forskellige stereoskopbetragtere til salg, men pga. prisen var det uopnåeligt at komme i besiddelse af dem. I efteråret kom en nabo med et billede fra et ugeblad, hvor Erwin Meyer, Aabenraa, sad omgivet af sin samling fotoapparater. Billedet var taget i anledning af en udstilling på Aabenraa Museum. Kaj kontaktede Erwin Meyer og kom gennem ham i kontakt med en anden samler, af hvem han købte tre gamle stereoskopbetragtere, hvoraf det ene var en del medtaget. Det blev omhyggeligt restaureret, og sammen med de to andre stereoskoper blev det begyndelsen til hans samling.

Mange bøger om stereoskoper er blevet skaffet hjem fra biblioteket, og flere internet-steder er besøgt. De forskellige modeller er blevet grundigt studeret. Et besøg på Danmarks Fotomuseum i Herning var den direkte anledning til, at Kaj senere byggede en stereoskopbetragter fra bunden. Ind gennem en glasmontre fotograferede han med sit digitale kamera en håndbetragter for stereoskopbilleder fremstillet af nellerødsnedkeren, Jens Poul Andersen. Betragteren blev fotograferet fra alle vinkler og billederne studeret nøje. Megen tid er gået med at samle materialer sammen til produktionen af betragteren: Mahognitræ fra gamle bordplader, dele fra gamle petroleumslamper, møbelbeslag og briller fra genbrugsbutikker - udgift kr.5 plus mange arbejdstimer. Det er en kombination af håndværksmæssig kunnen, og interesse for fotografering, der danner baggrund for Kaj's glæde ved selv at bygge stereoskopbetragtere efter gamle modeller.

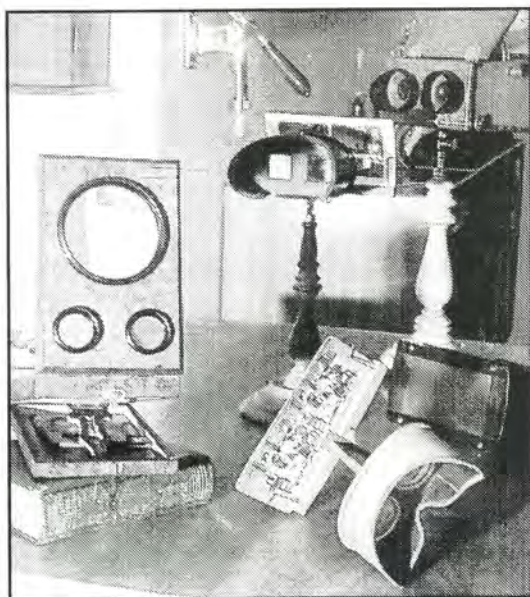
Kaj er årgang 1917, og han har altid arbejdet indenfor træbranchen. Først som arbejdsdreng på en møbelfabrik, fra 1940 som møbelsnedker i sin fars snedkeri i Ansager. Efter at have været selvstændig møbelsnedker i mange år begyndte han i 1960'erne at opkøbe og restaurere gamle møbler. Ved siden af snedkeriet havde han en antikforretning.

Kaj Madsen ved sin 'elskede' drejebænk.

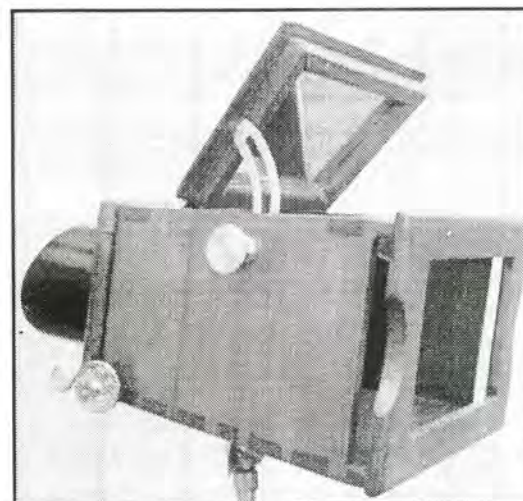
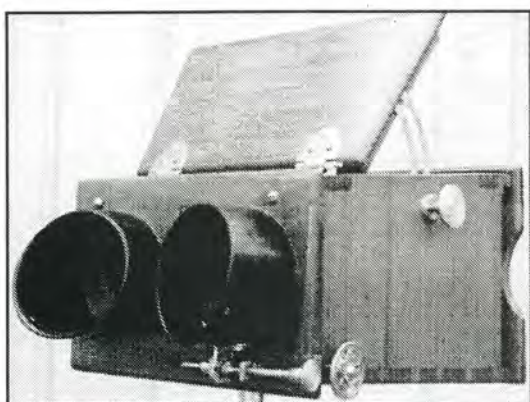
Fotografierne bliver bearbejdet i den nyindkøbte computer.

De omhyggeligt restaurerede stereoskoper m.m.

*Stereoskobbilledet er optaget med digitalkamera.
Et håndfremstillet vippestativ sørger for at optagelses punktet forskydes 65 mm.*

Håndstereoskopbetragteren a la JPA.

Fotografering har altid haft hans interesse. I 1934 købte han et kasseapparat, til en pris af kr.11. I slutningen af 1930'erne begyndte Kaj at smalfilme i formatet 9,5 mm. Under krigen hjalp han byens fotograf med at fotografere billeder til legitimationskort. Han kan huske, at de havde så travlt, at de blev ved med at fotografere til klokken 22 om aftenen, og at lukkertiden til sidst var 1 sekund! Fotografen flyttede, og Kaj overtog tjansen som byens fotograf. Han købte et Norka-apparat og brugte 12-billeders glasplader ved fotograferingen. Der blev indrettet et mørkekammer i hjemmet, han fremstillede selv diverse forstørrelsesapparater m.m. Således havde han fotografering som bijob til midten af 1950'erne.

I 1960 købte Kaj et Duplex stereoskopkamera. På ferier i Tyskland fotograferede han stereo-dias af flotte landskaber. Kameraet eksisterer stadig og har været i brug så sent som sidste efterår på en ferietur til Bornholm. I år 2000 købte han sig et digitalkamera: Sony Cyber-shot samt en computer. Sønnen har i dag edb-virksomhed i det meste af det gamle

snedkerværksted, og Kaj har således haft mulighed for at få hjælp til at komme igang med billedbehandling på computer. Snart får han også internetadgang, for der findes mange interessante steder på nettet. Kaj er også begyndt af fotografere stereoskobbilleder med sit digitalkamera, for takket være et hjemmelavet vippestativ kan kameraet vippes, så han kan tage to ens billeder med 65 mm's forskydning. Billederne overfører han til computeren, hvor han bearbejder dem i et billedbehandlingsprogram og printer dem ud i passende størrelse, så de kan sættes sammen og betragtes i de gamle stereoskopbetragtere. På den måde forenes gammelt håndværk med ny digital teknik. Kaj har travlt på værkstedet, for han har netop påbegyndt en serieproduktion af 7 stereoskopbetragtere, magen til nellerød-betragteren. De fire er forhåndsdisponeret til julegaver til børnebørnene, og der er allerede flere, der har vist interesse for de resterende tre. Materialerne samles igen sammen fra gamle kikkerter, lamper, og mahogniplader. ●

'DIT & DAT'

Torsdag 15. november

Fhv. radiospeaker Ole Emil Riisager, redaktør af Bilhistorisk Selskabs tidsskrift 'Veteran Tidende', kom 'trillende' for at berige os med et væld af fotografier: motiv biler. Med sin klare røst fortalte han os om bilernes ejere, og deres biler, hvorledes de var konstrueret, hvad de kostede og meget mere. Det fotohistoriske budskab fra Ole Riisager var, at han med stor glæde modtog fotografier af biler i alle aldre. En engageret fortæller som holdt de næsten 50 medlemmer tryllebundet i næsten 2 timer.

HUSK TELEFONMUMMERET: 4589 1148.

Torsdag 6. december

Julemødet havde samlet 73 medlemmer (rekord) til det store juleanvisningssalg. Andreas T. Mørch og Svenn Hugo tog sig af det praktiske, med fremvisning og hammerslag. Mange fine sager blev udbudt: Spionkameraet Mamiya 16 mm. Leica II 1936. Agfa magnesium blitz, Polyfoto mahogni atelier kamera. Pathé Baby, Fotomagasinet komplet og en 1800-tals diaprojektor med messingoptik - ialt 98 effekter. omsætning kr. 23.380.00!

Kaffe the og småkager var med til at gøre aftenen hyggelig - alle var enige om, at ønske hinanden glædelig jul og godt nytår

Torsdag 17. januar

Fhv. lysmester i TV, redaktør og fotoskribent til bl.a. "Katalog" Tage Poulsen var aftenens indbudte taler. Temaet var: 'Om tyveriet af fotografiet og meget andet'. De tilhørende fik en grundig, saglig og kvalificeret beskrivelse af fotografiets store kulturelle betydning gennem tiderne. Maleriet og fotografiets mange fællestræk blev anskueliggjort med en flot lysbilledserie. Her genså man de mange store fotografers værker, som har sat sit præg på vor opfattelse af omverdenen. Vi fik også en grundig omtale af de mange fotografiske tidsskrifter gennem tiderne. Internationale som danske fotoudstillinger blev kritisk beskrevet. Tage Poulsen ironiserede over de indforståede og ofte ubegribelige analyser af tidens fotografi. Fotokunst skal ikke FORKLARES, men give beskueren en oplevelse. Det er imidlertid en glæde at store kunstmuseer som Louisiana og Arken endelig har åbnet deres døre for fotokunsten. Glædeligt er det også at København og provinsen sprudler af udstillingslokaler med dagens fotokunst. Tak til Tage Poulsen for en spændende aften!

Torsdag 21. februar

Ægteparret Nina Lemming og Kurt Nissen, medlemmer af AFIAP, har viet deres liv til ædeltryksprocesser og traditionel fotografi. Medbringende en kuffert med et utal af eksempler på fortidens fotografiske processer var aftenens tema fastlagt. Nina's interesseområde dækker fotogravure, ædeltryk, toning, polaroid manipulationer forenet med lysten til at eksperimentere på alle leder og kanter. Kurt's fagområde dækker processer som: Cyanotypi, kalotypi, gummitryk m.fl. - også her bliver der manipuleret med papir og kemi. Det er imponerende at de kan finde tid, og ikke mindst tåmodighed til at udføre de komplicerede arbejdsprocesser der skal til for at skabe et virkelig godt gummitryk.

De fotografiske motiver er på et plan som man sjældent ser - det har da også indbragt ægteparret adskillige præmier i ind- og udland bl.a. en international pris i Paris. Heldigvis blev der mulighed for at opleve billederne på nærmere hold, hvilket på ingen måde gjorde dem ringere. Mange medlemmer tog de flotte fotografier i øjesyn, hvorefter der opstod en livlig diskussion og forklaringer på hvorledes det enkelte billede var frembragt.

Tak for en hyggelig aften, hvor vi fik mulighed for at møde to mennesker som tager den fotohistoriske fortid dybt alvorligt. Det sædvanlige mindre parti 'skrot' afsluttede en interessant aften. •

GRATIS AFHENTNING!

Reproapparat Companica 5161 (1977).

Komplet med diverse + fremkaldermaskine.

Mål: 150x87x90 cm. kan afhentes.

Tune Laug. Vanløse Allé 80. Telf: 3879 0715.

Nye medlemmer

Frederiksberg Auktioner
Pile Allé 15,
2000 Frederiksberg..

Erik Nørgaard
Spødsbjergvej 243,
5900 Rudkøbing.

Bruun Rasmussen
Kunstauktioner
Bredgade 33.
1260 København K.

Tom Bloch-Nakkerud
Sofies Gate 65,
N-0168 Oslo.

Per Frost Clausen
Bellahøjparken 10,
6000 Kolding.

Leif Svane Sørensen
Bossedal 15,
Flamsted
9260 Gistrup.

Per Svendsen Andersen
Dageløkkevej 22,
3050 Humlebæk.

Bjørn Schultz
Saxtorphsvej 42,
2500 Valby.

Monica Dahlerup
Ribegade 8, 2.tv.
2100 København Ø.

Bjørn Rasmussen
Dronning Emmas Vej 27,
4000 Roskilde.

Velkommen!

Anvisningssalgslisten til torsdag d. 6. december 2001

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for fremmede hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon, e-mail eller brev til anvisningssalgslederen. Lef Gemann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 2. sal, 1950 Frederiksberg C. tlf. 33 21 43 67 e-mail: leif.gj@vip.cybercity.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
1	Leica II (1936), Nr. 192895, sort, Elmar 3,5/5	B/C	1500	2300
2	Exakta Varex IIb, Pancolor 2/50	A		550
3	Exakta Varex VX, Angenieur 3 5/28	AB		1100
4	Novoflex bælg 24x36 med Exakta-gevind, Noflexar 3,5/105mm	A		320
5	Agfa Blitzlampe magnesium	A		550
6	Amato fremkaldertank	A		140
7	Klappamera 9x12 Ica	B/C		110
8	Album med visitkortbilleder			130
9	Leitz-pakke: 4 orig. farvefilter, gl. B-taske, Leitz-æske m.v.	A		200
10	Leitz "Gesamtkatalog" og en Hove "Price Guide"			30
11	Mc Keown's "Price Guide" 1990-91			170
12	Linds' List Priceguide 1996-97			150
13	6x6 "Flexaret" (Tjekkisk Rolleit-type fra 1945) + B-taske	B/C		160
14	6x6 Zeiss Ikonta m. Tessar 1.3.5 og B-taske	A/B		300
15	24x36 Zeiss Contessa, m. Tessar 2.8 Opton, fin lysmåler, B-taske	A		650
16	24x36 Zeiss Contina, Novar, indbygget afst måler, B-taske	A/B		140
17	"Spionkamera" Mamiya til 16mm film, 3 filmkass., etui, lædertaske	A		600
18	Zeiss Box Tengor, 4-1/2 x 6 cm., med taske, (ca. 1935)	B		90
19	"STEREAX" Metal/glas stereobetrakter til småbilled-dias i stereo	A/B		220
20	"Lommemikroskop" i messing	A		120
21	Leitz diasfremviser fra ca. 1935, med 13.5 cm. Elmar	B/C		220
22	Kindermann dias-rullefilmfremviser til kontinuerlig drift	A/B		50
23	Stereobetrakter (småbilled) mrk. NEWMAN N.Y. USA	A/B		200
24	17 æsker à 30 stk. 6x6 diarammer m. glas (ubrugte)	A		180
25	Stort antal gamle postkort, (i Leitz-æske opr. til projektor)	A/B		240
26	Ubrugt "nyt" fotoalbum fra før 1939	B		100
27	"Tamron FOTOVIX" (forvandler dias til VHS), (oprind. nypris 7000 kr.)	A		400
28	GOGO tone-viewer til super-8, synkron motorrevet / manuel	A		150
29	Org. Leitz display samt B-taske til M-3 og IIIf, underdele	A/B		300
30	"Certix", til 120 film, 4-1/2 x 6 samt 6x9, Compur, fløjlsforet taske	A/B		110
31	Seconic lysmåler (OK)	A		60
32	8x8 cm. 18-hundredtals diasprojektor med flot messingoptik	A/B		190
33	"Amatørfotografen" 1912-17, indbundet i grønt skind			150
34	"Objektiv" 47 numre, 1984 - 2001, (ikke komplet)			500
35	NORIS 16mm gengiver med 2 film, førkrigs			180
36	BELL & HOWELL 16mm gengiver, førkrigsmodel			340
37	Nikon EM, Nikon E 50mm + Soligor Zoom 70-150mm			600
38	Ricoh Miral AF 3 Zoom			100
39	Edixa Reflex S-L, Autocassaron 1.2.8			260
40	Bolex B8, 2 optik			170
41	Zeiss Contina L			150
42	Voigtlander Perkeo I			220
43	Minolta 16 Chiyoda Kogaku			120
44	Shanghai tøjlet spejlreflex			220
45	Kowa SE			100
46	Pathe 9mm optager, sort læder			200
47	Pathe Kid hånddrevet fremviser			280
48	Polyfoto mahogny ateller kamera (- funktion?)			650

Anvisningssalgslisten til torsdag d. 6. december 2001

Anvisningssalgseffekterne sælges som beset, og Dansk Fotohistorisk Selskab påtager sig intet ansvar for eventuelle fejl og mangler og den anførte tilstandsbetegnelse. Køber og sælger erklærer hver 12,5% til D.F.S. Der afregnes kontant på stedet med såvel køber som sælger. Kredit gives kun til medlemmer, der ikke er til stede ved anvisningssalget. Ved kommissionskøb vil effekterne blive sendt pr. postopkrævning. Den, der afgiver bud for fremmede hæfter for budet. Medlemmer kan indsende bud pr. telefon eller skriftligt til anvisningssalgslederen. Lef Gemann Jensen, Gl. Kongevej 172 C, 1950 Frederiksberg C. tlf. 33 21 43 67 e-mail: leif.gj@vip.cybercity.dk

Nr.	Beskrivelse	Stand	Limit	H.slag
49	Agfa Anso 6x9 boxkamera (1920-erne) + Agfa Box 54 (1930)			40
50	Schneider-Kreuznach Angulon 1.6/890 m. Synchro-Compur lukker			700
51	Kodak Retina, type 117, mangler søger og tilbagespolingsmekanisme			120
52	Gl. pladekamera (strut-folding type) med spaltelukker, sort lædertaske			550
53	Kasse med gamle foto's			130
54	3 fotobøger			60
55	Minolta Autopak 800 m. optræk, Rokkor 2,8/38mm.	A		40
56	Altix m. Trioplan 2,9/50mm.			60
57	Tamron zoom AF, 80-210mm. (Nikon)	(ny)		120
58	Balta Matic, m. Baldanar 2,8/45mm.			30
59	Leica Illic, Nr.497085, m. russisk optik 2,8/55mm.	(ok)		1750
60	Voigtlander Vito II, m. Skopar 3,5/50mm.			180
61	Samoca m. Ezumar 3,5/50mm.	(ok)		700
62	Petri FT EE m. 1,8/55mm.	(ok)		70
63	"Badende piger", kopieret fra Stim-negativ ca. 1880-1900, indrammet			220
64	Polaroid Automatic 100			160
65	Polaroid Swinger i kasse			10
66	Feininger "Das Buch der Fotografie" + "Die neue Fotolehre"			60
67	Eho box, (grønt)			200
68	Nagel Vollenda 70/0			190
69	No 2A Folding Cartridge Hawk-Eye			90
70	Goerz Tenax 6x9			160
71	No 2C Kodak Jr. (griffel mangler)			30
72	Six-20 Kodak			100
73	Zeiss Ikon Nettar 515/2			110
74	Kodak Junior 620			30
75	"Das Retina Buch" + "Kodak Receptbog" + "Kodak Formular-Bog"			50
76	3 Agfa-bøger			40
77	"Kleine Minox - Grosse Bilder"			150
78	Emmermann "Leica Technik"			110
79	"Bogen om Rolleiflex"			120
80	2 stk. fotovejledninger fra 1920-erne			50
81	H. Lange "Der neue Schmalflinter"			80
82	"Bogen om Edixa Reflex" + "Rund um das Kleinbild"			100
83	"Bogen om Contaflex" + "Contaflexphotographie"			110
84	Windish "Farvefotografi"			70
85	Pietsch "Die Praxis der Stereo Nahaufnahmen"			110
86	Anso No 2A Buster Brown boxkamera i org. æske			140
87	No.3 Brownie boxkamera			110
88	Bilora Boy			70
89	No.0 Brownie boxkamera			110
90	Six-20 Brownie Senior boxkamera i lædertaske			90
91	Pathe Baby fremviser i trækasse			380
92	Gl. Liesegang projektiionsapparat (til "lantern slides")			440
93	Agfa Movector 16C filmfremviser			220
94	"Fotomagasinet" 1955-70 komplet, indbundet (16 bind)			40
95	Stor glas-brevpresse m. foto			110
96	"Die Rolleicord Fibel" + "Das Rolleiflex-Buch"			300

LANDSMØDE & GENERALFORSAMLING

SØNDAG D. 21. APRIL 2002 I ODENSE

Værksted- og Kulturhuset 'Badstuen', Østre Stationsvej 26.

PROGRAM

- 10:30** Formanden byder velkommen,
'loppemarked' opstilles.
10:40 Det store loppemarked begynder
12:30 MIDDAGSPAUSE.
13:30 GENERALFORSAMLING:

DAGSORDEN

1. Valg af dirigent.
2. Formandens beretning.
3. Kassererens beretning.
4. Redaktørens orientering.
5. Indkomne forslag:
Ændring af vedtægterne.

Forslag skal være formanden i
hænde senest: **Den 7. april 2002.**

6. Valg til bestyrelsen:
Kjeld Jensen.
Allan Bunton.
Begge modtager genvalg.
Bestyrelsen ønsker igen at udvide an-
tallet af bestyrelsesmedlemmer til 7.
Forslag til kandidat præsenteres
på generalforsamlingen.

7. Valg af revisorer:
Lars Schönberg-Hemme.
Willy Thomsen.
Begge modtager genvalg.

8. Fastsættelse af kontingent:
Bestyrelsen foreslår uændret kontin-
gent.

9. Eventuelt.

Anvisningssalget begynder.

ÆNDRING af vedtægterne:

*

Bestyrelsen foreslår følgende ændring af vore
vedtægter:

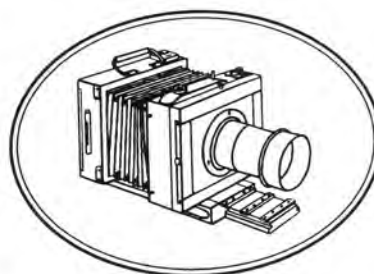
Den nuværende formålsparagraf §(2) lyder
således:

"Selskabets formål er et kontaktsted for
interesserede i fotografika og fotografiets
historie".

*

Med henblik på at bringe formålsparagraffen
i overensstemmelse med selskabets nuværende
virke, samt at præcisere dette udadtil, foreslås
følgende nye formålsparagraf §(2):

*"Selskabets formål er at fremme interessen for
fotografika og fotografiets historie ud fra et
almennyttigt sigte. Formålet fremmes ved
afholdelse af medlemsmøder, foredrag,
ekskursioner, studiegrupper, anvisningssalg af
fotografika for medlemmerne. Udgivelse af et
fotohistorisk tidsskrift på et højt fagligt niveau,
samt i øvrigt ved at udbrede kendskabet til
fotografika og fotografiets historie".*

Dansk Fotohistorisk Selskab

Århus, den 5. februar 2002

Regnskab for 2001

Indtægter	2001	2000
Kontingenter	106.188,50	110.630,00
Momsrefusion for tidligere år	24.606,90	0
Renteindtægter	151,41	104,99
Annonceindtægter	11.375,00	10.343,90
Løssalg af Objektiv mm.	4.058,60	2.410,80
Anvisningssalg	14.789,50	9.164,00
Tilskud og sponsorater	0	13.500,00
Diverse	2.280,40	11.412,25
Indtægter i alt	163.450,31	157.565,94
Udgifter		
Objektiv	77.442,05	71.853,48
Kontor, porto mm.	21.050,85	16.574,61
Telefon	7.218,52	8.541,97
Kørsel, rejser	7.742,61	6.906,14
Gaver, møder mm.	6.223,05	10.382,64
Diverse	2.695,00	1.621,00
Udgifter i alt	122.372,08	115.879,84
Resultat	41.078,23	41.686,10
Aktiver		
Kasse	0	76,49
Girokonto	167.551,22	98.971,73
Udlæg	1.186,61	400,26
Debitorer	2.187,50	5.470,33
Aktiver i alt	170.925,33	104.918,81
Passiver		
Formue ultimo	115.256,20	74.177,97
Skyldig moms	0	4.415,65
Skyldige omkostninger	15.948,13	3.085,19
Næste års kontingent	39.721,00	23.240,00
Passiver i alt	170.925,33	104.918,81

Svend Erik Jeppesen
Kasserer

Lars Schönberg-Hemme
Revisor

Willy Thomsen
Revisor

BESTYRELSESMEDLEM /KASSERER SØGES!

Dansk Fotohistorisk Selskab søger en regnskabskyndig person, som har lyst og interesse for at varetage selskabets økonomiske midler.

Egen computer en betingelse.

DFS har HP LASER JET 4P printer til udskrivning af labels, samt "Concorde (Navision) Light" regnskabsprogram på CD-rom. (Manualer medfølger).

Medlemskartoteket ligger på Microsoft Access (databaseprogram). **Kontakt venligst Svenn Hugo, telf: 5470 5595.**

EFTERLYSNINGER:

Contax RTS III

Brugsanvisning på dansk søges!

Kurt B.R. Ditlefsen

7500 Holstebro

Telf: 9742 7132.

'Der Führer mit Brillen'

Adolf Hitler var en af de mest fotograferede statsmænd i historien, men det er tankevækkende at der kun findes ét fotografi af 'Der Führer' med briller. Fotografiet er optaget af Eva Braun i Berghof, Obersalzberg. Omstændighederne finder man i rustningsminister Albert Speer's erindringer, hvor der gives en skildring om livet på Berghof:

"Man gribes af en følelse af mærkelig tomhed. Efter nogle dage på Obersalzberg fik jeg, hvad jeg kaldte 'bjergsyden', dvs., at jeg følte mig udmattet og tom af at have spildt så megen tid. Hitlers dagdriveri var en kendt sag af alle der kom i hans nærhed. Hitler var arbejdssky og hadede fastsatte tidspunkter for dette eller hint. Hele sin ungdom havde han bortøstet i dagdriveri - på Berghof opførte han sig på samme vis. Kun hvis pligten og andre lagde pres på ham kunne han gribe pennen eller holde møder".

Det er under et sådant øjeblik det er lykkedes Eva Braun at optage dette unike billede af 'Der Führer' iført briller.●

VISITKORT EFTERLYSNING

Min interesse er rettet mod fotografforretningen Kirstine Lund (1882-1968) i Hjørring. Jeg er i gang med at lave en tidsrækkefølge af visit- og kabinet kartoner. I min søgen er jeg stødt på kartoner der på bagsiden har et fotografi trykt med raster teknik. Fotografiet er trykt med en raster (70 linier pr. cm). Det viser Jernbanegade i Hjørring. Til venstre ser man gavlen af det hus hvor Kirstine Lund havde atelier i perioden 1884-1896. På gavlen ses store reklameskilte for atelieret. Kartonerne er fra 1891-92. Det trykte fotografi fremtræder ikke så klart, og årene fremover bliver kartonerne da også trykt med en lithograferet stregtegning af samme motiv. Jeg hører gerne fra andre der har bemærket raster trykte fotografier på bagsiden af visit- og kabinet-kartoner. Hvis nogen kan bidrage med viden om de første raster trykte fotografier er jeg også interesseret.

Af karton producenter har jeg registreret Budtz Müllers Eft. (BME) og A. Goecker (AG). Kender nogen firmaerne bag disse initialer: (H&P), (E.S&C), (S&S), (St&S), (HH), og (J&N).

Jan Rasmussen

Stensgårdsvej 45,

9800 Hjørring.

Telf: 9892 2477

jan.rasmussen@e-postboks.dk

Vundvoerlig i Ferien!

A&fa
Foto-Artikler

EPG
13

Faas hos de fotografisk Handlende

elle

Perfekte Billeder

med den nye **GEVABOX** (Syn-
chro) — Nærbilleder indtil 1,5 m
— og med **GEVAPAN** Rullefilm
27, 30 eller 33 Grader

GEVABOX koster Kr.
36,— + Afgift. Synkroni-
satoren koster Kr. 16.75,
En **GEVAPAN** Rulle-
film 120 koster Kr. 3,43

GEVAERTS GENERALAGENTUR

RYESGADE 19/21 · KØBENHAVN N · TLF. NO 9566

'SPALTELUKKEREN'

For dårlige billeder i Objektiv! Da vort æresmedlem John Philipp gik på pension mistede vi en grafiker, som gennem mange år havde bearbejdet vor billedmateriale på eksemplarisk vis. Carl-Hermann Hansen overtog arbejdet, med bedste resultat, men reprodstyret blev bortrationaliseret. Ny teknik er indkøbt og vi håber at standarden efterhånden vil komme op på det samme gamle niveau!

Billedbehandler søges! Skulle der blandt vore medlemmer være nogen, som kunne være behjælpelig med billedbearbejdning er man velkommen til at kontakte redaktionen. Telf: 4919 2299.

Farvefotografier forsvinder! Mogens Koch fra Konservatorskolen fortæller at man skal ikke regne med at ens farvebilleder holder længere end ca. 20 år. Hvis der er tale om Kodachrome (dias) kan man regne med 50 år. Agfa og Konica taler dog om en holdbarhed på ca. 100 år, men så skal billederne også være opbevaret i mørke ved en fugtighed på 60 pct. - det er imidlertid ikke videnskabeligt bevist. Fotografier opbevares bedst i bunden af ens kummeffryser - men det er dog en skrækkelig skæbne at byde tante Oda.

Fotografier er penge værd! Hvad enten man synes det er godt eller dårligt er det kendsgerning, at kendte fotografers arbejder er blevet store summer værd. Museum of Modern Art i New York købte for en del år siden Cindy Shermans billedserie "Untitled Film Stills" fra perioden 1977-1980. 69 s/h fotografier: pris over 1 million dollars. Man Ray's berømte fotografi "Glass Tears" blev købt af en hotelejer for år siden: pris over 1 million dollars. Måske skulle man have tiltusket sig de 2.500 klassiske fotografier som udsmykkede kioskkæden 7-Eleven forretninger. 126 stk. af disse blev solgt for 3,5 millioner dollars i New York. Find tante Oda's billeder frem - hvem ved!

Farvefotografiets Historie er titlen på årets temanummer. I den forbindelse efterlyses sjældne billeder eller dokumenter i relation til emnet. Blandt andet efterlyses danske brocurer, priser og bestillingsposer fra begyndelsen af 1950'erne. Har man personlige erindringer - er også disse velkomne. Redaktionens telf: er 4919 2299.

Jørgen Gregersen fra Kgs. Lyngby har haft den ære at modtage Lynby-Taarbæk kommunes Kulturpris for sin store indsats bl.a. med indsamling af fotografier igennem 65 år fra det gamle Kgs. Lyngby. Jørgen Gregersen har altid været et interesseret og velindformeret medlem af vort selskab. Både Danmarks Fotomuseum og Dansk Fotohistorisk Selskab har nydt godt af Jørgens store ekspertise på mange områder.

Danmarks Fotohandler Forening og Dansk Fotohistorisk Selskab var de to første som fik anbragt et smukt messingskilt på en sponcertavle ophængt på Danmarks Fotomuseum. Museumsleder Bjarne Meldgård og formanden for Danmarks Fotohandler Forening, Bjarni Jørgensen var enige om at museet modtog alt, nyt som gammelt udstyr af enhver art til glæde for den næste generation af museumsgæster.

Kong Christian X's ankomst til Bruxelles i 1914 blev filmet, men den korte newsreel arkiveret i byens filmarkiv. Den lille filmstump er nu skænket til Det Danske Filminstitut.

Har rejsen til månen aldrig fundet sted? Hvis denne påstand er rigtig, kan vor redaktør bekræfte, at han er i besiddelse af en række månebilleder, som ser 'mystiske' ud. Fotografierne vil blive publiceret i vort december-nummer af Objektiv. Japanerne har i øvrigt i sinde, at opsende en raket som skal fotografere det amerikanske flag, der forhåbentlig står solidt plantet i måneoverfladen.

Fabrikvej 7 DK-8270 Tønder
Telefon 7372 3211

NJAL FOTO
NJALSGADE 22 - 2300 KBH. S. 3254 5590

Fax: 3254 3858

Kodak A/S
Guldalderen 14-18
Postboks 500
2640 Hedehusene

**Kamera-
specialisten**

FREDERIKSSUNDSVEJ 136 - 2700 BRØNSHØJ -
TELF/FAX: 3860- 6317.

AGFA

**GOECKER
PROF-SERVICE**
35 82 11 00
Tilsgade 13A • 2200 København N
Postboks 666 • Fax 35 82 52 00

Polaroid

Toftebakken 2 G
Postboks 9
3460 Birkerød Tlf. 45 82 52 90
Fax 45 82 52 95.

**Christianshavns
FOTO**
brugt foto
købes -
køb - salg -
bytte
FILM fremkaldes
og kopieres
artikler TORVEGADE 55
Telefon: 3257 7871

ALT I TRYKSAGER

IDÉ/LAYOUT, DTP, REPRO.
1, 2 & 4-FARVE OFFSET, DIGITALT TRYK,
MASSEKOPI, FARVEKOPI, GIGANTKOPI
BOGBIND OG UDSÅNSNING

TOBEMO OFFSET A-S
SMEDEVANGEN 2 • 3540 LYNGE • TLF. 48 19 28 48

VESTERBROGADE 179
Telefon 3321 4476

Åbent: ma - to. 9-1730, fr 9-19, lø 9-13
50% RABAT PÅ FOTOARBEJDE - POSTORDRE

Fax: 3131 1416

PREUSS FOTO 2000

Østerbrogade 54 - 2100 København Ø. Telf: 3542 7117

COLOR FOTO FREDERIKSBERG	COLOR FOTO ESPERGÆRDE	HØRSHOLM FOTO HØRSHOLM
3 8 1 0	8 2 1 3	4 9 1 3
2 3 7 7	4 5 8 6	0 3 5 0

BESTYRELSEN - ADRESSER M.M:

Formand:

Svenn Hugo
Orebyvej 27.
4990 Sakskøbing.
Tlf: 5470 5595
vildmanden@email.dk

Næstformand & anvisningssalgsleder:

Leif Germann Jensen
Gl. Kongevej 172c.II.
1850 Frederiksberg C.
Tlf: 3321 4367 (helst 10-11)
leif-gj@vip.cybercity.dk

Æresmedlemmer:

Sigfred Løvstad
John Philipp
Kurt Petersen
Flemming Berendt

Redaktør:

Flemming Berendt
Postboks 49
Teglårdsvej 308.
3050 Humlebæk.
Tlf: og fax: 4919 2299
http://home0.inet.tele.dk/dfs/

Kasserer:

Svend Erik Jeppesen
Arnakvej 74.
8270 Højbjerg.
Tlf: 8627 2124
l-se.jeppesen@mail.dk
Giro konto nr. 1 50 64 47
Kontingent kr. 300,-

Bestyrelsesmedlemmer:

Allan Bunton
Peter Bangs vej 233. 1.tv.
2500 Valby.
Tlf: 3871 0091

Møder: København:

3. torsdag i måneden kl. 19.30.
I perioden september - april.
Østerbro Medborgerhus
Århusgade 103. 2100 Købh. O.
Tlf: 3538 1294

Jyllands/afdeling:

Kjeld Jensen
Hobrovej 19, Hvingel
6950 Ringkøbing.
Tlf: 9733 5816
kjeld5@jensen.mail.dk

Møder: Jylland:

Oktober og januar/februar

Redaktion

Objektiv udsendes i april, september og december. Gamle numre kan købes.

Ca. hvert andet år udsendes en opdateret medlemsliste.

Indholdsfortegnelse over alle numre af Objektiv kan rekvireres.

Henvendelse: Flemming Berendt.

internet & e-post:

dfs@post.tele.dk
http://home0.inet.tele.dk/dfs/

Webmaster

Peter Haagen
Tlf.: 8669-6057.
haagen@post6.tele.dk

Økonomi & adresseændring:

Kontingent: Danmark & Norden kr. 300,-. Øvrige Europa kr. 400,-. (Medlemsperiode: 1. Januar til 31. december).

Girokort udsendes med decembernummeret af Objektiv.

Kontingentet skal være betalt senest **1. februar**. DFS's gironummer **150-64 47**

Henvendelse: Svend Erik Jeppesen.

Anvisningssalg & loppemarked:

Medlemskab af DFS er obligatorisk for at kunne deltage i anvisningssalg. Sælger og køber betaler hver 12.5% i salær til DFS.

Skriftligt bud fremsendes til anvisningssalgslederen. Anvisningssalg afholdes ved generalforsamlingen i Odense i april, i oktober i Jylland. Desuden i september og december i København. Derudover afholdes loppemarked i januar/februar, april, september og oktober.

Henvendelse: Leif Germann Jensen.

Tilmelding af fotografika pr. post eller e-mail senest **1. marts, 10. august og 1. november**.

Gl. Kongevej 172C.II, 1850 Frederiksberg C. Tlf: 3321 4367 (helst 10-11). leif-gj@vip.cybercity.dk

Medlemmer kan fremsende BUD pr. tlf, brev eller e-mail.

Følgende har bidraget med materiale eller andet:

Danmarks Fotomuseum - Det Kgl. Bibliotek - Cote Cuculiza - Peter Haagen.

Alle rettigheder forbeholdes. Mekanisk, fotografisk eller anden gengivelse af skriftet samt dele deraf er KUN tilladt efter skriftlig tilladelse fra Dansk Fotohistorisk Selskab.

No part of this publication may be reproduced in any form without permission in writing from the Copyright holder.

Dansk Fotohistorisk Selskab ©. 2002. All right reserved under international Copyright Convention.

Indsendt materiale er underlagt bladets almindelige layout. ISBN 0107-6329 Denmark

Tryk: PE Offset, Tømrervej 9, 6800 Varde.

POSTBESØRGET BLAD
NR. 51049 (8245 ARC).

*Amatører
arbejder bedst
med*

A black and white illustration of a woman in a polka-dot dress and a young child in overalls. The woman is holding a camera and pointing her finger upwards. The child is standing next to her. A small bottle and a box are on the ground. The text 'Amatører arbejder bedst med' is written in a stylized font above the illustration. The signature 'BGG' is visible near the woman's feet.

Aófa
Foto-Artikler

PHOTOGRAFICA
CLASSIC CAMERAS

SKINDERGADE 41 • 1159 KØBENHAVN K • TEL 33141215 • WWW.PHOTOGRAFICA.COM

